

la

1984
SAUSIS — JANUARY
Nr. 1

KARYS

KARYS

1984
Nr. 1 (1598)

Redaktorius — ZIGMAS RAULINAITIS; SKYRIAI: Karinės Žinios, Mokslas ir Technika,
Spaudoje Pasižvalgius, Kronika. Administratorius — ALFONSAS SAMUŠIS.

Tremties Trimitas: Redaguoja — STEFA KAUNELIENĖ
Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖS NEW YORKO SKYRIUS

TURINYS

Stasė Genovaitė Žadvydienė	viršelis
V. Žilinskas — Lietuvių tautos erškėtas kelias	2
Z. Raulinaitis — Dobrinės ordino įkūrimas	7
A. Kutka — Nepr. Lietuvos karo aviacijos lakūnų prisiminimai, nuotyčiai ir aukos	10
R. Vilkas — Lietuvos laivynas ir jo likimas	14
S. Griezė — 3-čias dragūnų "Geležinio Vilko" pulkas	16
M. Tytuvėnis — Lietuvos karininko keliai	20
Baltijos valstybės kariniu požiūriu	23
TREMTIES TRIMITAS	26
E. Milkauskas - Milkus — 25 m. kilnaus ir nenuilstamo darbo	26
J. Mikaila — Ginklų dirbtuvės Linkaičiuose	29
Šaulių kronika	32
KARINĖS ŽINIOS	41
Mokslas ir Technika	42
Mūsų spaudoje pasižvalgius	44
Kronika	45

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas,
St. Prakapas.

SPAUSDINA
Franciscan Press,
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St., North
Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. 9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid
at Brooklyn, N.Y. POSTMASTER: Send Address changes to KARYS, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

SIUNČIAMAS PRENUMERATOS MOKESTIS UŽ:

19 m. \$ .....

19 m. \$ .....

.....

A u k a .....

Komisas % .....

Viso \$ .....

Pavardė .....

Adresas .....

.....
Jei jau sumokėta, nekreipkite dėmesio į šią kortelę

Data .....

Parašas .....

KARYS

341 HIGHLAND BLVD.
BROOKLYN, N.Y. 11207
U.S.A.

4

“KARYS” ADMINISTRACIJOJ GAUTA:

\$ ..... Data: .....

AČIŪ!

Administratorius

.....

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1956
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 1 (1598)

SAUSIS — JANUARY

1984

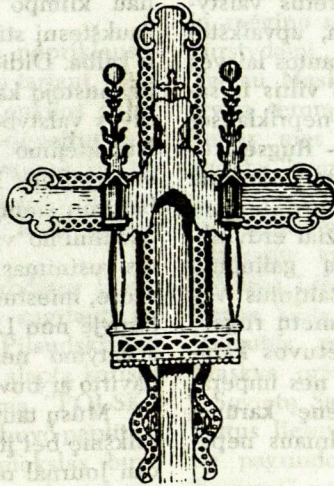
JUOZAS MIKŠTAS

LIETUVA TĖVYNE MŪSŲ

(parodija)

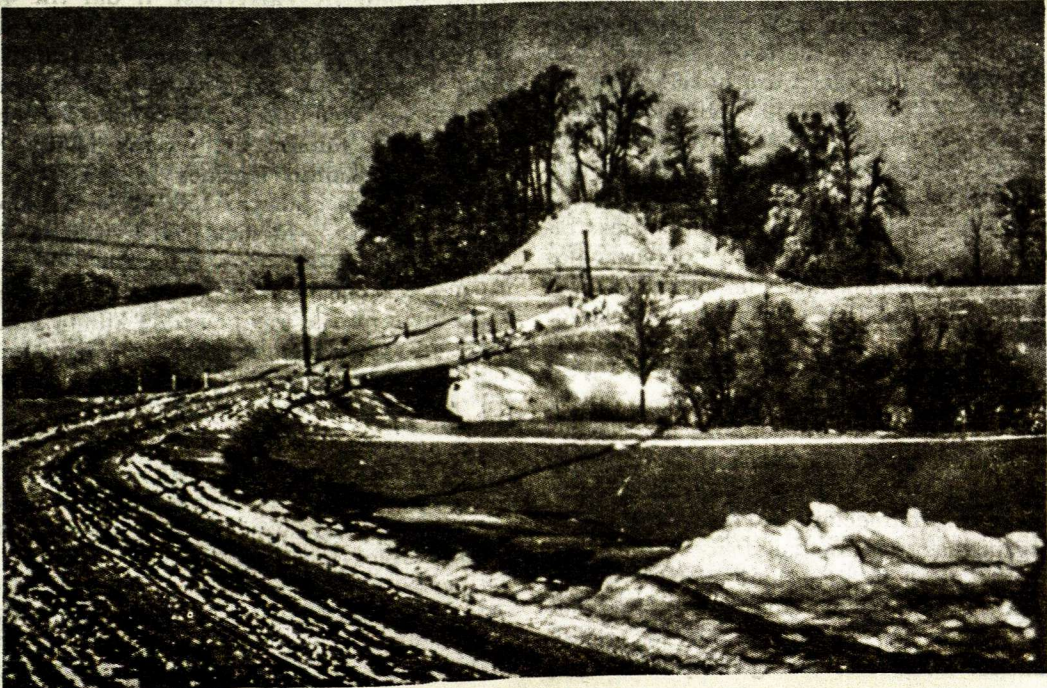
Lietuva Tėvyne mūsų,
Tu, kuri esi
Nemuno vingiuose
Vergijoj bolševikų rusų,
Teatinie Tavo laisvės
Karalystė.
Ir neleisk išeivio
Bei tremtinio
Širdžiai vysti
Nostalgijoj.
Beprotiškoj.

Sniegas Džiugo kalne

Kai net ir laukines
Tautos laisvėn
Kyla, bunda,
Tu nevesk mus
Į pagundą,
Kad mes pripažintum
Komunistų priespaudą
"legalią",
Kruvinam agonijos
Klane palikę
Savo gimtą šalį,
Kad visam pasauly
Raudonų velnių neliktų,
Gelbėk mus nuo
Paraudimo pikto
Dabar ir visados
Gerovei Lietuvos.

Australija, 1983.II.16

LIETUVIŲ TAUTOS ERŠKĖTAS KELIAS

VLADAS ŽILINSKAS

Tęsdami nepriklausomos Lietuvos tradicijas, kasmet minime dvi ypatingas neliturgines šventes: Vasario 16-tą ir Rugsėjo 8-tą. Tų dienų minėjimas yra skirtingo prasmingumo.

Vasario 16-tos aktas buvo konkretus valstybės atkūrimo dokumentas. Ta diena, apvaikštoma nuo pat 1919 metų, mums reiškė tautos laisvės įvykdytą siekimą, ateities valstybines viltis ir savos kultūros bei kūrybos plėtojimą nepriklausomai nuo svetimų įtakų ar krypčių. — Rugsėjo 8-toji, Tautos Šventė, įmetinta 1930-tais, kreipia mus į didingą Lietuvos praeitį, į anuos šimtmečius, per kuriuos lietuviai vyravo didžiai erdviuose plotuose, tvarkydami vieną pačią galingųjų Europos valstybių. Pagal istorinius šaltinius Vytautas Didysis buvo nustatęs 1430 metų rugsėjo 8-tą dieną savo vainikavimui Lietuvos karaliumi Vilniuje. Vainikavimas neįvyko, nes imperatoriaus Zigmanto pasiuntiniai, gabenę karūną, buvo lenkų pasienyje sulaikyti ir Vilniaus nepasiekė.

Per kartų kartas vesti karai su totoriais, germanais ir slavais, o dar ir kaskartinės savitarpinės kovos retino etnografinės Lietuvos gyventojus ir silpnino jų galią plačiose valdomose teritorijose. Daugybės lietuvių gyvybių nukloti karai sulaikė totorius toli nuo Lietuvos ir Šiaurės bei Vidurio Europos sienų. Po prūsų nukariavimo 13-tame amžiuje, Žalgirio mūšyje 1410 metais germanų kėslai į Lietuvos žemes buvo sustabdyti. Tačiau dvi milžiniškos įtakos pradėjo grūmojančiai gauti lietuvių tautą bei jos valdomas sritis po didžiojo kunigaikščio Vytauto mirties: bizantiškojo rašto bei kultūros ir pravoslavijos nešėja Maskvos kunigaikštija ir lenkų kalbos, kultūros, papročių ir katalikybės platintoja Krokuvos karalystė.

Maskva žingsnis po žingsnio išjungė iš Lietuvos valdomų teritorijų SLAVIŠKAS žemes. Tie Maskoliai — kaip mūsų proseneliai juos vadindavo — prisijungė pirma Kijevo žemes, t.y. Ukrainą, o po to, palaiapsniui didžius gudų gyvenamus plotus, kurie per šimtmečius buvo Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos sudėtinė dalis.

Po katalikybės įvedimo 1386 metais, Vakarų civilizacija plito lietuvių tautoje per Lenkijos šlėktą, dvasiškius ir jų kultūrinius bei religinius židinius. Didžiosios Kunigaikštijos valdomų

teritorijų apimties pasėkoje buvo išaugusi itin skaitlinga ir politiškai, bei militariškai labai stipri Lietuvos bajorija. Dauguma tų mūsų bajorų, lietuvišką kilmę bei kalbą paneigdami, vis giliau ir giliau klimpo į taip vadinamą "kultūrėjimą", į "aukštesnį stilių", kurs sklido su lenkų papročiais ir kalba. Didieji valdovai po 1569 m. Liublino unijos nustojo kalbėti lietuviškai, o 1697 metais Lietuvos valstybėje buvo įvesta oficiali lenkų kalba. Nutautėjimo procese buvo prarasta plati juosta etnografinės Lietuvos į pietus ir į rytus nuo dabartinių sienų. Įstabu yra tai, kad nuo 1795 metų padalinimo vyko nedaug pastebėtas lietuvių tautos rusinimas, bet sparčiai tęsėsi lenkėjimas dvaruose, miestuose bei miesteliuose. 350 metų laikotarpyje nuo Liublino unijos iki Nepriklausomybės atstatymo nesuskaitomi milijonai tikrų lietuvių pavirto ar buvo paversti lenkais.

Mūsų tautiečių lenkėjimas bus palietęs ateivių reikšmę bei įtaka J.A. Valstybėse. 1936 m. "American Journal of Sociology" str. "Lietuviai Imigrantai Amerikoje" pastebėjo, jog esame LĖTAI asimiliojami. O kas gi atsitiko, kad 1980 metų gyventojų surašyme rasta tiktai 3 4 2, 0 0 0 lietuviškų šeimų JA Valstybėse ir dar tik 401,000 šeimų, kur vienas tėvų yra lietuvis. Gi lenkų buvo suskaityta 8,200,000, t.y. per 11 kartų daugiau, negu lietuvių. JAV-bių gyventojų surašymas nėra tikslus, nes vien kas šeštas šeimos vienetas paduoda pilną informaciją, įskyrus tautinę kilmę. Toliau jau skaitlių mašinos nustato skelbiamus skaičius. Betgi, būdamas 1980 m. surašymo kontrolės pareigose, esu matęs lietuviškų pavardžių, užsirašiusių lenkais (pav. Bilevičius, Pranckūnas ir pan.). Susimaišymas kilmėje senųjų ateivių ir, be to, lietuvių neįrašymas į tautinių kilmų sąrašą nukirpo lietuvių skaičių šiame krašte. Koks nusivylimas mums kalbėjusiems: — Lietuvių yra Amerikoje ne mažiau, kaip milijonas, o gal ir pusantro!

Atgimusios Lietuvos valstybės kaimynystės klimatas nebuvo nei draugiškas, nei palankus. Didieji kaimynai, kurie draskė ir plėšė Didžiosios Kunigaikštijos žemes, paliko kėslus, kartais mirtinai pavojingi savo siekimuose pasiglemžti ir likusiąją, jau labai nukarpytą etnografinę Lietuvą.

Vokiečių per šimtmečius puoselėtas "Drang nach Osten", t.y. VERŽIMASIS Į RYTUS, itin

skaudžiai pažeidė lietuvių tautos istorinę paskirtį nuo pat prūsų užgrobumo 13-to šimtmečio pačioje pradžioje. Tas "Drang nach Osten" gilias žaizdas jau pajuto mūsų tolimos senovės protėviai. Betgi po Žalgirio mūšio tarp germanų ir lietuvių tautų nusistėjo skiriamoji riba, kuri laikėsi per penkis šimtmečius. Weimar'o respublika buvo tartum "užšaldžiusi" kėslus veržtis į rytus, ir ta demokratinė Vokietija negrąšino Lietuvai dėl Klaipėdos Krašto atgavimo. — Hitleriui įsigalėjus, Lietuvai mirtinai pavojinga "Drang nach Osten" idėja atgijo visu aršumu.

Lenkų tauta gi, siekdama savos nepriklausomybės, buvo užsimanusi, arba tikriau tariant, šlėktos įtikinta, jog Lietuva turi būti Lenkijos dalis, arba mažiausiai — pagal Liublino prievartos sandėrį — įjungta į bendrą Lenkijos-Lietuvos valstybę. Lenkai jautėsi nuskriausti (!), kai lietuvių tauta iš I Pas. karo griuvėsių iškilo, kaip atskira savarankiška valstybė.

Narsiai mūsų kariuomenei sustabdžius lenkų invaziją, Varšuva mėgino iš vidaus sugriauti atgimusią valstybę. Sulenkėjęs lietuvis Pilsudskis per lenkų generalinį štabą suorganizavo slaptą karišką gaują tarp mūsų gyventojų, vadinamą "POLSKA ORGANIZACJA WOJSKOWA", kuri buvo paplitusi per visą Lietuvą. Tas išdavikų sąmokslas buvo laiku sudorotas. — Per Tautų Sąjungą ir net per Haag'os tarptautinį tribunolą Lenkija mėgino iš Lietuvos išgauti gen. Želigovskio sostinės Vilniaus pagrobimo ir smurtu nustatytos demarkacijos linijos pripažinimą valstybinė siena.

Santykių su Lenkija nutraukimas ne tikrai sustabdė lenkiškos kalbos, papročių bei kultūros skverbiamąsi į mūsų miestus bei kaimus, bet taip pat atvertė atgalio lenkinimo srovę, ėjusią iš dvarų ir vadinamų švietimo organizacijų. Lietuviškos kultūros, kalbos bei rašto sparti pažanga skatino atlietuvėjimą, kai kur ir prarastose žemėse. Nepriklausomybės metais pasipriešinimas lenkams, lenkinimui buvo kietas, nuolatinis, intensyvus bei dinamiškas ir SĖKMINGAS!

Kolei Lietuva neturėjo tiesioginių sienų su Sovietų Sąjunga, raudonieji Kremliaus viešpats laikėsi Lietuvos atžvilgiu vadinamos "tradicinio draugingumo politikos". Tokiam draugingumui patikrinti ar patvirtinti Maskva kartais paremdavo Lietuvos pusę tarptautinių interesų susidūrimė. Tikrumoje, raudonasis Kremlius Lietuvos klausimuose nuolat laviravo perdėm dvideidiškoje laikysenoje.

Raudonajai Armijai 1919 m. pralaimėjus jos pradėtą karą prieš nepriklausomą Lietuvą, Lenino valdžia, menko lietuvių bolševikų būrio padeda-

ma, pradėjo raustis giliame požemyje, mėginda ma ardyti mūsų ekonominį ir politinį gyvenimą.

Rusijos bolševikiniai valdovai jau 1918 metais įsteigė Lietuvos Komunistų Partiją ir Lietuvos Komunistų Jaunimo Sąjungą. MOPR'o skatikai buvo nuolat apsčiai pilami į gaujos bolševikėlių kišenes: Bergas, Dikčius, Gaurys, Glovackis, Guzevičius, Jurginis, Meškauskienė, Niunka, Šarmaitis, Šnieckus bei panašūs, ir eilė išdavikų su nelietuviškais pavardėmis ėjo per Lietuvos mokyklas Maskvos-Kominterno pinigais ir kartu griaužinėjo, mėgino ardyti nepriklausomo gyvenimo šaknis, kurstydami demonstracijas, streikus ir riaušes. Tačiau Maskva jiems buvo prisakiusi nesileisti į atvirą terorą bei žmogžudystes. Tokias išdaigas, kurias mes čia vadiname "capital crime", tie agentai "taupė" vėlesnei dienai . . .

Dauguma L. Komunistų partijos suvažiavimų bei konferencijų Stalino laikais buvo šaukiama Maskvoje, kurioje, pagal Mažąją Tarybinę Enciklopediją, Lietuvos bolševikai buvo sukviesti 1924-tų liepos, 27-tų rugsėjo ir 1933 metų rugsėjo mėnesį. Pagautus požemyje besiknisančius komunistus Maskva prašydavo išleisti iš Lietuvos kalėjimų į Sovietų Sąjungą, kuri iškeitimui grąžindavo nekaltus lietuvius, jų tarpe eilę kunigų, kalinamus be pagrindo sovietų respublikose. Tie "kalinių keitimai" paprastai buvo laikomi paslapyje, idant nedrumsti lietuviškų nuotaikų prieš "draugingą Sovietų Sąjungą". Iš minėtos tarybinės enciklopedijos yra žinoma, kad vien 1933 m. spalio 19 dieną sovietų vyriausybė mainais "išvadavo" iš mūsų kalėjimų 24 aršius komunistus. Taip sovietų išgelbėti pardavikai dažnai būdavo siunčiami atgal į Lietuvą (pav., Garelis, Preikšas, Snieckus ir kt.) su Maskvos nurodymais, kaip jie turi tęsti Lietuvos griovimo pastangas. — Tad tokia buvo Lietuvos atžvilgiu Sov. Sąjungos "draugingoji politika", perdėm nesuderinama su 1920 m. Taikos Sutartimi, 1926 m. Draugingumo ir Nepuolimo Sutartimi (kuri buvo pratęsta iki 1945 m.), 1934 m. Nepuolimo Sutartimi ir 1939 m. Vilniaus Gražinimo ir Savitarpinės Pagalbos Sutartimi. Kaip žinia, visose sutartyse Sov. Sąjunga buvo užtikrinusi Lietuvos suverenumą ir valstybinės santvarkos neliečiamybę.

Jei santykiai su kariškai stiprėjančiom Sov. Sąjunga ir Hitlerio Vokietija buvo drumsti ar, aiškiau tariant, neišlyginami, vis tik tarp I ir II Pasaulinio karo Rytų Europos kebliausia problema buvo Lietuvos konfliktas su Lenkija. Varšuvos kėslūs grąšinimai Lietuvai, neatrodė Estijai ir Latvijai bendru pavojumi trims Baltijos valstybėms. Mūsų baltiški kaimynai laikė Vilniaus priklausomy-

bės klausimą “naminiu ginču” ir tikrai specifine Lietuvos problema, į kurią tuodu kaimynai nenorėjo veltis. Estija ir Latvija manevravo siekimuose ir mėginimuose nustatyti glaudžius santykius su Lenkija, kaip atsvarą Sov. Sąjungos imperialistiniams kėslams.

Nepaisant latvių ir estų kratymosi artimos santarvės, o ypač karinės sąjungos su Lietuva, nuo pat nepriklausomybės atstatymo mūsųose kuo arčiausios sandaros klausimas buvo nuolat keliamas. Prof. Voldemaras, kurs buvo užsienio reikalų ministru 1918-1920 m. ir nuo 1926 m. gruodžio 16-tos iki 1929 m. rugsėjo, t.y. daugiau 4 1/2 nepriklausomybės metų, laikėsi pažiūros, jog Balti-

kams pasikieminėti ir padraugauti. Tačiau praktiškai tokia santarvė ar sąjunga buvo ir liko užsimojimas stiprinti Lietuvos tarptautinę padėtį, reikšmę bei svorį įsimanytais ramsčiais, kurie sunkiose valandose būtų nereikšmingi. Tragedijai ištikus, tie baltiški ramsčiai susmuko bematant ir be garso sovietišky ultimatumų akivaizdoje.

Prieš II Pasaulinį karą Lenkija, Sovietų Sąjunga ir Vokietija, siekdamos daugiau ar mažiau lemiančios įtakos, ar mėgindamos kėsintis į Lietuvą, negalėjo nesukelti kitų dviejų interesuotų griežto pasipriešinimo.

Anuometinis trijų didvalstybių nesutarimas, kuri iš jų gali pasigriebti Lietuvą, kitoms dviems

P. Galaunė

Iš Karo ciklo

jos sąjungos siekimas buvo vien “romantika”. Gi dr. D. Zaunius, sekęs prof. Voldemarą 1929 metais, buvęs užsienio ministru irgi 4 1/2 metų, ir du paskutiniai ministrai, tvarkę užsienio reikalus šešerius metus iki pat sovietų okupacijos, 1940 m. birželio mėnesį, t.y. St. Lozoraitis ir Juozas Urbšys, atstovavo vyriausybės pozicijai ir veikė Baltijos valstybių sąjungos skatinime. Ankštesnio susiartinimo su Estija ir Latvija idėją rėmė ne tik povoldemarinės tautininkų vyriausybės, bet ir platūs visuomenės sluoksniai.

Po daugelio Lietuvos diplomatinė pastangų kaip nors sulipdyti Baltijos sąjungą, pagaliau 1934 m. rugsėjo 12 dieną Ženevoje buvo pasirašyta “Lietuvos, Estijos ir Latvijos santarvės ir bendradarbiavimo sutartis”. — Iš “santarvės” pusmetinių pasitarimų pagal sutartį buvo išjungtos “specifinės” problemos, kurių pagrindinė ir tikrumoje vienintelė buvo mūsų Vilniaus byla, kurioje Latvija ir ypač Estija regimai laikėsi Lenkijos, o ne Lietuvos požiūrių.

Baltijos valstybių santarvė sudarė įformintą progą diplomatams, politikams bei kariš-

neįsimaišant, buvo kaip tik tas laidas, kurs užtikrino Lietuvos laisvę bei nepriklausomybę nuo I Pas. karo pabaigos iki II Pas. karo pradžios. Trijų didžiųjų istorijai žinomų grobikų jėgų lygsvara sukriko, Hitleriui susitarus su Stalinu pasidalinti Lenkiją. Per šį pasidalinimą Lietuvos valstybei kilo mirtina grėsmė. Netrukus Lenino - Stalino teroras žiauriausiomis rankomis pradėjo draskyti mūsų tautos sielą ir kūną.

Liūdnai baigėsi didžiųjų demokratijų išlaisvinimo karas, kurio pabaigos mūsų žmonės laukė su viltimis, o tūkstančiai laisvės kovotojų miškuose — su ginklu rankoje.

Iš dalies Churchill'is bet ypatingai Roosevelt'as ištraukė žmonijos neprilygstamą nusikaltėlį Staliną iš katastrofiškos padėties. JA Valstybių ir D. Britanijos interesas buvo sunaikinti ne tą, kurs dešimtimis milijonų žudė nekaltas gyvybes, bet galingesnį iš dviejų pabaisų, t.y. Hitlerį. Taip kartu su 110 milijonų kitų rytų europiečių mūsų tauta, atominiam amžiui brėkstant, pateko į komunistinės Rusijos žiaurų tautų kalėjimą.

Viliantis, kad kada ateityje, už 2-3 ar ir kelių

LIETUVIŲ KARIŲ VETERANŲ SĄJUNGA RAMOVĖ THE LITHUANIAN VETERANS ASSOCIATION

CENTRO VALDYBA

R a m o v ė n a i!

Linkėjimai Jums, Jūsų šeimoms ir artimiesiems Šv. Kalėdų ir Naujųjų Metų proga.

1984 metais skaičiuosime keturis dešimtmečius mūsų klajonių po pasaulį, atsiskyrus nuo karo gaisrų ir nelaimių išvargintos, raudonojo teroro siaubą kenčiančios Tėvynės. Taip pat žvelgsime atgal į ilgus darbo ir pastangų metus ir stiprinsime ryžtą dirbti Lietuvos labui kiek jėgos leis, kaip to reikalauja likimo mums uždėta pareiga ir lietuvių kario garbė.

(pas.) Pr. Karalius, Sekretorius

(pas.) A. Jonaitis, C. V. Pirmininkas

iš komunistinės propagandos bei teroro įtakos.

Komunizmo išsilaikymas, tur būt, neilgai tęsųsi, jei Sov. Sąjunga plačiai atvertų savo respublikas ryšiams bei susisiekimui su Vakarais. Dėl sovietų ciniško ir atkaklaus nesilaikymo tiesos bei žmoniškumo okupuotos Lietuvos durys irgi yra vos vos pravertos ryšiams su nekomunistų kraštais. Manau, kad pagal galimumus tas plyšys yra panaudotinas, ypač pastangoms išlaikyti jaunimą, kiek galint, nepalenktą leninistiniams nu-dvasinimui.

Būdami atskirti nuo gimtojo krašto ne tik geležinės uždangos, bet ir pragaro sienos, mes kasdien išjaučiame teriojimus ir kančias, užkritisias ant mūsų artimųjų, mūsų žmonių.

Minėdami nepaprastos istorinės reikšmės D. Kun. Vytautą ir išdidžiai prisimindami visą eilę praeities valdovų ir karvedžių, mūsų tautos švenčių progomis mes lenkiame galvą su gilia širdgėla ir amžina pagarba mūsų kartų didvyriams:

SAVANORIAMS ir kitiems kariams, kurie per Nepriklausomybės karus nepaprastu narsumu atremė dešimteriopai skaitlingesnius priešus, siautusias iš trijų pusių vos prisikėlusiai Lietuvos valstybei sunaikinti;

AKTYVISTŲ FRONTO NARIAMS, kurie, Sov. Sąjungos - Vokietijos karui vos kilus, daugybę jaunų gyvybių aukodami, nuostabia drąsa mėgino atgaivinti Lietuvos valstybingumą;

LAISVĖS KOVOTOJAMS, kurių dešimtys tūkstančių, kupini nežmoniško ir neprilygstamo pasiaukojimo, Praeities Lietuvos didybėje sukilo prieš šimteriopai skaitlingesni 1944 m. pargrįžusi pavergėją, ir kurie žuvo eilės metų nelygioje kovoje.

Su pagarba ir dėkingumu minime ir minėsime tuos drąsius, didingus lietuvius/lietuves, kurie ilgoje sovietų okupacijoje, nebodami pavojų, įkalinimų ir kankinimų, per pogrindžio spaudą ir viešai nuolat

kelia balsą už teisybę, teisę, tikėjimą, lietuviybę — IR LAISVĘ!

TRUMPA AUTORIAUS BIOGRAFIJA

Vladas Žilinskas gimė 1912 metais Liepojoje iš lietuvių tėvų: motinos nuo Lygumų ir tėvo nuo Skapiškio.

1929 metais baigė Ukmergės gimnaziją (visais penketukais). Po to, Finansų Ministerijos stipendija mokėsi Kopenhagoje, kur 1934 m. gegužės mėn. baigė aukštusius ekonomijos mokslus "su aukščiausiu pasižymėjimu". Buvo tuoj pakviestas profesoriaus asistentu tarptautinės prekybos kursui, tačiau dėl stipendijos sąlygų pakvietimo nepriėmė.

1934 m. liepos mėn. pradėjo tarnybą Užsienio Reikalų Ministerijoje, kur ruošė prekybos sutarčių projektus svetimomis kalbomis ir dalyvavo užsienio prekybos delegacijose. Vakaraus dirbo lektoriumi Kauno Aukštesnėje Prekybos Mokykloje.

1938 m. liepos mėn. buvo paskirtas Lietuvos pasiuntinybės sekretoriumi Taline (Estijoje). 1939 m. rugsėjo mėn. užsienio reikalų ministro įsakymu buvo skiriamas atidaryti Lietuvos pasiuntinybę ir veikti chargé d'affaires Kopenhagoje, tačiau dėl griežtos jūrų blokados paskyrimas buvo pakeistas į Stockholmą pasiuntinybės sekretorium.

Po sovietų okupacijos vykdė Švedijoje pasiuntinybės sekretoriaus pareigas, kuriose buvo pripažįstamas visų švedų įstaigų, išskyrus užsienio ministeriją. Buvo taip pat Lietuvių Komiteto ir vėliau BALF'o sekretorius/administratorius. Pasiuntiniui V. Gyliui išvykus į Kanadą, Diplomatinijos Šefas 1949 m. spalio mėn. paskyrė V. Žilinską eiti Lietuvos Atstovo pareigas Stockholme.

1953 m. birželio mėn. atvyko į J.A. Valstybes. Įstojęs į ILFORD'o fotografinę kompaniją (šveicarų CIBA-GEIGY grupė), pakilo į finansų valdytoją (chief financial officer & treasurer). 1977 m. gegužės mėn. išėjo į pensiją ir persikėlė į Treasure Island, Fla.

VI. Žilinskas yra pradėjęs rašyti atsiminimus "Lietuvos Diplomatinijos Sutemose". □

DOBRINĖS ORDINO ĮKŪRIMAS

Z. Raulinaitis

Vokiečių riterių ordinas įsikūrė XII a. gale Palestinoje, Kryžiaus karų eigoje (1198 m. jo riteriai gavo teisę dėvėti baltu templininkų ordino apsiaustu). Pradinis ordino tikslas buvo globoti sužeistus ir sergančius, tačiau netrukus jis tapo prieš pagonis kovojančiu riterių ordinu ir persikėlė į Europą.

Vengrų karalius Andrius II 1211 m. jam davė žemės Vengrijoje, būtent Burzos šalį, su sąlyga, kad ordinas gins Vengriją nuo stepių klajoklių kumanų puldinėjimų. Ordinas, įsikūręs jam pavestose šalyje, bandė įsigyti visišką nepriklausomybę, atseit, įsisteigti savo nepriklausomą valstybę. Andrius II, suprasdamas pavojų savai Vengrų valstybei, jau 1225 m. vokiečių ordiną, dėl jo ženklo, juodo kryžiaus ant riterių baltų apsiaustu pavadinto kryžiuočių ordinu, išprašė iš Vengrijos.

Nežiūrint to, kryžiuočių ordinas pasiliko didelė jėga. Jis turėjo savo nuosavybėje daug žemės ir pilių ypač Vokietijoje ir kituose kraštuose; buvo globojamas popiežiaus ir Vokiečių imperatoriaus, dalyvaudavo kryžiaus žygiuose į Palestiną, kur la-

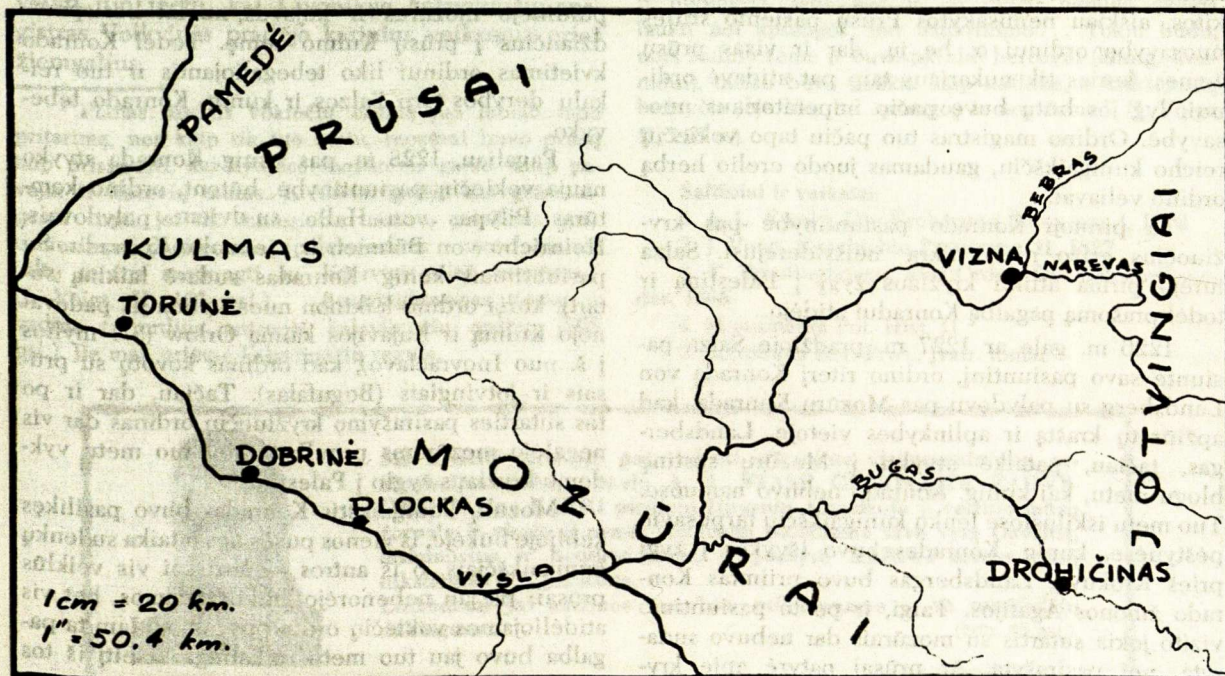
bai pasižymėjo, pav. paimant Damiettos tvirtovę 1221 m. Jis iškilo aukščiau už senesnius už jį, garsius ir pasižymėjusius joanitų ir templininkų ordinus.

Vokiečių imperatorius Fridrikas II ruošiamame 1226-28 m. kryžiaus žygyje į Palestiną ordiną vedė jo žymiausias magistras Hermanas von Salza. Tokiu tai metu Mozūrų ir Kujavijos kunigaikščiui Konradui jo sostinė Plocko vyskupas Giuntheris pakišo mintį pasikviesti kryžiuočių ordiną kovai prieš pagonis prūsus. Tokiam sumanymui vieninagai pritarė aukštieji dvasininkai ir bajorai, o tai pat ir kitų lenkų kraštų kunigaikščiai.¹

Jau 1226 m. pradžioje Konrado pasiuntiniai nuvyko į Vokietiją pas magistrą von Salzą kviesdami jo ordiną į Mozūrus, kur jam buvo siūloma valdyti iš prūsų atimta Kulmo sritis, jei ordinas sutiks iš ten vykdyti puolimus prieš prūsus: "Dievo garbei ir šlovei, ir juos užkariaus" (Ewald, 109 psl.).

Tuo metu Salza kaip tik buvo užimtas pasiruošimais Fridriko II kryžiaus žygiui į Palestiną.

Prūsai ir Mozūrai

Be to, jis norėjo turėti laiko apsigalvoti, nors iš esmės jis sutiko su tokia nauja, jo vedamam ordinui siūloma misija. "Jis žinojo, kad Prūsiose riteriai ras stiprų ir sunkiai nugalimą priešą" (Ewald, 110 psl.). Salza, tačiau, buvo ambicingas žmogus, tebetroško, kaip Vengrijoje būdamas, įsteigti nepriklausomą ordino valstybę. Jam tas nepavyko Vengrijoje, todėl dabar jis turėjo būti atsargus ir tik gerai apgalvojęs ir tinkamai pasiruošęs imtis tokio svarbaus žygio.

Būdamas Vokiečių imperatoriaus artimas patarėjas ir bendražygis, Salza sudarė bendrą planą ir pateikė imperatoriaus nuožiūrai, jei jis ras tinkamą, kad patvirtintų. Salzos plano tikslas buvo "...su kalaviju rankoje nukariauti visą senąją Prūsiją, ją sukrikščioninti ir valdyti kaip savarakišką ordino kraštą." (Ewald, 110 psl.)

Salzos planui Fridrikas II pritarė ir jį patvirtino, jam išduodamas 1226 m. kovo mėn. Prūsų šalies perleidimo kryžiuočių ordinui dokumentą:

"Tam Dievas ir iškėlė mūsų imperatoriškąją galią virš visų žemės karalių ir mūsų valdžios sienas išplėtė per viso pasaulio įvairias šalis, kad mes rūpintumėmės Jo vardo amžina puikybe ir Jo tikėjimo platinimu." Tokiais žodžiais prasidėjo tas dokumentas (pagal Ewald). Tuo dokumentu pasiremdamas, kryžiuočių ordinas turėjo "visa jėga pulti pagonis prūsus, stengtis užkariauti jų kraštą ir niekad nepavargti kovojant." (Ewald, 111 psl.). Be to, tuo pačiu raštu imperatorius patvirtino kunig. Konrado atiduodamos Kulmo srities ir dar kitos, aiškiau nenusakytos Prūsų pasienio srities nuosavybę ordinui o, be jų, dar ir visas prūsų žemes, kurias tik nukariaus taip pat atidavė ordinui, lyg jos būtų buvę pačio imperatoriaus nuosavybė. Ordino magistras tuo pačiu tapo vokiečių reichso kunigaikščių, gaudamas juodo erelio herbą ordino vėliavai.

Ta pirmoji Konrado pasiuntinybė pas kryžiuočius grįžo nieko tikra neišsiderėjusi. Salza turėjo pirma atlikti kryžiaus žygį į Palestiną ir todėl prašomą pagalbą Konradui atidėjo.

1226 m. gale ar 1227 m. pradžioje Salza pasiuntė savo pasiuntinį, ordino riterį Konradą von Landsberg su palydovu pas Mozūrų Konradą, kad apžiūrėtų kraštą ir aplinkybes vietoje. Landsbergas, tačiau, pataikė atvykti į Mozūrų sostinę blogu metu, kai kunig. Konrado nebuvo namuose. Tuo metu iškilusiose lenkų kunigaikščių tarpusavio pėštynėse, kunig. Konradas buvo išvykęs į žygį prieš Krokuvą. Landsbergas buvo priimtas Konrado žmonos Agafijos. Taigi, ir po to pasiuntinio vizito jokia sutartis su mozūrais dar nebuvo sudaryta, nei pasirašyta. Ar prūsai patyrė apie kry-

žiuočių atstovų atvykimą į Plocką, ar ne, nežinome, tačiau kaip tik tuo pat metu jie stipriomis jėgomis užpuolė Mozūrų šalį.

Po kurio laiko sugrįžo ir kunig. Konradas iš nepasisekusio žygio prieš savo brolvaiķį, Lešeکو sūnų, Boleslovą Drąsųjį. Dėl savo pralaimėjimo Konradas buvo įsiutęs. Apie tai rašė lenkų kronikininkas Bogufalas, kad Boleslovą Drąsųjį jo dėdė Konradas norėjo nuskriausti, atimdamas dalį jo tėvonijos, bet jam nepasisekė. Tada Konradas ėmęs prieš jį kovai talkon kviestis jotvingius, "Scowas" (manoma, sūduvius, bet tikriau, skalvius), prūsus, lietuvius, žemaičius, kad tie teriotų jo brolvaiķiui priklaususią Sandomiro žemę. Tie gi, slaptomis į bet kurias žemes įsiveržę naikino grobdami, net "Belciam" (Kielcų ?) vyskupo pilį ir aplinkinius kaimus sunaikinę. Užpuolikams, tačiau, smarkiai priešinęsi Krokuvos ir Sandomiro vyrai prieš juos kariaudami ir juos sumušdami. Daug pinigų Konradas išleidęs tam tikslui papirkdamas pagonis (MPH, II, 556 ps..)

To meto prūsų puldinėjimų į lenkų žemes, matyti, būta nedidelio masto ir neveiksmingų. Tai būta tik pasieninio pasiplėšikavimo pobūdžio puldinėjimų. Joks kitas istorinis šaltinis nepatiekia nei datų, nei nukentėjusių vietovių, nei kitų kokių žinių apie prūsų ir jų talkininkų, juo labiau lietuvių ir žemaičių, veiksmus ar pačių lenkų atoveiksmius. Nežiūrint to, tais pasieniniais puldinėjimais prūsai, matyti įkyrėjo mažlenkiams, o nedarydami didelio skirtumo, tebe puldinėjo mozūrus ir kujavus, nuolat besispraudžiančius į prūsų Kulmo žemę. Todėl Konrado kvietimas ordinui liko tebegaliojantis ir tuo reikalu derybos tarp Salzos ir kunig. Konrado tebevyko.

Pagaliau, 1228 m. pas kunig. Konradą atvyko nauja vokiečių pasiuntinybė, būtent, ordino komturas Pilypas von Halle su dviem palydovais, Heinrichu von Böhmen ir vienuoliu Konradu. Su pasiuntiniais kunig. Konradas sudarė laikiną sutartį, kuria ordino laikinon nuosavybėn jis padovanojo Kulmą ir Kujavijos kaimą Orlow (3/4 mylios į š. nuo Inovraclavo), kad ordinas kovotų su prūsais ir jotvingiais (Bogufalas). Tačiau, dar ir po tos sutarties pasirašymo kryžiuočių ordinas dar vis negalėjo mozūrams pagelbėti, dėl tuo metu vykdomo kryžiaus žygio į Palestiną.

Mozūrų kunigaikštis Konradas buvo pasilikęs keblioje būkėje, iš vienos pusės nesantaika su lenkų kunigaikščiais, o iš antros — kariškai vis veiklūs prūsai. Jis jau nebenorėjo laukti žadamos, bet vis atidėliojamos vokiečių ordino pagalbos. Jam ta pagalba buvo jau tuo metu reikalinga. Išėitį iš tos

keblios būklės Konradui pasiūlė vyskupas Kristijonas. Jis patarė jam, nieko nelaukiant, pačiam steigti riterių ordiną. Kristijonui buvo gerai žinoma ėkminga kalavijuočių ordino veikla Livonijoje, todėl jis ir pasiūlė Konradui, kalavijuočių ordino pavyzdžiu, steigti atskirą riterių ordiną Prūsų pasienyje.¹ Tą vysk. Kristijono pasiūlymą Konradas ir jo didikai su dvasininkais mielai priėmė. Todėl, nieko nelaukdamas, 1228 m. vasarą jis ir įsteigė, dokumentuose vadinamą, "Fratres militari contra Prutenos more Livoniensi", kartais vadinamą "milites Prussiae", arba "fratres militiae Christi contra Prutenos", arba dar kitaip, pagal Dusburgietį, vadinamą "fratres ordinis militum Christi". Pagal naujam ordinui atiduotos Dobrinės pilies² Ir vietovės vardą, jo riteriai ligo vadinami Dobrinės riteriais.³

Dobrinės ordino pradžia sudarė 15 riterių, jų tarpe galėjo būti ir atsiųstų iš Livonijos kalavijuočių, kad padėtų naujam ordinui susiorganizuoti. Tačiau tai buvo visiškai naujas ir nepriklausomas riterių ordinas. Dar tais pačiais (1228) metais pop. Grigalius IX patvirtino Dobrinės dovanojimą ordinui ir patį ordiną paėmė savo globon. Nukariautas prūsų žemes Dobrinės ordinas privalejo dalintis su Prūsų vyskupu Kristijonu. Tačiau, dėl Dobrinės ordino neskaitlingumo ir menkos reikšmės³ tas reikalas, t.y. žemių ir politinės galios dalinimasis, atpuolė.

Tas naujasis riterių ordinas Paprūsėje pradėjo veikti tuo metu, kai Livonijoje kalavijuočių magistras Volkvinas pradėjo karinius veiksmus prieš žiemgalius.

¹"Planas šauktis vokiečių ordiną juo labiau rado pritarimą, nes kaip tik tuo metu, mozūrai buvo prūsų taip prispausti, kai Rytuose mozūrams grėsė nauji pavojai iš lietuvių tautos. Lietuviai galėjo dar grėsmingesni virsti, jei tik seniesiems mozūrų priešams, gretimiesiems pagirėnams (poleksianams - jotvingiams) kiltų mintis susijungti su lietuviais prieš mozūrus." (J. Voigt, II, 161 psl.) Benninghovenas tiesiai ir vadina tą ordiną antruoju kalavijuočių ordinu (265 psl.). Jie mat, priėmė kalavijuočių regulą.

²Dobrinė, dabar miestelis Dobrzn, į š.v. nuo Plocko, deš. Vyslos krante, netoliese jo kaimas Kamenica, o kiek toliau kitas, Chelmnica, abu prie tų pat vardų upeliųščių.

³Apie Dobrinės ordino įsteigimą ir jo pajėgumą Dusburgiečio kronikoje parašyta skirsnyje "Apie Kristaus riterių ordino brolius": "Taigi kai minėtasis kunigaikštis (Konradas) matė savo žemę taip liūdnai nykstant ir jos negalėjo niekaip apginti, Prūsų vyskupo, brolio Kristijono, ir kai kurių didikų patarimu, savo žemei apsaugoti įsteigė brolius, Kristaus kareiviais pavadintus, su baltu apsiaustu, raudonu kalaviju ir žvaigžde, kurie tuomet Livonijos srityse buvo, ir daug netikėlių žemių galingai pajungę buvo krikščionių tikėjimui, ir minėtasis vyskupas kaž kurį ypatingą vyrą, Brunonu pavadintą, ir su juo keturiolika kitų minėtajam ordinui apvilko. Šitai padarius tas pat kunigaikštis patiems broliams pastatė pilį, pavadintą Dobrine, nuo kurios patys paskui broliai iš Dobrinės buvo pavadinti, ir davė jiems alodą, arba dvarą Kujavijos žemėje, kurs buvo Cedelicze pavadintas. Sutarė pats kunigaikštis ir broliai su šiomis sutartimis, kad patys lygiai dalytųsi tarp savęs netikėlių žemę, kurią galės sau, padedant Viešpačiui, ateityje pasijungti. Kai tai prūsai sužinojo, labai iššaukti, su didele daugybe ginkluotųjų minėtąją Dobrinės pilį dažnai puldavo, ir buvo toki priešai tiems broliams, kad vos kuris nors iš jų už pilies tvoros drįso pasirodyti. Maža to, pagaliau iki to priėjo, kad paskui penki ar keturi prūsai išdrįsdavo aplink pačią pilį savo žudynes vykdyti."

³"Tačiau, per trumpą laiką, prūsų stipriai kariuomenei puolant, ir ši apsauga buvo visiškai palaužta ir nublokšta, taip, kad iš jos toliau nebuvo galima laukti nei apsaugos, nei užtikrinimo... Tokiu būdu, nors Kulmo žemė ir buvo pavaldi hercogui (kunig. Konradui), tačiau buvo palikta kaip našlaitė, o krikščionių bažnyčia joje liko be apsaugos ir neginama." (J. Voigt, II, 158 p.).

Saltiniai ir veikalai:

1. A. L. Ewald, Die Eroberung Preussens I, 1972
2. J. Voigt, Geschichte Preussens, II, 1827
3. F. Benninghoven, Der Orden Der Schwertbrueder, 1965
4. Monumenta Pol. Hist. II
5. Scriptores Rer. Prus., įvair. tomai.

Šio KARIO viršelyje pagerbdami atžymime visuomenininkę, rezistencijos veikėją, šaulę A. A. STASĘ GENOVAITĘ ŽADVYDIENĘ. Nuo KARIO pirmųjų žingsnių Amerikoje ji vertino mūsų žurnalą ir visaip jį rėmė. Nelauktai palikdama savo vyrą Osvaldą, artimuosius ir bendradarbius, ji paskyrė KARIUI testamentinį tūkstanties dol. palikimą. Linkėdami Jai amžinos ramybės, prisimename ją su nuoširdžiu dėkingumu. (žūr. 45 psl.)

NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS KARO AVIACIJOS LAKŪNŲ PRISIMINIMAI NUOTYKIAI IR AUKOS

A. KUTKA

Pirmiausia, keletas žodžių apie oreivystės užuomazgą Lietuvoje. Aviacijos plk. ltn. Antanas Mačiuika, autorius plataus veikalo oreivystės klausimais, išleisto Lietuvos Aero Klubu 1937 m., Kaune, rašo: Žmogaus noras pakilti nuo žemės yra labai sena vaizduotė. Skraidą ore paukščiai, vabzdžiai sukeldavo žmogui pavydą. Lietuvių liaudies poezijoje atspindėjo sparnų ir aukštybių ilgesys, kai mūsų protėviai dainavo: "Lėkčiau, lėkčiau, kad galėčiau, paukščio sparnus, kad turėčiau". Išvada yra ta, kad lietuvių tautoje jau žiloje senovėje reiškėsi noras skraidyti, sparnais pakilti nuo žemės, kaip Jono Basanavičiaus pasakų rinkinyje iš vėlių bei velnių gyvenimo. Rasime daug padavimų ir legendų apie "raitus sparnuočius", pomirtinius karžygius skrajūnus... Bet ne vien legendose, ar pasakose mūsų protėviai skraidė. Buvo ir bandžusių sparnais pakilti, nuo žemės atsiplėšti. Tai savamoksčiai išradėjai Lietuvoje, mėginę skristi pačių padarytais sparnais. 1902 m. per Šv. Joną, Vilkaviškio apylinkėje, prie Žaliosios, pasiturintis ūkininkas Klapata, keturių vyrų padedamas, užkėlė savo pastatytą medinį "Gandrą" ant daržinės stogo. Jo žmona prašė vyrų, kad jie tą pakvaišėli surištų ir neleistų nususukti sprandą, bet jos niekas neklausė. Klapata ilipo į lėktuvą, pamojo rankomis, ir kojomis atsispyręs nuo stogo, visų nustebimui, tarškėdamas ir švilpdamas ėmė skristi. Jis nuskrido apie 80 metrų, trenkė į beržą ir — nukrito. Lėktuvas subyrėjo, lakūnas nusibalnojo nosį... Širvintų apylinkėje gyveno dvarininkas Nenertas, kuris prisigaudęs pilną kambarį šikšnosparnių, juos stebėdamas siuvo skraidymo aparatą panašų į šikšnosparnį: plonytės odos maišą su plačiomis rankovėmis. 1890 m. pasiuvęs tą maišą, prisirišo prie juosmens, pririšo dar ir pūslių ir į ažuolą įlipęs, nuskridęs apie 300 metrų, įkrito į ežerą. Pūslės sutrūko, o jis nuskendo.

Tai vis nuotyčiai mūsų savamokslių išradėjų, bandžusių skristi savo padarytais sparnais. Buvo jų ir daugiau. To meto Lietuvos didikų buvo pakviesta ir svetimtaucių; bet ir jie nieko neprisidėjo prie Lietuvos oreivystės išsivystymo. Taip pat reikia prisiminti kad Lietuva nešė sunkų rusų caro priespaudos jungą, kuris tautai trukdė žengti didžiųjų išradimų keliu.

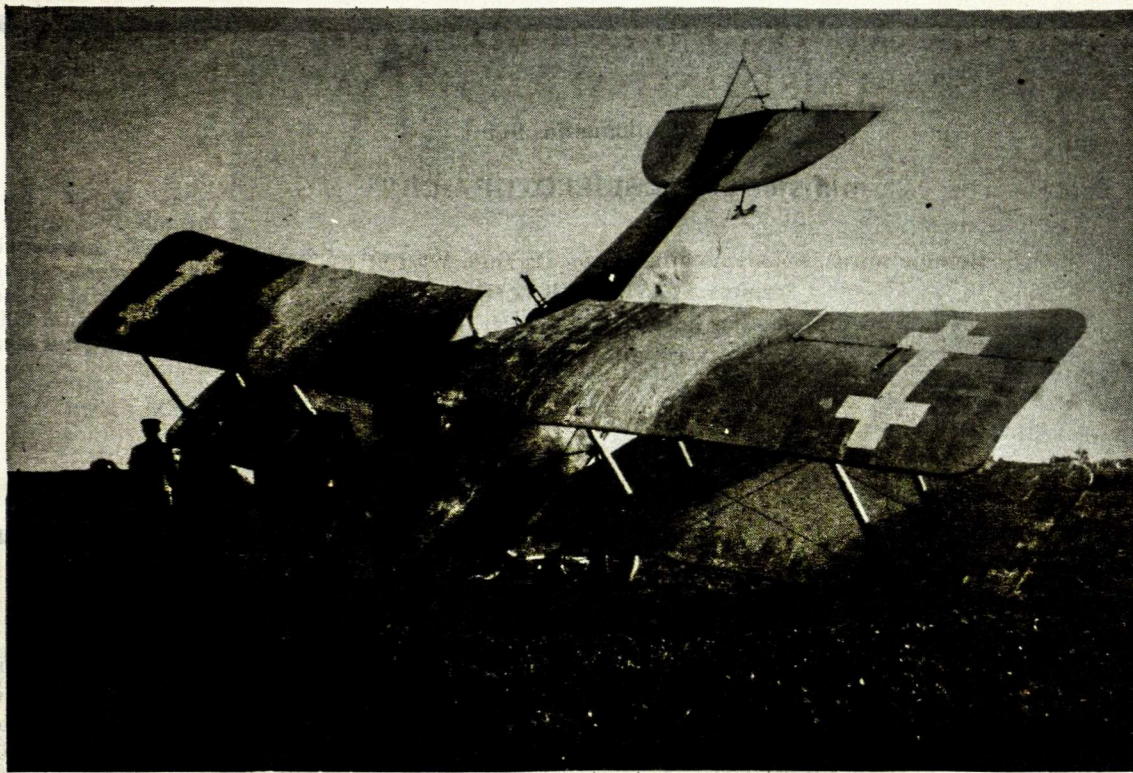
XVIII - XIX amžiaus sandūroje Vilnius buvo didelis mokslo ir kultūros centras. Vilniaus universitete dirbo keletas profesorų, kurie sekė naujus pasiekimus oreivystės srity, kurie perduodavo naujausias žinias studentams ir plačiai visuomenei. Tuo metu Vilniuje gyveno žemaitis Aleksandras Griškevičius, kuris labai domėjosi konstruktavimu. Beveik 20 metų savo amžiaus jis paskyrė aviacijai. Nežiūrint, kad A. Griškevičius buvo neturtingas, turėjo menką tarnybą ir didelę šeimą, savo skraidymo aparatą vis dėlto padarė. Norėdamas atkreipti gubernatoriaus dėmesį į savo bandymus (kaip pasakoja kaunietis J. Talka Grinevičius), gubernatoriui važiuojant į vieną apskrities miestą, norėjo jam padaryt staigmeną, bet deja taip nelaimingai skrido, kad pasibaidė arkliai ir pradėjo smarkiai nešti gubernatoriaus karietą. O išradėjas, krisdamas drauge su skridimo aparatu, nusilaužė koją. Įpykęs gubernatorius liepė išmesti jį iš tarnybos. Žmona sudegino jo lėktuvą. Dėlto jis išsiskyrė su žmona. O po smarkaus susinervinimo ir išgyvenimo ir mirė.

Oreivystė Lietuvoje pradėjo kilti nuo XX amžiaus antrojo dešimtmečio. Ją įkūnijo Lietuvos nepriklausomybės kovose pirmieji lietuviai savanoriai lakūnai, kurie baigė pirmąją Lietuvos Karo Aviacijos mokyklą. Iš tų, pirmųjų aviacijos pionierių - lakūnų, Lietuvos nepriklausomybės karus laimėjus, išaugo Lietuvos oreivystės stiprūs sparnai, kurie nustebino net ir užsieniečius.

Oreivystės įvykiai Lietuvoje iki 1919 m. prisimenami tik kaip istorinės prosvaitės mūsų Tėvynės padangėje. Žvilgterkim į jaunąsias dienas. Jaunystė žmogui pakloja ne vieną kelią. Yra svarbu kuris gi gyvenimo kelias pasirenkamas. Pirmieji savanoriai — lakūnai nuo pat jaunystės pasiryžo gyventi dėl kitų, nes jie pasėjo savo širdyse sėklą, būtent kovą už Lietuvos laisvę. Ar gali dar būti kokia didesnė auka kaip ryžtis aukot savo gyvybę dėl tautos laisvės? Laikas niekad nepajėgs išdildyti žmonių atmintyje jų pasiaukojimo dėl Lietuvos laisvės. Kaip mūsų gelė rūta išauga laistoma, kaip sako daina, gailioms ašarėlėms mūsų sesučių, taip mūsų tautos laisvė ataugo aplaistyta mūsų tautos sūnų prakaitu ir krauju.

1919 m. dar buvo užsilikę Lietuvoje vokiečių

“Lengva avarija” aerodrome 1920 metais

puskarininkų iš buv. Flieger-Abt. Mūsų krašto apsaugos ministerija iš jų pasamdė penkis lakūnus, penkis aviacijos mechanikus ir vieną žvalgą. Jie atlikdavo ir kovos uždavinius. Rusų kariuomenės oro žvalgas Fugelevičius, 1919 m. sausio 30 d. organizavo inžinerijos kuopą ir aviacijos būrį. Vėliau jis buvo paskirtas karo aviacijos Mokyklos viršininku ir skraidė į frontą. 1919 m. balandžio 4 d. vokiečių karo lakūnui Šulcui su žvalgu, karininku Fugelevičium, vykdant kovos uždavinį Kaunas - Jonava — Siesikai — Panevėžys — Kaunas, kar. Fugelevičius buvo sužeistas, ir kaip netinkamas aviacijos tarnybai, buvo paleistas atsargon. Po kurio laiko jis nusišovė. Pasižymėjęs karo lakūnas, vokietis Fricas Šulcas, 1919 m. spalio 28 d., Kauno aerodrome, norėdamas išbandyti lėktuvo kulkosvaidžius kautynėms prieš bolševikus, žuvo lėktuvo avarijoje. Tai buvo pirmoji avarija pareikalavusi aukų. Jis buvo palaidotas Kauno kapinėse, o ant jo kapo buvo įkastas iš dviejų propelerių padarytas kryžius. Jis išmokė skraidyti ir aštuoniolikmetį Juozą Kumpį.

1920 m. liepos 11 d. mūsų aviacija jau aktyviai dalyvauja kare su lenkais. 1920 m. spalio 4 d. buvo bombarduota lenkų užimta Varėnos gelžkelio

stotis. Bombardavime dalyvavo keturi lėktuvai. Ltn. J. Kumpis buvo lenkų pašautas iš žemės kulkosvaidžiu ir už kelių dienų mirė lenkų nelaisvėje. Apie jo pašovimą ir jo laidotuves plačiai aprašė plk. ltn. V. Šenbergas “Karyje”, 1981 m. 2 Nr.

1930 m. nepriklausomoje Lietuvoje, Karo Aviacijai švenčiant savo I dešimtmetį, senuose dokumentuose, viešai paskelbtuose yra užfiksuota, kiek ir kas su kovos uždaviniais skrido į lenkų frontą: pilotas ltn. Dobkevičius 24 kartus, pil. ltn. V. Šenbergas 18 kartų, pil. ltn. J. Kumpis 9 kartus, žvalgas J. Pranckevičius 12 kartų, žvg. Jablonskis 7 kartus, žvg. Šabonavičius 23 kartus, žvg. Virbickas 2 kartus, pilotas L. Peseckas 2 kartus, ltn. A. Gustaitis 3 kartus. Dauguma skridimų buvo žvalgymo tikslais.

Žvilgterkim į taikos metu Lietuvos Karo Aviacijos lakūnų nuotykius ir aukas. Kiekvienam žmogui tenka išgyventi vienokių ar kitokių nuotykių. Tuo labiau lakūnų gyvenime kovoje su padangių užkariavimu, nes lakūnų gyvenimas yra išmargintas ne kasdieniais atsitikimais.

Iš nuotykių taikos metu, pirmiausia paminėsiu S. Dariaus ir S. Girėno žygį per Atlantą. Šiandien

**Lietuvos Diplomacijos Šefui,
ministeriui STASIUI LOZORAIČIUI**

**Romoje mirus, reiškiamo gilią užuojautą žmonai VINCENTAI,
sūnums STASIUI ir KAZIUI,
Lietuvos diplomacijos korpo nariams laisvajame pasaulyje
ir artimiesiems.**

**L. K. V. S. RAMOVĖS
CENTRO VALDYBA**

nieko nenustebinsi, kad perskridai Atlantą. Kelionė trunka keletą valandų. Bet tais laikais, jie buvo antrieji pasaulyje pagal skridimo tolį, nuskridę 6411 km. Jie sėkmingai įveikė Atlantą, tačiau, žuvo Europoje — Soldino miške. Jų žygis nepamirštamasis, jų herojinis nedarumas yra amžiams švytintis, kaip deimantas. Jie iškilo kaip didis švyturys ne tik mūsų tautai, bet ir plačiajam pasauliui. Jų vardai liko įrašyti pasaulio aviacijos istorijoje. Aprašyti jų žygį plačiau, tai jau būtų atskira tema.

Pirmieji lėktuvai buvo nupirkti iš vokiečių. Tai buvo vartotos, pasenusios mašinos. Treniruotei jos buvo dar naudojamos iki 1928 m. Atsirado gabių lakūnų, kurie siekė aviacijos pažangos, tai buvo inžinierius Jurgis Dobkevičius, kuris buvo mokinęsis Baku hidroplanų mokykloje, ir 1918 m. mokėsi Petrapilio politechnikume. Jis savo lėšomis 1921 m. pradėjo statyti sportinį lėktuvą "Dobi", o 1922 m. buvo išbandytas "Dobi I", kuris turėjo 30 A.J. Haacke firmos variklį. To lėktuvo greitis buvo iki 175 km per valandą. Į vieno km aukštį pakildavo per 6 minutes. Lėktuvus yda buvo prastas matomumas, bet buvo patvarus ir gerai valdomas lėktuvas. Šis nusisekęs lėktuvas paskatino konstruktorių imtis naujo darbo. Karo reikalams 1923 m. buvo pastatytas dvivietis viensparnis lėktuvas; horizontalus jo greitis buvo 250 km į valandą. Variklis buvo "Benco" firmos. Tai buvo "Dobi II" priskirtinas prie geriausių tuometinių lėktuvų. Iš jo irgi buvo prastas matomumas. Jis pastatė dar ir "Dobi III";

tai buvo vienvietis viensparnis lėktuvas. Techniniai skridimo duomenys nežinomi. Bandymo metu, 1926 m. birželio 8 d., nusileisdamas Aleksote, užsikabino už medžių ir nukrito mirtinai sužeistas ir tuojau numirė.

Būdamas lakūnu, Dobkevičius kovose su lenkais atliko 24 skridimus. Visoje lakūno taryboje skrido 600 kartų ir išbuvo ore 400 valandų. Buvo apdovanotas I ir II laipsnio Vyčio Kryžiumi. Pagrindinis jo dėmesys buvo nukreiptas į karų lėktuvų konstrukciją, tačiau, ankstyva jo mirtis neleido realizuoti tolimesnių jo užsimojimų.

Inžinierius Antanas Gustaitis buvo nepaprastų gabumų. Jo įgimti gabumai buvo sujungti su išsimokslinimu, ir jis iškilo į pačius žymiausius Lietuvos žmones. Tarnaudamas Lietuvos Karo Aviacijoje, jis sukonstruktavo ir pastatė net aštuonis lėktuvų tipus: nuo sportinio ANBO I, iki pagerinto lengvo ANBO VIII bombonešio. Jo lėktuvai buvo statomi serijomis, savose dirbtuvėse ir savų žmonių. A. Gustaitis 1934 m. buvo paskirtas Karo Aviacijos Viršininku ir išsitaravo iki brigados generolo. Jam būnant aviacijos viršininku, mūsų oro pajėgos labai išstobulėjo ir savo kokybe pasivijo daugelį pirmaujančių Europos valstybių. Lietuvos Karo Aviacija buvo moderniausia Pabaltijy ir buvo apginkluota moderniaisiais kovos lėktuvais. 1940 m. rusams užėmus Kauną, jie tuojau prie angarų pastatė savo sargybas ir nieko nebeprileido prie lėktuvų.

Pagal rusų įsakymą prasidėjo aviacijos per-

Karo lakūno Juozo Kumpio laidotuvės Šiauliuose. Bombarduojant lenkų kariuomenę prie Varėnos 1920 m. X.4 d. jo lėktuvas buvo pašautas

davimas kuris tęsėsi apie penkis mėnesius. Po perdavimo, A. Gustaitis padavė prašymą paleisti jį iš kariuomenės. Prašymas buvo patenkintas ir jis buvo paleistas. Atvykęs komisaras kalbino jį važiuoti į Rusiją, kur jam buvo žadama inžinieriaus vieta, geras butas ir gera alga. A. Gustaitis atsisakė važiuoti. 1941 m. kovo mėn. gen. A. Gustaitis mėgino gelbėtis nuo bolševikų teroro ir bandė bėgti į užsienį. Jis traukiniu išvyko iš Kauno į Suvalkų Kalvariją; artėjant prie sienos buvo bolševikų suimtas. Atgabeno jį į Kauną ir patalpino sunkiųjų darbų kalėjime, iš ten buvo išvežtas į Rusiją. Ten ir nužudė tą genialų ir jiems nieko neprasikaltusį lietuvių. Rusai padarė didelį nusikaltimą visai lietuvių tautai, kurio mes niekad neturėtumėm užmiršti.

Apie brigados gen. Antano Gustaičio nuopelnus ir jo visą gyvenimą plačiai yra aprašęs "Karyje", 1977 m. 7 ir 8 Nr. E. Jasiūnas, lietuvis lakūnas gyvenantis Amerikoje. Jis labai mėgsta ir domisi

aviacija, ir žurnale "Plieno Sparnai" 4 Nr. plačiai aprašė "Lietuvių Aviacinę Veiklą Išeivijoje".

Dar priminsiu, kad A. Gustaitis savo jaunesnėse dienose turėjo ir pora nuotykių. 1920 m. I kovos eskadrilė turėjo uždavinį bombarduoti lenkų užimtą Varėnos stotį. A. Gustaičiui vaidomas "Albatros C III" buvo per daug sunkiai perkrautas bombomis, kildamas nustojo greičio, trenkėsi į žemę ir sudužo. Laimingu būdu bombos nesprogo ir A. Gustaitis išliko sveikas. O, 1923 m. VII. 13 d. buvo bandomas, naujai atremontuotas, didelis dvimotoris I Pasaulinio karo vokiečių gamybos bombonešis Fridrichshafen G-IIIa. Skrido: A. Gustaitis, Čemarka, Mačiuika, Tumas, Heidrikis ir Reimontas. 200 metrų aukštyje, darant posukį virš aerodromo, lėktuvas perėjo į suktuką ir nukrito. Visi skridusieji buvo sužeisti ir nugabenti į karo ligoninę, ilgesniam laikui užėmę visą palatą. A. Gustaičiui buvo sulaužyta koja.

(Bus daugiau)

**A. A.
ALBERTUI TAMOŠIŪNUI**

mirus, jo žmonai Aldonai ir dukroms Vidai ir Aldonai ir visiems artimiesiems nuoširdžią užuojautą reiškia

Kazys ir Kastytis Jankūnai

Apgailėstaudami netikėtą mūsų seno bičiulio

**A. A.
ALBERTO TAMOŠIŪNO**

mirtį, nuoširdžiai užjaučiame jo žmoną Aldoną, dukras Vidą ir Aldoną ir artimuosius.

KARIO Štabas

LIETUVOS LAIVYNAS IR JO LIKIMAS

R. VILKAS

KURŠIŲ MARĖS. Keleivinis motorlaivis 385 BRT — bruto tonų. 1928 m. pastatytas ir birželio mėn. nuleistas į vandenį Lindenau & Cie. laivų statykloje Klaipėdoje. Laivas, kuris galėjo paimti iki 1000 keleivių, buvo pastatytas specialiai plaukiooti Kuršių Marėmis tarp Klaipėdos ir Cranzbeeko, Vokietijoje. Ši kelionė iš Klaipėdos ten ir atgal užtrukdavo vieną dieną. Laivas priklausė Memeler Dampfschiffahrtsgesellschaft m.b. H. Klaipėdoje, kuri savo keliu priklausė Klaipėdos magistratui ir apskrities savivaldybai. Laivas turėjo vokišką vardą KURISCHES HAFF, o nuo 1934 m. taip pat ir lietuvišką KURŠIŲ MARĖS. Užregistruotas Klaipėdos teismo laivų registre ir plaukiojo po Lietuvos vėliava.

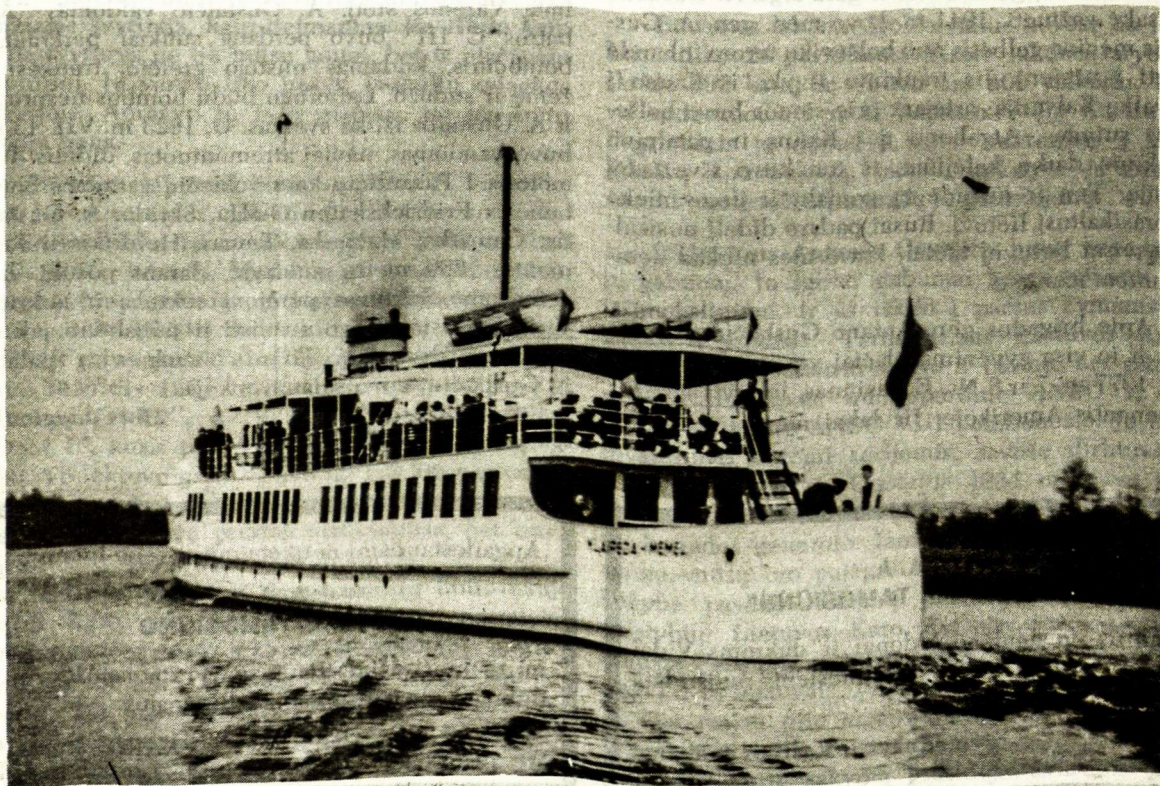
Prieš statant laivą inž. Paul Lindenau turėjo išspręsti sunkų uždavinį, kuris buvo duotas laivo užsakytojų. Pirmiausiai, laivas turėjo patalpinti

Motorlaivis "Kuršių Marės" — "Kurisches Haff"

1000 keleivių, bet jo ilgis buvo apribotas, nes turėjo manevruoti ir apsisukti siaurame kanale Cranzbeeke. Antra, gremzlė apie vieną metrą tuščio, nes tarp Juodkrantės ir Nidos jis turėjo perplaukti seklias Marių vietas. Toliau, greitis turėjo būti nemažesnis kaip 14 mazgų (26 km), kad suspėtų per vieną dieną, sustojant Juodkrantėje ir Nidoje, nuplaukti į Cranzbeeką ir grįžti atgal į Klaipėdą. Į taip apriboto dydžio laivą buvo neįmanoma patalpinti garo mašiną ir katilą, kurie užimtų per daug vietos ir dar padidintų laivo svorį keleivių sąskaiton. Inž. P. Lindenau šią problemą išsprendė sukonstruavęs naujo tipo laivo užpakalinę dalį (vadinamą "dubens tunelis" — "Tunnel Heck") su sraigtais ir vairu, ir įstatė lengvus, didelio pajėgumo dizelmotorus. Šitas naujas techniškas pagerinimas plačiai pasklido, buvo visuotinai pripažintas ir daugelis didelio tonažo, ypač laivų — keletų skirtų siauriems ir sekliems vandenims, buvo tokiu būdu pastatyti.

1939 m. kovo 23 d. vokiečiams užėmus Klaipėdos kraštą, laivas pakėlė Reicho vėliavą, vardas paliktas tikėtai vokiškas KURISCHES HAFF, bet jis pasiliko, kaip ir anksčiau, magistrato žinioje.

1940 m. spalio 11 d. laivą paėmė savo ži-

nion karo laivyno tarnyba Danzige (KMD-Danzig) ir naudojo jūrininkų susisiekimui tarp kranto ir šarvuotlaivio "Bismarck" Gdynėje (Gotenhafene). 1943 m. jis tarnavo bendram uosto susisiekimui.

1945 m. kovo mėn. kada rusų kariuomenė apgulė Danzigą KURŠIŲ MARĖS buvo panaudotos pabėgėlių transportui iš Danzigo ir Gdynios per Danzigo įlanką į Hela pusiasalį, perkeldamos tūkstančius karių ir civilių pabėgėlių. Kovo mėn. 26 d., savo paskutinėje kelionėje iš Gdynios į Helą, laivo priešakyje netikėtai pasirodė praplaukiantis karo laivyno 60 tonų vilkikas "Reiher" kuris, susidūrus, tuojaus pakando. Kovo mėn. 27 d. 9-ji jūrų apsaugos flotilija laivą paėmė savo žinion. Balandžio 16 d. netoli nuo Hela pusiasalio rusų lėktuvų bombos stipriai sužalojo laivą, be to 14 žmonių užmuši ir apie 40 sunkiai sužeidė. Balandžio 18 d., kartu su laivais "Lieselotte" ir "MA-1", vilkstinėje išplaukė į Kielį. Gegužės 1 d., pakeliui sustojus Warnemuende'je, laivas pasiekė Kielį, gi čia naktį nepaprastai stipriai lėktuvams bombarduojant uostą ir anglų kariuomenei įžengiant į miestą, ankstų rytą išplaukė toliau į Flensburgą.

Gegužės mėn. 8 dieną anglai užėmė Flensburgą. Birželio 5 d. vokiečių karo laivynas laivą perdavė buvusiam Memeler Dampfschiffahrts G.. m.b. H. direktoriui ir reikalų vedėjui Hermanui Goertz'ui. Rugsėjo mėn. anglai įsakė laivą pervedi į Hamburgą, ten atidavė jį "13 Regional I.W.T. Control Team" žinion ir iki šiol buvusį kapitoną Wilhelmą Sudmeier'į paskyrė laivo patikėtiniu.

1946 m. gegužės 19 d. buvęs Klaipėdos miesto biurgermeisteris prašė Hamburgo Laivininkystės Įstaigos perduoti laivą buvusiam Klaipėdos rederiui Carl Wiese, dabar gyvenančiam Luebecke. Rugsėjo mėn. anglai iš patikėtinio laivą perdavė naudojimui (charter) Hafen Dampfschiffahrts A/G. Hamburge, kurie jam davė naują vardą SUELLBERG.

1947 m. Hamburgo redereja A. Bolten, W. Millers Nachf. išnuomavo laivą keleivių susisiekimui tarp Hamburgo - Wilhelmshaven - Bremerhaven ir Husum. Rugsėjo 3 d. laivo nuomą (charter) perėmė redereja Fritzel & Co. Gruodžio 30 d. laivas užregistruotas Hamburgo vidaus laivų registre kaip Hafen Dampfschiffahrts A/G . Hamburge nuosavybė.

1948 m. laivas buvo perstatytas, atliktas pagrindinis remontas, jam pristatytas visai naujas priešakys - ragas.

1951 m. balandžio 17 d. SUELLBERG įregistruotas Hamburgo laivų registre kaip jūros laivas ir paleistas plaukioti tarp Hamburgo ir Helgolando salos.

1955 m. išnuomotas vasarotojų susisiekimui tarp Bremerhaveno ir Wangerooge salos Šiaurės jūroje. Lapkričio 15 d. laivą nupirko A.G. "Ems"., Emdene. Gruodžio 30 d. jam duotas naujas vardas HANNOVER ir sekančiais metais buvo naudojamas vasarotojų susisiekimui tarp Emden ir Borkum salos Šiaurės jūroje.

1956 m. sausio 25 d. perregistruotas į Leer'ą.

1964 m. rugsėjo 28 d. laivą nupirko F. Giuffre, Castellammare di Stabia, Italijoje, davė naują vardą FARAGLIONE ir paleido plaukioti tarp Salerno ir Capri.

1971 metais laivas išbrauktas iš Lloyd's Register of Shipping kaip nepajėgus plaukioti jūromis. Reikia manyti, kad 43 metų senumo laivas buvo supiaustytas geležies laužui.

KURŠIŲ MARĖS Lietuvoje pastatytas, pajėgus jūroje plaukioti keleivinis laivas, 11 metų išplaukiojo po Lietuvos vėliava. Tą gražų liuksusinį motorlaivį dar ir šiandieną prisimena tūkstančiai lietuvių, kuriems teko ar kaip vasarotojams ar kitais reikalais keliaujantiems į Juodkrantę ar Nidą, pradėdant 1928 metais iki Klaipėdos krašto netekimo juo plaukioti. Tai vienintelis jūros keleivinis laivas Lietuvos laivininkystės istorijoje. □

SUTIKDAMI NAUJUOSIUS METUS,

*linkime visiems KARIO mieliems Skaitytojams, Rėmėjams ir Bičiuliams
ryžto mūsų visų bendrame Tėvynės laisvinimo darbe.*

*Kartu tikimės, kad šiuo metu mūsų galingiausias ginklas — lietuviškoji spauda —
ir toliau susilauks jūsų visų nuoširdžios talkos ir gausios paramos.*

KARYS

3-ČIAS DRAGŪNŲ "GELEŽINIO VILKO" PULKAS

(Medžiaga istorijai)

I DALIS

Genezė

STASYS GRIEŽĖ

Pulko formavimosi pradžia laikoma 1920 m. spalio 1 d. Jo pradiniu organizatoriumi buvo kapitonas Ladas Natkevičius, Steigiamojo Seimo Valstiečių Liaudininkų frakcijos narys. Besiformuojančiai pirmajai šimtainei jis ir vadovavo (LE, XX-34).

Anuo metu mūsų karinė vadovybė labai jautė judrių dalinių stoką, bet vokiečių kietos okupacijos negailestingai nualintame krašte stokojo arklių jėgos net žemės ūkio darbams. Todėl raitųjų dalinių formavimas buvo sunkus ne vien dėl piniginių nepriteklių. Pagaliau ir lietuvių raitininkų karininkų buvo tikras badas, juos galėjai vienos rankos pirštais suskaičiuoti (Plk. Konstantino Žuko "Žvilgsnis į praeitį").

Tačiau užgrobus lenkams Vilnių ir ypač po jų raitininkų prasiveržimo mūsų užfrontėn, subruzdavo visas kraštas ryžtui gintis kaip niekada ligi tol. Paleidus šūkį: "... Prie ginklo, kas tik galit!"... pakilo ir kaimas ir miestai. Pasipylė nauja savanorių banga.

1920 m. spalio mėn. sparčiai ėmė formuotis 11 ir 12 pėstininkų ir 2 ulonų pulkai Kaune, o 13 pėst. ir 3-čias dragūnų "GV" pulkai Raudondvaryje, netoli Kauno. (LE, XV-114-115).

Besiformuojančiam pulkui pradžioje vadovavo plk. Juozas Litvinas (LE, XVI-317). 1921 m. pulkas persikėlė į Vilkaviškį ir nuo tų metų liepos mėnesio jam vadovauti buvo paskirtas plk. ltn. Eugenijus Remišauskas (LE, XV-115).

Kelionė į pulką

1922 m. sausio 5 d. vakariniu traukiniu pajudėjau iš Kauno į Vilkaviškį, į pulko būstinę. Išokęs II klasės vagonan radau pėst. kapitoną. Prisistatau: — Ltn. toks ir toks.

— Kapitonas Pleiryš, — pratiesdamas ranką pusbalsiu ištarė, — Kazlų Rūdos geležinkelio stoties komendantas. Prašau sėstis, — rankos mostu parodė vietą šalia savęs.

Man, tvinkt, mintis: — ar tik nebus rašytojos Onos Pleirytės Puidienės Vaidelutės brolis? Bet tiesiai klausti nedrįsau, o greitomis tinkamos formos klausimui nesugebėjau pagauti.

Užsimezgė bendro pobūdžio kalba, kaip paprastai tarp pirmą kartą susitikusių nepažįstamų. Bet Kazlų Rūda nuo Kauno netoli, tai nė nepajutau, kaip prabėgome tą ruožą ir kapitonas pakilo atsisveikinti.

Likęs vienas tuoj paskendau mintyse, kaip mus priims caro kavalerijos palikuonys. Juk anais laikais karininkui reikėjo būt gimusiam, mažiausiai, bajoru, jei norėjai patekti į raitininkus, turėti šiltų pinigų "tegu" ar senelių. Juk jie puošėjos užautojai. Čia kiek kitoks gyvenimo būdas, kitoki įpročiai negu pėstininkuose. Tiesa, dabar ne tie laikai, bet ką gali žinoti. Kaune buvau nugirdęs visokių paskalų apie pulką, daugiausia labai linksmy. Bet, štai, ir Vilkaviškis.

Galėjo būti apie 23 val. Lipdamas iš traukinio pastebėjau perone pamažu einančius du vyrus mano ieškomo pulko uniformoj. Vidutinio ūgio vyras šilta žiemine burka kailine apyakle, užslėpusia laipsnio ženklus, apskritaveidis, dručkis karininko kepure. Kitas kiek aukštesnis, lieknas jau gerokai padėvėta miline, be jokių laipsnio ženklų. Jo ir kepurė be sidabrinio dirželio. Abudu laikosi draugiškai, ne kaip viršininkas su valdinium. Jie netoli durų į stotį. Spartiniu žingsni. Perėję stotį kieme tuoj sustoja. Prisistatau ir kreipdamasis į dručkį teirajuosi, kaip pasiekti miestą. Tuo metu iš už kampo atgirgžda per sniegą gurguolė.

Lipa vyrai vežiman, bet manęs nekviečia, tai vėl klausiu, ar negalėčiau ir aš pavažiuoti.

— Prašau. — sausai burbteli dručkis.

Jie sėdi užpakalyje tam tyčia padarytoj sėdynėj, aš su vežėju ant ožių. Iki kareivinių apie 5 kilometrai. Kelyje neprakalbino manęs nė vienu žodžiu, o aš nedrįsau, nes nežinojau kokio laipsnio burkos ponas. Jo išorė nešė mažiausia į kapitonus, jei ne dar aukščiau.

Privažiavę didžiulį 3 aukštų mūrą sustojom. Jie lipa iš vežimo, lipu ir aš, o išlipęs ir klausiu, kur galima būtų pernaktuoti? Aš čia pirmą kartą.

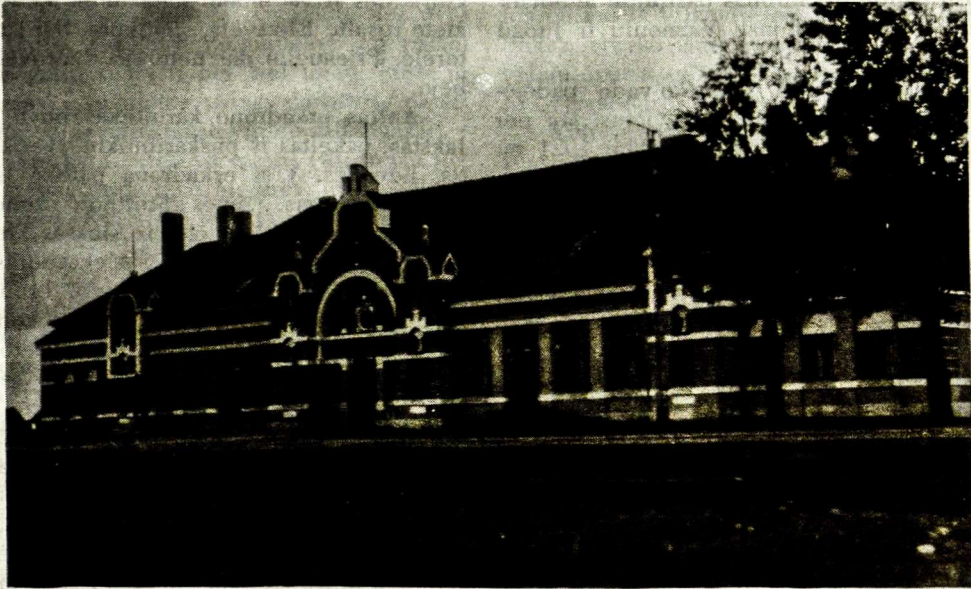
— Miestas čia pat. Paeisi va tiesiai ir rasi, — mostelėjo ranka nakties tamson dručkis.

— Ačiū už parvežimą, — imu lagaminėlį ir

šiaušiu toliau. Gerai kad jis lengvutis, tai neteks prakaituoti. Padangė juoda kaip smala, merkuras spaudžia apie -10-12 laipsnių C. Sniegas žvygauja po kojomis. Eiti lengva.

— Pereinu ilgoką gatvę, darau posūkį kartą, darau kitą, pereinu rinką ir pagaliau atsitrenkiu į sieną. Mano kelias pirmyn pasibaigė, beliko skersai ištiesusi gatvė. Iki šiol jokios užveigos nepastebėjau. Kur jos ieškoti ir ką klausti?. Kairėjį žiūriu, už aukštos mūro sienos, bokštų siluetus. Lyg būtų bažnyčia. Bet kas už jos? Dešinėje jokio ryškesnio pastato. Na, bet judėti reikia.

Vilkaviškio geležinkelio stotis

Paėjęs galiuką dešinėn pastebiu ištiesusio pagal gatvę ilgoko namo viename lango blankią šviesą. Priėjęs prie durų paspaudžiu rankeną, prasiveria. Įeinu vidun. Tamsia eilute aukštokas vyras, apie 30 metų amžiaus, su kepure ant galvos, krapštosi apie stalčių. Mano įėjimas jokio įspūdžio jam nepadare. Lyg būčiau buvęs kasnaktinis jo svečias.

— Nakvynės ieškau, — sakau. Pirmą kartą čia. Miesto nepažįstu . . .

— Iš kur tamsta atvykai?

— Iš Kauno, traukiniu.

— Hm! Grįžk tamsta atgal tuo pačiu keliu ir kai pereisi rinką už kokių 2-300 žingsnių kairėjį pusėj prie šaligatvio prieisi aukštokus cementinius laiptus turėkliais aptvertus. Užlipk ir gerai pasibelsk. Turėtum gauti nakvynę.

Grįžtu, susirandu, prisibeldžiu ir gaunu sal-

koje mažytį, bet gana švarų su švariai paklota lova kambarėlį, nors ir nekūrentą.

— Uj, jei ponas nebijai sušalti, prašoj.

Nors ir pakalenau dantimis kol išilo patalas, bet išsimiegojau kaip gubernatorius po parado, o ryte ne tik pusryčius gavau, bet ir šiltą užuojautą, pilną atsiprašymų: nežinojė, nelaukė . . .

Nuėjęs į pulko štabą radau ką tik atvykusį iš Rygos ltn. Stasį Milkevičių (Rygos lietuvis). Iki pavakario susirinkome visas dešimtukas. Buvome pirmieji lietuviškos karo mokyklos auklėtiniai įsilieję į pulko kadro eiles. Tai buvo 1922 m.

sausio 6 — Trijų Karalių diena, Lietuvoje švęsta ir dėl to štabas nedirbo. Radome tik budintį raštininką.

Kai jau susipažinau su pulku ir miestu paaiškėjo, kad anuo metu iš gelež. stoties mano važiuota su raitininkų diviziono ryšių viršininku ltn. Leonu Vedeckiu, o mieste užklysta į kriminalinės policijos punktą.

Ką radome pulke

Pulko vadu buvo jau minėtas plk. ltn. Eugenijus Remišauskas, nedidelio ūgio kiek per ilgoku kaklu ir krypuojančia galva. Lietuviškai kalbėjo stipriai slavišku akcentu, Bešeimis.

Adjutantu — ltn. Petras Gužas, lietuvis, augalotas, stambus artileristo budavonės vyras. Vedęs, bet priauglio dar nesulaukęs. Žmona buvo įsidarbinusi Kaune, ten ir gyveno. Atsargon išėjo

plk. leitenantu. Vėliau buvo įžymus advokatas Kaune. 1-mo eskadrono vadu — kpt. Aleksandras Laikūnas, lietuvis, vėliau advokatas civilistas Šiauliuose. Be lietuvių ir rusų kalbų gerai kalbėjo vokiškai. Kiti sakė kalbėjęs ir prancūziškai, bet aš negirdėjau. Padėjėju turėjo Sergijų Paulauką, trumpą drūtą vyrą, atklydusį iš bolševikų sumuštos Vrangelio armijos, dar nenustatyto laipsnio. Tėvas caro armijos generolas, buvęs Kijevo karo komendantu (“groza goroda Kieva”), turėjo Latvijos pasienyje, bene Biržų apskr., dvarą ar dvarelį. Viengungis, lietuviškai ne tik nekalbėjo, bet pradžioje ir nesuprato.

Iš mūsų jaunių eskadronas pasipildė leitenantais: Leonu Savicku, Alfonsu Vaznoniu ir Juozu Žlabiu-poetu Žengė.

2-ro esk. vadu, kartu ir pulko vado padėjėju, buvo majoras Aleksandras Jacevičius, jau per 40 metų ūsotas vyras, “parvykęs”, tiktai 1921 m. balandžio mėn., jei taip galima būtų sakyti, su pačiais vėliausiais repatriantais — vėlesniu generolu Juozu Stanaičiu, dailininku Vladu Didžioku, begrižtančiu iš karo nelaisvės ltn. Stasiu Raštikiu (vėliau gen.) ir kitais. Tarnavęs Turkestane raituose pasienio apsaugos daliniuose. 1912 m. vedęs turtingo Taškento pirklio dukterį Zinajidą, platokai išsilavinusią moterį, gerai kalbėjusią vokiškai. Turėjo 4-5 m. mergaitę Elenutę. Radau jį “lietuviškai” mokantį 4 žodžius — “. . . kapusta, kareivis, arklis ir dona”. Be jo, eskadrono karininkų sąrašė dar buvo iš pėstininkų atėjęs kapitonas Adolfas Villimas (rašėsi dviem l), bet eskadronė niekada nesirodė, jokių pareigų nėjo, buvo karininkas ypatingiems reikalams. Lietuvis, nevedęs. Vėliau — pulko adjutantais.

Vyr. ltn. Stasys Masiulevičius, Sibiro lietuvis iš Tomsko, atsipalaidavęs iš Budiono armijos, 1920 m. žygio į Varšuvą metu. Buvo III būrio vadu, nevedęs. Ir laisvai sandomas ltn. Jonas Baucė, nedidelis, švelnių bruožų, turėjęs skambų minkštą tenorą, pusėtinai gerai smuikavęs ir pianinu skambinęs (jo žodžiais, lankęs muzikos konservatoriją). Gerai kalbėjęs rusiškai, bet su “plionu” akcentu, latviškai, vokiškai ir pusėtinai gerai lietuviškai. Buvo IV būrio vadu. Į šį esk. patekome — ltn. Juozas Kavaliauskas, raseiniškis, stamboko žemvaldžio sūnus, ir šių eilučių autorius. Prisistačius eskadrono vadui, pirmas klausimas buvo: “Kto iz vas bolee nastojčivų?” (Kuris jūsų reiklesnis). Mano kolega tuoj: “Ltn. Jurgelevič” . . . Jis drąsnis, trejeta metų brandesnis už mane, karo metus praleidęs Rusijoje, daugiau “svieto” matęs. Jo ir rusų kalba sklandesnė.

Pavedė man I būrį, puskarininkius ir senus

kareivius ir nurodė užsiėmimams vietą tarp jau mum pažįstamo ano triaukščio mūro, kuriame buvo įsikūrę divizijos ir pulko štabai ir apsigyvenę visi karininkai, ir kareivių klubo pastato, paplentėj iš miesto į stotį; ltn. J. Kavaliauskui — jaunus kareivius ir naujokus, o užsiėmimų aikštę arčiau kareivinių.

3-čio esk. vadu buvo kapitonas Konstantinas Kovaliauskas, Panevėžio ar jo artumos rusas, augalotas, tiesus, stambokos galvos, studijavęs kokiam tai politechnikos institute inžineriją; karo metu tarnavęs raitojoj artilerijoje, išdidžios aristokratiškos pavyzos (jo rusų kalba buvo gražesnė už visų kitų). Mes jį vadinome kniaziumi. Vedęs panevėžietę rusaitę Elizavetą, smulkutę, bet linksmą moterėlę. Prieauglio dar neturėjo. Lietuviškai nekalbėjo.

Antras eskadrono karininkas buvo ltn. Jonas Jakštas, pakeltas iš puskarininkių, tveriškis žemaitis, nevedęs. Į šį eskadroną pateko leitenantai: Bronius Grigas (žuvęs Stuththof koncentracijos lagery), Stasys Milkevičius ir Aleksas Treinyzas.

Kulkosvaidžių esk. vadas Aleksandras Lepecha, surusėjęs ukrainietis, su vyresniu broliu, majoru Eugenijum, ilgamečiu raitininkų mokomojo eskadrono vadu, turėjo arti Raseinių, netolimoj kaimynystėj su ltn. Juozo Kavaliausko tėvais, dvarelį. Buvo vedęs, bet žmona likusi kur tai Ukrainoje. Prieš karą tarnavęs 3-čiam dragūnų pulke (koks sutapimas), kuris stovėjęs Kaune tose pačiose kareivinėse, kur buvo įsikūrę mūsų husarai. Jo žodžiais, turėjęs Laisvės alėjos 20 nr., kur buvo mūsų Šaulių Sąjunga. Lietuviškai kalbėjo laisvai. Jis buvo mūsų jaunųjų “dėdė”. Eskadronė dar buvo kulkosvaidininkas - instruktorius, vyr. leit. Knopf, vokietis, gerai kalbėjęs lenkiškai, bet nė žodžio lietuviškai. Čia pateko ltn. Vladas Gražulevičius ir ltn. Antanas Kisielius.

Ryšių viršininkas — ltn. Bruno Hincas, raseiniškis, vokiečių kilmės, lietuviškai kalbėjo laisvai. Vedęs Bronę Jagaitę, vėliau išsiskyręs. Vaikų neturėjo. Emigravo Pietų Amerikon.

Ūkio komandos viršininkas — kapitonas Vladas Grinius. Pavardė lietuviška, bet liežutis šiai kalbai buvo visai nepaklusnus. Aukštas vyras, stambių veido bruožų. Nevedęs. Artimai draugavo su jau mums pažįstamu ltn. Jonu Bauce iš 2-o esk. Tai buvo “Patas ir Patukas” apimtimi, ir du neišskiriami draugai laisvalaikiu.

Pulko komendantas vyr. ltn. Erikas Geinas (Heine) vokiečių kilmės kaunietis ar šančiškis, vedęs Estijos vokiekaitę. Turėjo apie 3 metų mergaitę. Lietuviškai tik vėliau pramoko kiek žvabalioti.

Ūkio dalis

Ūkio dalies viršininku radome plk. lt. Zenoną Baltušauską. Atsargon išėjęs, kurį laiką buvo Šiaulių miesto policijos vadu, o vėliau Mažeikiuose geležinkelių policijos nuovados viršininku, Anykštėnas, priešais Legėdžius, kitoj Šventosios pusėj, šile su broliu turėjo porą ar trejetą vilų. Vieną dviaukštę. Bet nei jis, nei jaunesnis brolis anuo metu lietuviškai veik nekaltėjo. Vieną kitą žodį sugraibalioldavo. Vedęs puikią moterį, lietuvę Antaniną, neseniai mirusią šiame krašte (jis mirė gerokai anksčiau irgi USA). Paliko dukterį Liudmilą su šeima.

Raštvedžiu buvo karo valdininkas Antanas Puodžiūnas (dėl vardo galvos neguldau, nes ir jo jaunesnis brolis dragūnas raštininkavo toj pačioj raštinėj, tai galiu suklysti per tiek metų, kuris jų buvo Antanas). Augalotas vyras, darbštus, pareižingas, ir kalboj ir judėsiuose visada saikingas.

Iždininkas karo vald. Adomaitis (vardo jau nepamenu), mėgęs nugerti, o nugėręs "pamedžioti" apie kareivines. Kuris tai mūsų laikų jaunių, būdamas pulke, lietuvi žliaugiant, vėlai naktį užtikęs bedūlinėjantį permirkusį, pavadino "Vodolazu" ir "prilipdė" jam tą etiketę, kol jis buvo pulke.

Maitinimo valdininku buvo karo vald. ar tik ne Pranas Nenortas, kuriame tai lietuvių batalione dar Rusijoje pakeltas iš puskarininkų. Apie tai rašė Juozas Klykūnas savo atsiminimuose apie anuos dalinius "Mūsų Žinyne". Žmogus buvo pernelyg tykus, nevedęs.

Ginklininku buvo mažlietuvis, laisvai samdomas valdininkas, Domikas. Vardo jau nepamenu, vedęs rusę, popo dukterį. 1922 m. apie rugpiūčio ar rugsėjo mėn. atleistas.

Kapelmeisteriu jaunas, lieknas, augalotas ir žvalus žydelis, labai mėgęs uniformą, išsidabinęs kaip reta gražuolė, bet... greitai iš pulko akiračio pranyko. Lietuviškai silpnai graibalioldavo. Iš viso su kapelmeisteriais pulkui nesisekė. Per 1922 m. jų perėjo net keturi.

Sanitarija ir Veterinarija

Sanitarijos gydytoju buvo laisvai samdomas Vilkaviškio mieste praktikavęs venerologas ir odos ligų specialistas, raudonplaukis, raudonbarzdis žydų kilmės gydytojas, rodos, Golombekas, jeigu dar prisimenu jo pavardę. Jo ir tėvas buvo gydytojas. Lietuviškai nekaltėjo. 1922 m. rudenį, išsikėlus pulkui iš Vilkaviškio į Anykščius - Utenos apylinkes, atvyko jaunas gydytojas Juozas Trečiokas, vėliau operos solistės Alodijos Dičiūtės Trečiokienės vyras, miręs Čikagoje 1960. (LE, XXXI-430).

Veterinarijos gydytoju buvo majoras Oskaras Lucas, atrodo, vokiečių kilmės. Vedęs, bet jo šeimos priauglio neteko patirti. Lietuviškai kalbėjo be priekaištų.

Susumavę pulko kadry sudėtį matome, kad vadovaujančiose vietose vyravo nelietuviškas elementas ir svetima mums dvasia. Jau iš pirmų valandų, ne tik dienų, pajutome, kad teks kietai kovoti ir neretai pralaimėti. Mūsų nieks nesutiko, nieks nesupažindino nei su pulko užimtu plotu, nei kuriame kampe, ar pastate kuri institucija yra. Patiems teko susirasti, atsistoti prieš būrį ir pasisakyti: esu toks ir toks ir būsių jūsų tiesioginis vadas.

Šitokiose aplinkybėse žengėme pirmus žingsnius raitininkų pulke.

DARIAUS — GIRĖNO ALBUMAS

Dariaus ir Girėno albumas, jų istorinio žygio 50 metų sukakties proga, jau yra spausdinamas M. Morikūno spaustuvėje, Čikagoje. Albumas bus 8 1/2 x 11 colių (22 cm x 28 cm) formato, spausdintas ant geresnės rūšies popieriaus, įrištas į kietus meniškios viršelius, ir turės apie 270 psl. Jį suredagavo ir paruošė inž. ir komerc. laktūnas E. Jasiūnas.

Tekstai ir nuotraukų paaiškinimai bus anglų ir lietuvių kalbomis. Albumą leidžia komitetas, susidedas iš: E. Jasiūno (pirm.), J. Kavaliausko (įzd.), P. Aleksos ir A. Beleškos. Į garbės komitetą įeina: kons. Antanas Kalvaitis, Petras Jurgėla ir Antanas Vaivada.

nas Vaivada.

Visuomenė yra kviečiama albumą nedelsiant užsisakyti, komitetui prisiunčiant 20 dol. (US) adresu:

Dariaus - Girėno Albumo
Komitetas
c/o J. Kavaliauskas
6437 S. Washtenaw Ave.
Chicago, IL 60629

Albumą atspausdinus, jis bus platinamas aukštesne kaina. Atsiuntusieji 25 dol. ar daugiau, bus laikomi garbės prenumeratoriais. Paskyrusieji 100 dol. ar daugiau, bus laikomi albumo rėmėjais. Visų prenumeratorių ir rėmėjų sąrašas bus paskelbtas albumo pabaigoje.

Dariaus - Girėno
Albumo Komitetas

LIETUVOS KARININKO KELIAI

MARIUS TYTUVENIS

III. GRĮŽIMAS

(Pradžia KARIO 1983 m. 6 Nr.)

Nuolatiniai svečiai

Artėjant pavasariui gyvenimas Berlyne darėsi įvairesnis. Visą laiką dangus niukstėsi ir vis laukėme pratrūkstančio perkūno—karo su rusais. Visų akys krypo į rytų pusę. Ten telkėsi debesys. Šiaip, Berlyne ramu. Tik retkarčiais naktimis apsilanko anglų lėktuvai. Vakarais ima kaukti sirenos. Jų balsas nelabai maloniai veikia į nervus, tačiau, po to nušvinta prožektorių raižomas dangus, žybcioja sproginėdamas gynybos ugnys ir virpa namai nuo priešlėktuvinių patrankų ar bombų sprogimų. Gyvenu ketvirtame aukšte ir viskas gerai matosi per langą. Su įdomumu seku šį žaidimą. Atrodo tikras žaidimas, kol tavęs neliečia. Šaltakraujiškai skrenda apšviestas anglų lėktuvas. Tiesiai, nekeistamas nei krypties, nei aukščio ir nemėgindamas pranykti iš prožektorių šviesų. Matyti lakūnas turi gerus nervus; šaltakraujis anglas nepaiso sproginėjimų aplinkui lėktuvą. Lėktuvas atrodo apsuptas gražaus sproginėjimų žiedo. Priešlėktuvinė dūkte dūksta, tačiau anglai šaltakraujiškai mėto mirtį nešančias bombas ir skrenda toliau. Tokie spektakliai pradeda kartotis dažniau. Įgrįsta per langą žiūrėti. Lendu į lovą, užsikloju galvą patalais, kad negirdėčiau pragariško triukšmo ir neįjūtu, kaip užmiegu. Kartais aliarmas paskelbiamas vidurnakty ir, po sunkaus dienos darbo, naktinė sirena nebeįjūgia išbudinti iš miego ir tik ryte sužinau iš šeimininkės, kad buvo aliarmas ir anglų lėktuvai vėl apsilankė. Pirmą kartą man juos čia pamatė, išgyvenant bombardavimą, neįjūtau jokios baimės ir net nebuvo noro eiti į slėptuvę. Menkas malonumas per naktį nemiegojus rytojaus dieną išstovėti ant kojų 10 val. Nežinau kur geriau yra — čia, ar anapus amžinybės ribos, o, be to, jeigu likimo bus lemta, bomba suras ir slėptuvėje.

Didįjį Penktadienį anglai padarė vokiečiams nemažą staigmeną. Atsilankė "Karfreitag" proga nemažai anglų lėktuvų su bombomis. Išpūdis didelis, nuostolių daug. Ir rytojaus dieną tebekylantys į padangę dūmų stulpai rodė naktinio bombardavimo rezultatus. Berlyno operos rūmai buvo sudaužyti.

Buvau numatęs D. Penktadienio proga aplan-

kyti Potsdamo karalių buveinę, tačiau, ten nuvykęs pamačiau naujuosius rūmus apgriautus; bomba buvo pataikius tiesiai ir aš savo apsilankymą turėjau atidėti. Gatvėse irgi matėsi bombardavimo padariniai: duobės, stiklai, plytų ir gruzo krūvos, kur kadaise namų stovėta. Nieko, vokiečiai greitai sutvarkys, gruzą nuvalys ir prikals didelę lentą: "Čia bus pravešta nauja gatvė", arba: "Pagal Berlyno pėrtvarkymo planą čia bus įrengtas parkas." Tokių lentų daug matosi. Įdomu, kas šias lenktynes laėmės.

Bombų Berlynui tenka beveik kas naktį ir vis kas kartą daugiau...

Sapnų vergovėje

Praėjo ir Velykos. Pirmutinės Vokietijoje ir, tikios, kad paskutinės. Keli draugai jau iškeliavo į tėvynę. Padėtis labai įtempta, ypač Balkanuose. Dienos slenka greitai, nes viltis grįžti į tėvynę darosi vis realesnė. Aš beveik kas naktį sapnuoju, kad grįžtu į Lietuvą ir niekaip negaliu iš ten atgal į čia sugrįžti. Naktis iš nakties sapnuose grįžtu į tėvynę, grumiuosu su bolševikais ir niekaip negaliu iš jų ištrukti. Aš nelinkęs tikėti sapnams, bet jie tokie sunkūs ir mįslingi, kad retkarčiais tikrai nuotaikų sugadina. Mano motina labai tikėdavo sapnams ir kas rytą vis vartydavo sapnininką. Gaila, aš jo čia neturiu. Pamėginčiau ir aš pažiūrėti, ką jie reiškia. Dviem sapnais aš tikiu. Jei naktį sapnuoju traukinį, sulauksiu svečio; jeigu sapnuoju kunigą — turėsiu nemalonumą. Tie abu sapnai man visados išsipildo. Gal tikėčiau ir trečiu sapnu, kilusiu iš Šventojo Rašto: jeigu varna tavo pakaušį lesa — reiškia mirtį. Aš gyvai jį atsimeinu iš nuotykių dar vaikystėje, girdėto pasakojant. Pirmojo Pasaulinio karo metu pas kaimyną stovėjo vokiečių kareiviai. Vieną rytą kareivis pasakojo savo sapną šeimininkei ir klausė ką tai galėtų reikšti. Jis sapnavęs, kad jį užpuolusios varnos ir niekaip netalėjęs jų atsiginti. Šeimininkė jam pasakė, kad tas sapnas reiškias mirtį. Nespėjus jai pabaigti, pasigirdo šūvis ir kareivis vietoje sukniubo. Tame pat kambaryje kitas kareivis valydamas šautuvą netyčia paspaudė gaiduką ir nušovė drau-

gą, pasakojusį savo sapną šeimininkei. Sis įvykis, girdėtas pasakojant dar vaikystėje, įstrigo man atmintin ir išliko iki šiai dienai. Mažas būdamas bijodavau susapnuoti varną, bijodavau net gulti, kad nesusapnuočiau. Užaugus tai prisimiršo.

Ruošiamės grįžti atgal

Ir vėl sekmadienis. Susirinkom į bažnyčią, pasimeldėm, pasišnekėjome su pažįstamais ir skirstomės. Einame pas Ašingerį valgyti tradicinio "Bauernfruehstueck" — ūkininko pusryčių: keptos bulvės su kiaušiniene. Sotu ir pigu. Ir mažai kortelių reikalinga. Bevalgant, staigiai radijas nutraukia muziką ir duoda ypatingą pranešimą: karas su Jugoslavija! Prasidėjo! Tačiau ne ten, kur mes laukėme. Kalendorius rodo balandžio 6 dieną.

Po savaitės laiko Jugoslavijos nebėra. Po kitos išnyksta ir Graikija. Berlynas apsaugęs pergale. Džiaugiamės ir mes, nes nebėra daugiau nieko vokiečiams pulti Europoje. Liko viena vienintelė Rusija. Dabar, džiaugiamės, tikrai bus ir jos eilė.

Nebesinori jau daugiau čia dirbti ir vergauti. Ieškau kelių atgal į Lietuvą. Dar noriu su rusais atsisveikinti ir juos išlydėti iš Lietuvos. Atsiranda Pranas ir Juozas norintys kompaniją palaikyti.

Amžinybės nuojauta

Begyvendamas Berlyne susidraugavau artimai su keletu karininkų. Kiekvieną savaitgalį mūsų penketukas — keturi aviatoriai ir aš, pėstininkas, gastroliodavom po Berlyną ir jo apylinkes, apžiūrinėdami muziejus, pilis, lankydami įdomesnes vietas.

Ypatingai artimai susigyvenau su aviatorium ltn. Dženkaičiu. Labai malonus, švelnaus būdo, kultūringas ir drąsus, Lietuvą mylintis karys. Daug vakarų praleidome bediskutuodami apie artėjantį karą ir mus laukiantį likimą. Dauguma žinojo, kad reikės grįžti į Lietuvą prieš karą, arba karo išvakarėse teks būti nuleistiem iš lėktuvų Lietuvos teritorijoje, aerodromų ar tiltų apsaugai. Prieš akis stovėjo mūsų ateitis tokia neaiški, lyg tamsi naktis, paslaptinga, pilna pavojų, nežinios, abejonių, baimės, svyravimų... Tačiau, meilė savo tėvynei trando drebančias širdis ir duota karininko priešai šviečia mūsų kelius.

Mano draugas ltn. D. jaučiasi labai prislėgtas, neramus ir nuogąstaujantis: "Žinai, Marijonai, aš labai nenoriu eiti Lietuvon... bet, jei mes, karininkai, neisime, kas gi eis?"... Taip, mielas drauge, jei mes neisime, kas gi eis?!... Aš išvykstu rytoj. Susitiksime Lietuvoje..."

Einu atsisveikinti plk. Škirpą ir gauti nurodymų veikimui Lietuvoje. Jis atskleidė man visus pa-

darytus žygius pas vokiečių vyriausybę, duotus jų pažadus ir ateities planus.

Karas su Rusija turi prasidėti greitai. Jau tik dienų klausimas. Karui prasidėjus Lietuva turi sukilti ir kovoti prieš rusus ir pasiskelbti nepriklausoma. Tam reikalui yra sudaryta Lietuvoje provizorinė vyriausybė. Ji, pirmą karo dieną, turi būti viešai paskelbta. Vėliau iš Berlyno atvyks Aktyvistų vadas ir sudarys Lietuvoje nuolatinę vyriausybę. Vokiečių vyriausybė tai žino ir tam pritaria. Be to, davė savo patikinimus, kad bus atstatyta Nepriklausoma Lietuva, kaip valstybė, pagal Aktyvistų vado išdirbtas gaires. Tačiau jis, gerai pažindamas vokiečių politiką, jų ekspansiją, turi parinkęs dar vieną galimybę, būtent: jeigu vokiečiai sumanytų kitaip elgtis ir savo pažadų nevykdytų, ko galima tikėtis, tai visvien reikia kovoti prieš rusus, paskelbti Nepriklausomą Lietuvą ir, tokiu būdu, vokiečius pastatyti prieš įvykusį faktą. Šiuos nurodymus jis davęs jau esantiems Lietuvoje šio plano vykdytojams. Dabar reikia Lietuvoje organizuoti Tautinę Darbo Apsaugą — TDA — ginkluotą sukilimo organizaciją. Jos visi nariai, sukilimo metu nešios baltą raikštį ant kairės rankovės su "TDA" raidėmis. Susidūrus su vokiečių daliniais, nesusipratimų išvengimui, visi vokiečių daliniai bus įspėti, kad su šiais raikščiais yra Lietuvos partizanai, padedą vokiečiams.

Toliau, reikia kelti žmonių upą, kad išsilaivsinimo valanda artėja, kad žmonės taikytusi prieš rusus, saugotųsi ir slėptųsi kam grėsia pavojus būti suimtiems ar išvežtiems.

"Sakykite, ponas vade, daleiskime viskas vyksta kaip suplanuota: karas prasidėjo, paskelbėm Nepriklausomybę, paskyrėm laikiną vyriausybę, sudarėm Aktyvistų Frontą ir, staiga, atsiranda Lietuvoje kita partija, kuri nenori mūsų pripažinti ir varo savo atskirą politiką. Ką tada daryti?..."

"Šito visiškai nereikia bijoti. Dabartinė Lietuvos visuomenė yra tokia vieninga, kad nėra jokios baimės dėl bet kokio jos skaldymosi. Be to, Aktyvistų programa yra išdirbta plačiais pagrindais, kuria visos politinės partijos bus patenkintos ir jokio skilimo nebus". nuramino jis mano abejonę išleisdamas.

Atsisveikinu su plk. Škirpa, sakydamas:

"Iki pasimatymo Lietuvoje!..."

Sudiev Berlynui

Žiūriu į kalendorių — balandžio 20 diena. Paskutinė mano diena Berlyne. Rytoj rytą traukinys jau veš mane į Lietuvos pasienį. Mažai turėjau laiko apžiūrėti Berlyną ir pažinti vokiečius. Norėčiau dar kartą į Vokietiją atvažiuoti, kaip lais-

vas žmogus, ne kaip jų darbo vergas, juodadarbis darbininkas ir labiau pažinti Vokietiją. Čia yra daug ko ir pasimokyti. Pagyvensim — pamatysim.

Susidedu savo visą turtą į mažą čemodanėlį. Pranas ir Juozas irgi pasiruošę. Pikta, kad anglai neduoda paskutinę naktį prieš tokią kelionę ramiai išmiegoti. Dūksta jie visą naktį bombarduodami kaip pasiutę ir miegas visai neima. Dreba namas, net lova šokinėja. Pagalvoji, kad norima su mumis atsisveikinti. Bomba po bombos kaukia ir kaukia... Susigūžęs kampe laukiu, kad užtėkš kurią ant pakaušio... Nekokia savijauta girdint bombos kritimo švilpesį — kuo arčiau žemės, tuo skardesnis darosi. Krinta jos netoli nuo mūsų namo. Tik paryčiųų nutyla.

Sėdam nemiegoję į traukinį ir dumiam į Ebenrodę. Sudiev, Berlyne, negreitai pasimatysime! Gal ir niekuomet...

Neprašyti patarimai

Ebenrodėje susirandame buvusį Lietuvoje policijos vadą A. Jis dirba čia prie vokiečių kariuomenės štabo; tai jis tarpininkaus mums sieną pereiti. Apsistojame viešbutyje, pavalgome gerą vakarienę, truputį užgerdami stipresniu skysčiu ir einame gulėti. Reikia po kelionės gerai išsimiegoti.

Rytojaus dieną aptariame su A. sienos perėjimo klausimą. Jis dirba vokiečių kariuomenės žvalgybėje ir atrodo labai suinteresuotas kuo daugiau “dūšių” sumedžioti savo veiklai išplėsti. Mėgina jis mane instruktuoti ir duoti nurodymų, kaip aš Lietuvoje turiu veikti, tačiau, aš greitai tą atmetu, sakydamas, kad aš pats gerai žinau, ką aš ten turėsiu veikti. Duoda jis man nurodymu, girdi, grįžęs Lietuvon neagituok, kad žmonės reikalautų nepriklausomos Lietuvos, nes, girdi, vokiečiai supyksią tai sužinoję. Geriau, girdi, sakyti žmonėms, kad reikalautų autonomijos, ar savivaldos.

Tikrai mane užsiutino ponas A. Paprašiau, kad jis tokius savo “patriotinius” jausmus ir pažiūras tepasilauko sau. Aš, būdamas lietuvis, žinau ko aš noriu ir privalau reikalauti ir siekti, nežiūrint, ar kam tas patiks, ar ne. Išsiskyrėm beveik piktuoju. Radau, štai buvusį Lietuvos aukštą pareigūną, dabar vokiečių tarnyboje, kuris prisitaikydamas jiems pataria, kad nebūtų siekiama ir reikalaujama Lietuvos nepriklausomybės. “Na, vyruti, jei susitiksime Lietuvoje, tada mudu tuo reikalu plačiau pakalbėsime!”, pagalvoju.

Ebenrodėja yra daugiau tokių, kaip mes. Kas naktį vienas kita patraukia į Lietuvą ir grįžta atgal. Pats Ebenrodės miestukas pilnas kariuomenės. Važiuojant nuo Karaliaučiaus, Virbalio link, miškai ir miškėliai pilni tankų ir kariuomenės. Atrodo, kad

greitai jie pajudės pirmyn. Nei vienas vokiečių, nei kareivis to neslepia ir atvirai kalba.

Ponas A. pristato mane savo viršininkui leitenantui T. Tas įpratęs turėti reikalų su apmokamais žvalgybos agentais tuoj apie tai ir pradeda kalbėti. Girdi, aš, už mano darbą, galėsiąs Lietuvoje gauti kokią krautuvę, namą, arba šiaip ką, kas man patiks. Aš jam kategoriškai atsakau, kad nedirbu už atlyginimą ir nesu apmokamas agentas. Jeigu jis anai apie mane galvojo, tai klaidinga, ir jei dar kartą man paminės atlyginimą, pasiėmęs savo lagaminėlį aš grįšiu atgal į Berlyną. Per sieną einu ne už atlyginimą, bet kaip lietuvis patriotas, karininkas, idealistas. Aš skaitausi atliekų pareigą savajai tėvynei. Už pareigos atlikimą aš nereikalauju jokio atlyginimo. Kadangi dabartiniai mūsų interesai sutampa su vokiečių, tai aš galiu, šalia savo tiesioginės pareigos, apsiimti atlikti ir vokiečių pavestą man uždavinį. Leitenantas T. daugiau niekuomet napaminėjo atlyginimo. Aš manau, jis džiaugėsi tokį žioplį radęs, kuris rizikuoja savo galva neapmokamas, tik už dėkui. Galės jis, vietoj manęs, keletą šimtų markių įsidėti į savo kišenę. To jam nepavydžiu, nes savęs šitaip nepardavinėju.

Prie sienos

Paliekam Ebenrodę ir važiuojam artyn sienos. Apsigyvenam pas ūkininką, gal už 200 metrų nuo sienos. Šioje pusėje verda gyvenimas, anoje sienos pusėje viešpatauja mirtina tyła. Nei dieną, nei naktį nesimato jokio gyvybės ženklo. Matyti sodybos ir namai, tačiau, atrodo, jos tuščios. Esame prie tikros rusų nubrėžtos sienos, kuri skiria bolševikų rojų nuo Europos ir dengia jų barbariškus darbus. Niekur pasaulyje nėra tokios antros sienos, taip smarkiai saugomos, kaip bolševikų. Jie apsitvėrė sienomis, kaip senovės Kinija, apsisaugojimui nuo kitų įtakos. Jie nenori, kad rusų tauta pamatytų kaip kiti žmonės gyvenimą, tas niekuomet nenorės jų bolševikinės santvarkos, skurdo ir vargo joje. Jie šaukia mulkindami, kad tik Sovietų Sąjungoje yra rojus, laisvė, kad Sovietija kulturingiausia šalis, kad ten geriausia santvarka pasaulyje. Kitur, kapitalistiniuose kraštuose, pagal jų propagandą, viešpatauja badas, vargas, skurdas. Tuo tikina tamsią rusų liaudį, ir kad niekas neabejotų, tenka nepereinamomis sienomis atitverti visą Sovietų Sąjungą, kad liaudis nepamatytų kas dedasi kituose kraštuose. Pamažu jie pripratunami prie vargo, skurdo, kasdien skelbiamos propagandos apie sovietinį rojų.

Mes buvome maža valstybė, tačiau daug mūsų studentų vykdavo studijuoti į įvairius Europos universitetus, karininkai į užsienų akademijas. Sovietų

BALTIJOS VALSTYBĖS KARINIŲ POŽIŪRIU

(Pabaiga)

Pagal gyventojų skaičių (2,575,300) Lietuva yra didžiausia, o pagal plotą (55,670 kv. km) antroji tarp Baltijos valstybių. Jos sienų ilgis buvo 1367 km. Su Sov. Sąjunga Lietuva neturėjo tiesioginės sienos, tačiau 525 km (37.7%) jos sienų ėjo su priešiška Lenkija, 272 km (20.5%) su pavojinga Vokietija ir tik 570.4 km (41.8%) su draugiška Latvija. Vietovės atžvilgiu jos sienos daugiausia buvo visai atviros, išskyrus mažą barą šiaurės vakaruose ties Zarasais ir Giedraičiais, kur eina plati ežerų juosta ir pietų vakaruose, kur Nemunas sudaro gamtinę sieną su Vokietija. Pajūryje, Kuršių Neringos lietuviškoji dalis buvo Kuršių įlankos atskirta nuo Lietuvos bendro ploto. Be to, Klaipėdos krašte (2848 kv. km) Lietuva turėjo tik ribotą suverenitetą. Vokietija darė viską, kad toje srityje išlaikytų gyvą separatizmą. Su savo antruoju pagal dydį kaimynu, Lenkija, dėl prarastos, tautiškai mišrios Vilniaus srities (32,441 kv. km.) Lietuva techniškai atžv. buvo net karo būklėje.

Maisto produktais Lietuva ne tik pati apsirūpindavo, bet ir eksportavo, tačiau pramonės atžvilgiu, priešingai Latvijai ir Estijai, ji buvo menkai išsivysčiusi.

Gyventojų atžvilgiu, palyginus su Latvija, ji buvo vienalytiškesnė. Visų jos gyventojų 80.6% buvo lietuviai, 7.15 žydai, 4.1% vokiečiai, 3.04% lenkai, 2.3% rusai, 0.7% latviai, 0.2% gudai ir kiti. 80% gyventojų buvo katalikai, kuo Lietuva skyrėsi nuo savo šiaurinių kaimynų, kurių gyventojai daugiausia liuteronys.

1939 m. Lietuvos kariuomenėje buvo 24,000 vyrų (1100 karininkų, 500 karo valdininkų, 1500 pusk.). Kariuomenėje tarnavo 1.25% gyventojų,

kasmet būdavo šaukiama nuo 13,000 iki 17,000 naujokų. Policijoje tarnavo 4000 vyrų, Lietuva galėjo mobilizuoti iki 250,000 vyrų, tačiau dėl techniškių ir finansinių priežasčių, buvo numatyta mobilizuoti tik 120 - 135,000 vyrų.

Lietuvių kariuomenę sudarė trys pėstininkų divizijos ir ketvirta buvo organizuojama. I div. Panevėžyje priklausė 1, 3 ir 4 p.p., 1 ir 2 art. plk. II div. Kaune priklausė 2, 5, 9 p.p. ir 3 art. plk. III div. Šiauliuose priklausė 6, 7 ir 8 p.p. ir 4 art. plk. IV div. Kėdainiuose buvo suspėta sudaryti tik artilerijos dalinys.

Pėstininkų ginklai daugiausia buvo pasenę. Šautuvai — 7.9 mm Mauser Mod. 24, lengv. kulkosvaidžiai Praga ir sunk. kulk. Maxim M. 08 Buvo bandomos Stokes-Brandt apkasų "mortiros", pėst. pabūklai ir prieštankinės patrankos. Pėstininkų pulke buvo 2279 vyrai.

Kavalerijos brigada su štabu Kaune turėjo tris pulkus: gusarų plk. Kaune, ulonų — Alytuje, vėliau Tauragėje ir dragūnų plk. Tauragėje, vėliau Vilniuje. Buvo ir dalinys raitosios artilerijos, trys dviratinių kuopos ir viena tankų kuopa. Kavalerijos pulke buvo apie 1000 vyrų. Lauko artilerijos buvo virš 120 patrankų suskirstytų į 10 grupių. Patrankų dauguma buvo pasenę: prancūziškos 75 mm Schneider M. 97 ir rusiškos Putilow M.02,75 mm patrankos. Sunkiojoje artilerijoje buvo 48 pabūklai šešiose grupėse. Tai buvo 155 mm ir 105 mm vokiečių gaubicos. Rezerve buvo ir angliškių 127 mm ir prancūzių Schneider pabūklų 155 mm kalibro. Priešlėktuviniai ginklai buvo 150 modernių šveicariškų Oerlikonų 20 mm ir 12 senų angliškių 75 mm Vickers patrankų, be to, modernūs

studentų ar karininkų užsienyje nerasi. Jiems bijoma parodyti pasaulį. Ir ne be reikalo bijoma, nes kitaip komunizmas tokrai sunyktų neatsvardamas savo propagandos melų.

Tyrinėju aš dabar šią sovietų įrengtą sieną, skiriančią mane nuo mano tėvynės. Čia dar neužtvirta spygliuotų vielų tvora, matyti, dar nesuskubo. Visu pasieniu aštuonių metrų ruožas išartas ir suakėtus, kad liktų pėdsakai, jei kas pereitų sieną. 800 metrų ruožas visu pasieniu paverstas mirties zona — visi gyventojai iš jo iškraustyti. Tame ruože

niekas neturi teisės nei dienos, nei nakties metu pasirodyti. Visi be išpėjimo šaudomi vietoje.

Toliau seka I zona — pirmieji 10 km nuo sienos. Joje judėti gali tik tos zonos gyventojai turį pasus su I zonos antspaudais. Dar toliau eina 20 km II zona ir 30 km — III zona. Visose tose zonose reikia turėti tos zonos antspaudu atžymėtus pasus. Tose zonose negyvenantis pilietis turi gauti iš sovietų leidimą, jei nori į bet kurią iš tų zonų įvažiuoti. Taip saugomas nuo kitų tautų sovietinis rojus.

(Bus daugiau)

klausymo aparatai ir prožektoriai.

Paskutiniaisiais nepriklausomybės metais jau nebebuvo jokios tvirtovių artilerijos, nei šarvuotų traukinių, kuriuos laikė nepraktiškais.

Kaune stovėjo vienas tankų batalionas su 12 lengvų prancūziškų Renault M 26/27 tankų ir 51 Škodos gamybos švedų tankete. Be jų, buvo dar šarvuočių — auto kuopa iš 12 šarvuotų Renault ir Landskrona automašinių.

Prie kiekvienos pėst. divizijos buvo priskirta po pionierių batalioną. Buvo numatyta priskirti ir po ryšių batalioną, tačiau tik du tokie batalionai buvo sudaryti.

Iš visų baltų valstybių Lietuva turėjo stipriausią karo aviaciją. Dalį žvalgybos, mokomųjų lėktuvų ir naikintuvų (ANBO) buvo gaminami krašte. Karo aviacija turėjo 8 aerodromus ir 4 nusileidimo vietas ir buvo padalinta į žvalgų (trys eskadrilės), naikintuvų (4 eskadrilės), bombonešių (1 eskadrilė) ir mokomas (2 eskadrilės) grupes ir turėjo savo žinioje apmokymo, dirbtuvių ir aprūpinimo dalinius.

Lėktuvų dalis buvo jau pasenę, tačiau buvo pasirūpinta įsigyti ir modernių. Karo aviacijoje 1937 m. tarnavo 795 vyrai. 1939 m. viso buvo 110 lėktuvų, iš jų 80 aktyvių ir 30 rezerve.

Karo laivyne buvo tik vienas sargybinis laivas, kuris galėjo dėti minas ir šeši šarvuoti muitinės laivai. Buvo numatyta įsigyti 6 povandeniniai laivai, keletas greitlaivių, minų dėstytojas ir pakrančių artilerijos baterija. Tačiau Klaipėdos netekimas suardė visus jūrinio ginklavimo planus.

Nuo 1938 m. Radviliškio ginklų dirbtuvės gamino šautuvų, kulkosvaidžių ir artilerijos munitiją, taisė šautuvus ir vykdė aviacijos užsakymus.

Skirtingai nuo Latvijos, Estijoje ir Lietuvoje savisaugos organizacija (šauliai) priklausė Krašto Apsaugos ministerijai. Lietuvoje savisauga buvo organizuota iš 12 p. pulkų ir vieno dragūnų pulko. Tačiau buvo ir pionierių, ryšių, oro ir jūrų savisaugos daliniai, kurie buvo dalinai motorizuoti. Savisaugos paruošimas partizaniniam karui nebuvo įvykdytas.

Kas link susisiekimo kelių ir priemonių, tai Lietuva buvo silpniausia. 1939 m. Lietuvoje buvo tik 1526 km geležinkelių ir 1481 km grįstų kelių. Lietuva turėjo 205 lokomotyvus, 313 keleivinius ir 4351 prekinis vagonus, 1765 automobilius, 298 sunkvežimius ir 298 autobusus ir 619 specialias automašinas. Prekybos laivyną sudarė tik 11 laivų, 10,299 BRT. Lietuvoje buvo tik du uostai, Klaipėda ir Šventoji. Visame krašte buvo tik dvi radio stotys, paskutiniu metu — tik viena.

Priešingai Latvijai ir Estijai, Lietuva tetu-

rėjo tik vieną draugišką kaimyną, būtent Latviją. Ji turėjo skaitytis su tiesioginiu užpuolimu iš Vokietijos, arba Lenkijos pusės ir netiesioginiu — iš Sov. Sąjungos per Latviją, arba Lenkiją. Karo atveju Lietuva galėjo operuoti tik su 5 pėstininkų divisijomis ir dviem kavalerijos brigadomis. Aktyvios dalys buvo 1 p. p. Ukmergėje, 7 p.p. Tauragėje ir Žemaičių Naumiestyje ir 9 p.p. Marijampolėje ir Vilkaviškyje. Jų sudėtis buvo papildyta ir jos buvo sustiprintos artilerija. Prieš 1939 m. ir 6 p.p. Klaipėdoje ir Plungėje buvo suaktyvintasis ir perkeltas į Telšius.

Mobilizaciniai planai iki 1935 m. numatė daugiau kaip savaitę nuo karo pradžios dalių sumobilizavimui (pagal amerikiečių žinias — 12 dienų). Gen. S. Raštikis decentralizavo mobilizacijos vykdymą ir tuo pačiu sutrumpino laiko tarpą iki 72 valandų dalims pasiruošti veiksams. Ginklai ir apranga dalims pasiruošti į mobilizacinius punktus. Po to sekė greitas ginklavimo moderninimas.

Nors Lietuva visą savo nepriklausomą laikotarpį skelbė, kad siekia Vilniaus srities atgavimo, tačiau jos kariniai planai prieš Lenkiją buvo grynai gynimosi pobūdžio. Taip pat gynimosi pobūdžio planai buvo prieš galimus puolimus iš Vokietijos ar Sov. Sąjungos pusės. Abiem pastaraisiais atvejais Lietuva tikėjosi paramos iš Latvijos, arba Vakarų valstybių veiksmingo įsikišimo. Planai prieš Lenkiją ir Vokietiją buvo pirmaeiliai, kai prieš Sov. Sąjungą antros eilės svarbumo. Net ir be pagalbos iš užsienių, lietuvių kariuomenės vadovybė tikėjosi galėsianti kovoti dvi savaites.

Lenkų, arba sovietų užpuolimo atveju buvo numatytas pasitraukimas iki linijos Kaunas - Nevėžis, atsiremiant į Dubysą. Su jos aukštais krantais ta upė buvo beveik vienintelė gamtinė kliūtis krašto viduje. Ten buvo įrengta gynimosi linija su bunkeriais. Link Dubysos trauktis buvo numatyta ir vokiečių puolimo atveju. Traukiantis link Dubysos nuo puoliko iš rytų būtų reikę visiškai atverti Latvijos pietinį frontą. Lenkams ir rusams puolant ir neišlaikius Dubysos linijos, buvo planuota trauktis į Vokietiją. Tuo tarpu puolant vokiečiams ir praradus Dubysos liniją, plane buvo numatyta pasitraukti į latvių teritoriją.

Paskutiniaisiais nepriklausomybės metais buvo pradėta didinti taikos meto kariuomenė. 3 p.p. buvo numatytas pagrindu sudaryti IV diviziją Kėdainių — Raseinių — Sėdžiaus plote. Kai 1939 m. buvo atgauta Vilniaus sritis, lietuvių kariuomenės vadovybė perkėlė 1 p.p. ir 3 dragūnų p. į Vilnių.

IŠVEŽTŪJŲ KARIŲ SĄRAŠAS 1940 - 1941 M. LAIKOTARPYJE PAPILDYMAI IR PATAISYMAI

- A.S. Kenstavičius, Canada, atsiuntė šiuos papildymus:
794. Bobelis Simas, ats. karininkas. Pasienio policijos viršininkas. Jo įsakymu 1940 m. birželio mėn. buvo sulaikyti vidaus reikalų ministeris gen. K. Skučas ir Saugumo Dept. direktorius Povilaitis, jiems bandant pasitraukti į Vokietiją. 1940 m. liepos mėn. Simas Bobelis buvo NKVD suimtas ir išvežtas į Kauną. Likimas nežinomas.
795. Malakauskas Stasys, gimęs 1908 m. Ilgametis Pionierių Bn. Mokomosios kuopos viršila. Išvežtas į Sibirą 1941 m.
796. Norkus Feliksas, ats. puskarininkis. Išvežtas į Sibirą 1941 m. birželio 14 d. Mirė Sibire.
797. Rozmanas, ats. majoras. Išvežtas į Sibirą 1941 m. birželio mėn. Atsikuriant nepriklausomai Lietuvai Rozmanas buvo Baltgudžių Bn. vadas. 1940 m. buvo Tauragės apskr. viršininkas.
- X X X X X X X X
252. Juodikis Bronius, ltn. Sibiran nebuvo išvežtas.
286. Konstavičius Leonas, gim. 1895 m., ats. plk. ltn. gyd., buvo į Sibirą išvežtas 1945 m. sausio mėnesį.
307. Kontrimas Leonardas, gim. 1904 m., kpt., žuvo 1944 m. vasarą ant vieškelio tarp Telšių ir Plungės, nužudytas bolševikų partizanų — desantininkų.

Vakarų stebėtojų įvertinimas lietuvių kariuomenės buvo nedžiugus. Jie apgailestavo nepaprastą politikos įtaką į lietuvių karininkų korpą ir jų šovinizmą. Pagal jų nuosprendį daug lietuvių aukštųjų karininkų buvo tik politinės kreatūros ir buvo nepajėgūs atlikti skirtus uždavinius ir jų sprendimu visiškai nesidomėjo. Tik paskutiniaisiais nepriklausomybės metais buvo pastebimi pozityvūs pasikeitimai lietuvių karinėje vadovybėje. Palyginant su kitų Baltijos valstybių, Lietuvos kareiviai kokybės atžvilgiu buvo vertinami tik patenkinamai, pagrindinės tam priežastys buvo iš viso žemas jų išsiauklėjimas ir nepakankamas paruošimas. Stebint kareivius buvo tačiau pastebėta, kad jie buvo labai patvarūs, fiziškai stiprūs, nereikalaujantys ir ypač tinkami vesti partizanų karą. Nors visi stebėtojai pripažino, kad lietuvių kariuomenės apginklavimas buvo moderniškėnis už kitų baltų valstybių, jie tačiau galvojo, kad puolamiems veiksams jie netiktų, bet neabejojo, kad ginamajam karui vesti ji būtų buvusi pajėgi. Įdomus yra įvertinimas, kad lietuviai labiau tiko partizaniniam karui už kitus baltiečius. Stebėtojų nuomone labai neigiamas faktorius buvo nepaprastai dažni krašto apsaugos ministerių ir vyriausio vado su štabo viršininku kaitaliojimai, o taip pat įvairių politinių grupių vedamos kariuomenėje intrygos kas blogai veikė ne tik karininkų, bet ir kareivių moralę.

Kadangi dėl Lietuvos politinės linijos savistovumo ir nepriklausomumo atsirado spraga pasienio gynyboje prieš sovietus, Vakarų stebėtojams, atrodo, tas buvo labai svarbu. Tačiau niekas dėl to nepriekaištavo Lenkijai.

Šiaurės rytų Europoje Latvija ir Estija buvo

vienintelės valstybės sudarę karinę sąjungą. Ta sąjunga rėmėsi Laisvės kovų metu susikūrusiomis tradicijomis. Sąjungai pagrindas buvo 1921 m. liepos 7 d. sutartis, kuri buvo praplėsta 1923 m. lapkričio 1 d. ir 1934 m. vasario 12 d. sutartimis. Sąjunga buvo gynybinio pobūdžio. Estų - Latvių 1934 m. gynimosi sutartis leido prisijungti suinteresuotom valstybėm. 1934 m. rugsėjo 12 d. visos trys baltų valstybės — Estija, Latvija ir Lietuva sudarė baltiečių sąjungą, tačiau sutartis numatė tik bendrą valstybių bendradarbiavimą ir reguliarias užsienių reikalų ministerių konferencijas, tačiau nenumatė karinio bendradarbiavimo. Estija ir Latvija kategoriškai atsisakė sudaryti su Lietuva karinę sutartį kol Lietuva neišspręs savo konfliktų su Lenkija ir Vokietija. Karinė sutartis nebuvo sudaryta nei po to, kai 1938 m. kovo mėn. Lietuva buvo priversta sudaryti diplomatinis santykius su Lenkija ir po to, kai 1939 m. kovo mėn. prarado Klaipėdos kraštą Vokietijai.

Nežiūrint karinės sutarties, Estijos ir Latvijos karinis bendradarbiavimas buvo labai menkas. Jis pasireiškė tik pasikeitimais karininkų, kad susipažinus su kaimyno kariniu mokymu, palaikius santykius ir išmokus kaimyninės tautos kalbą. 1930 ir 1931 m. buvo vykdyti abiejų valstybių bendri kariuomenių ir karo laivynų manevrai, kurie tačiau vėliau nebebuvo kartojami. Atskirais atvejais visos trys Baltijos valstybės pasikeisdavo ginklais, arba viena iš kitos nupirkdavo, turėdamos tikslą suvienodinti ginklus, ar norėdamos atsikratyti tokių, kurių mažiau teturėjo ir taip įsigydavo iš kaimyno kito tipo ginklų, kurių dėl tų pačių priežasčių atsikratydavo. Visų trijų valstybių arsenalai bendradarbiavo tačiau tik labai mažu mastu. □

Redaguoja —
S. Kaunelienė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMĖS TRIMITAS

*Laimingų ir sėkmingų 1984 Naujųjų Metų kiekvienai ir kiekvienam!
Sąžinės kaliniams, kenčiantiems įvairiose koncentracijos stovyklose, kalėjimuose ar ligoninėse
ištvėrmės ir kad greičiau pasibaigtų jų bandymo dienos, kad greičiau jie būtų laisvi!*

25 METAI KILNAUS IR NENUILSTAMO DARBO

EDVARDAS MILKAUSKAS - MILKUS

Šaulių Sąjunga gimusi Nepriklausomybės karo audrų sukūryje 1919 m. birželio 27 d., tapo viena iš aktyviausių organizacijų. Ji ne tik kad pasižymėjo kovose — kovos lauke su priešais, bet kaip pagelbinė kariuomenės dalis padėjo palaikyti tvarką viduje: miestuose, miesteliuose ar kaime. O priešų tada, kurie draskė Lietuvos kūną, buvo labai daug. Šauliai ir šaulės pasižymėjo didele drąsa ir pasiaukojimu. Tai tyriausi, gražiausi jaunutės Lietuvos pavasario žiedai. Jie mylėjo Lietuvą, todėl Nepriklausomaj Lietuvoj jie pražydo pagarba ir meile savam kraštui.

Minime "Stasio Butkaus" kuopos 25-rių metų kilnaus darbo ir pasiaukojimo sukaktį.

1954 m. kovo 7 d. Čikagoje atsikūrė Šaulių Sąjunga Tremtyje. Ir pagal S-gos šūkį "Nepriklausomai Lietuvai", įsijungė į visuomeninį, kultūrinį darbą. To pasėkoje ėmė steigtis visoje Amerikoje ir Kanadoje Šaulių s-gos skyriai. 1958 m. gruodžio 21 d. įsisteigė ir Detroite. Pirmasis kuopos pirmininkas ir įkūrėjas-iniciatorius Detroite buvo kpt. Jonas Petrulionis. Jis parašė CV laišką, prašydamas atsiųsti jam raštišką įgaliojimą. Neuzilgo gavo. Buvo sušauktas steigiamasis susirinkimas ir išrinkta pirmoji Detroito šaulių kp. valdyba: pirm. kpt. Jonas Petrulionis, I vicepirm. Kęstutis Kodatis, II vice pirm. Stasys Malinauskas, sekr. Pranė Brundzienė, kult. reik. vedėjas Albertas Mateika, išd. Juozas Augaitis ir narys

Petras Vaicekauskas.

1962 metais kuopa pasirinko Stasio Butkaus, pirmojo Lietuvos kario, savanorio-kūrėjo vardą. Jis pirmas iškėlė Gedimino kalne Lietuvos vėliavą ir ėjo sargybos viršininko pareigas. Jis aktyvus Nepriklausomybės kovų dalyvis, apdovano- tas Vyčio kryžiumi ir kitais ordiniais bei medaliais. Be to, jis žurnalistas, visą savo gyvenimą paaukojęs Lietuvai.

Įsikūrusi kuopa sparčiai augo. Buvo du būriai. 1967 m. įsikūrus jūros šauliams padalinimas į būrius buvo panaikintas. Tačiau abi kuopos gražiai sugyvena ir bendradarbiauja. Per tuos 25 metus "Stasio Butkaus" kuopa pasižymėjo savo darnia visuomenine-kultūrine veikla. Jos nuveiktais darbais galime džiaugtis ir gėrėtis. Čia susibūrė daug garbingų visuomenininkų, dvasiškių, karių, žurnalistų, rašytojų ir kitų profesijų žmonių, tai mūsų elitas. Tik prisiminkim garbingą garbės šaulį a.a. kun. dr. Igną Boreišį! kun. Viktorą Kriščiūnevičių, istoriką Joną Švobą, Feliksą Motuzą, kuopos įkūrėją kpt. Joną Petrulionį, generolą Joną Černių, daugelio knygų autorių, rašytoją, dramaturgą Anatolijų Kairį, režisorių, aktorių Justą Pusdešrį, Juozą Tamošiūną, kleboną kun. Alfonsą Baboną ir daug kitų kilnių asmenybių. Čia reikia prisiminti ne tik įkūrėjus ir pirmąją valdybą, bet ir tuos entuziastus pirmuosius narius, kurie įstojo į kuopą, tuo sudarydami branduolį tolesnei veiklai ir kuopos klestėjimui. Ta-

čiau, šis 25 m. sukakties minėjimas tenebūna vien tiktai džiaugsmo ir nuveiktų darbų triumfas, bet tęsinys ir jungtis su mūsų broliais ir seserimis Lietuvoje, išvežtais į Sibirą ir žuvusiais ginant Lietuvos žemę, jos kalbą religiją bei papročius. Jie šiandien neša sunkią pavergėjo jiems uždėtą naštą. Lietuvos laukai, puri žemelė permirkusi nekaltų Brolių ir Sesių krauju aimanuoja ir laukia laisvės ryto. Todėl ir mes, švęsdami šią iškilmingą sukaktį, pasižadėkime, suglauskime dar tampriau savo gretas, būkime vieningi, tuo padėsime priartinti visų troškimų išsipildymo — pagal Kalantą — Laisvės Lietuvai. Ir ištikrųjų

— *Laiminga ta šalis ir ta gražioji žemė
Krauju nulaistyta — nesuskaitytai karžygiais —
Tegul iš čia Tėvynės sūnūs viltį semia,
Težydi Lietuva didvyrių žygdarbiais garsiais...*

“Stasio Butkaus” kuopa pasižymėjo gražia veikla. Būtų per ilgas sąrašas išvardinti visus atliktus kultūrinius ir visuomeninius darbus, todėl paminėsiu tik pačius svarbiausius. Organizacinė veikla: suvažiavimai, minėjimai, susirinkimai, įvairių sekcijų sudarymas — kaip sporto, spaudos-informacijos, parengimų komisija, meno, moterų, Vasario 16 d. gimnazijai remti būrelis ir kit. Noriu pažymėti ypač didelį pasiaukojimą parodžiusį, renkant gimnazijai aukas, Kazimierą Srauską. Jis, būdamas dviejų būrelių vadovas, būrelius perėmė mirus Vedeikai ir Blauzdžiui, nenuilstamai dirba ir kasmet gimnazijai surenka tarp 700 ir 800 dolerių. Kuopos sporto vadovas Jonas Šostakas šaudyme daug kartų laimėjo pirmąsias vietas, šiemet vėl laimėjo aukso medalį. Tai graži reprezentacija ne tik kuopai, bet ir visiems lietuviams. **Kultūrinė ir visuomeninė veikla:** minėjimai, pagerbimai: Vlodo Pūtvio, Žuvusių už Lietuvos laisvę, Felikso Motuzo 75 ir 85 m. ir kiti. **Vaidinimai:** Anatolijaus Kairio “Diagnozė”, režisavo Justas Pusdešris, praėjo su dideliu pasisekimu, kurį žurnalistas Alf. Nakas labai gražiai aprašė “Naujienose”. “Paskutinis Žygis” — kova Kalniškės miške, rež. J. Pusdešris. “Tėvynės Sakalai” — Vandos Frankienės 3 veiksmų dramatinis veikalas, “Mindaugo Mirtis”, vaidino Kanados Lietuvių Dramos teatras iš Hamiltono, rež. Elena Daugvitytė-Kudabienė. Bent keli vaidinimai, paskutinis 1980 m. spalio mėn. 25 d. **Parodos:** Kuni-gundos Kodatienės tapybos, Vytauto Ogilvio, Juozo Bagdono ir kitų. Be to, kuopa suruošė Lietuvių ir anglų kalbomis išleistų Enciklopedijų minėjimą. Talkininkavo ir ruošė: Kultūros Klubas, “Švyturio” jūrų šaulių kuopa ir Tautinės S-gos

Detroito skyrius. Kuopa yra narė Detroito Tarp-tautinio Instituto ir Istorijos Muziejaus. Yra nuolatinė talkininkė Kultūros Klubo ruošiant Tautybių festivalius ir Muges Tarptautiniam Institute. Kuopa kasmet su Savanoriais-Kūrėjais, Ramovėnais, Kultūros Klubu, Tautine s-ga ir “Švyturio” jūrų š. kp. ruošia bendrus Klaipėdos Krašto atvadavimo, Baisiojo Birželio, Tautos šventės ir Kariuomenės minėjimus. Pabendravimui ruošia gegužines (kp. šaulių, Adolfo ir Sofijos Vasiulių, gražioje sodyboje).

Aukos — kuopa dosniai aukoja. Paskutiniaisiais metais:

1. Lietuvių Atstovybės	
Rūmų remontui	\$1,000.-
2. Tautos Fondui	650.-
3. Vilniaus Krašto Rezistenciniam	
Sąjūdžiui Dr. Algirdo Budrecko	
knygai anglų kalba išleisti	500.-
4. ALT'ai	500.-
5. Žiburio Lituanistinei Mokyklai	300.-
6. “Kario” žurnalui	300.-
7. Mažesnėmis sumomis spaudai,	
radio ir kit.	200.-

Viso: \$3450.-

Tai tik paskutiniai metai. Kuopos vėliavai įsigyti kp. š. teis. Marijonas Šnapštys paaukojo \$150.-. Leidžiant Dr. Kosto Jurgėlos knygą — “Lithuania: Outpost of Freedom”, kp. šauliai suaukojo ir surinko \$5,000.- Stambiausias aukotojas Juozas Tamošiūnas — \$1,000.- Lietuvių Kambariui Wayne State universitete įrengti kuopos šauliai suaukojo virš \$3,000.-. Stambia suma parėmė žygį į Jungtines Tautas, Lietuvių Fondą. Išsiuntė dešimtims siuntinių Punsko lietuviams.

“Stasio Butkaus” kp. veikla šakota ir naši. Didelis nuopelnas ilgamečio ir dabartinio kp. pirm. Vinco Tamošiūno. Tai nepaprastos energijos, šviesi asmenybė. Jam visų šaulių pagarba ir padėka.

Nors trumpai norėčiau pristatyti Jums gerai žinomą veikėją — visuomenininkę, aktyvią šaulę, mok. Stefą Kauneliene. Tai nepaprastų gabumų ir energijos moteris. Ji labai daug dirba Tarptautiniam Institute, ar įrengiant paviljoną tautybių festivaliuose. Daug pasiaukojimo ir sumanumo įdėjo įruošiant Lietuvių Kambarį Wayne valstybiniam u-tete. Redaguoja “Tremties Trimitą”. Paruošė keletą montažų: “Baltijos Jūra”, “Paminklas Išvežtiesiems”, kuris buvo suvaidintas per abi Detroito radio valandėles.

Kuopa turi dar visą būtį minėtinų asmenų, tačiau reiktų atskiro leidinėlio, kad visus išvardinti ir suminėti. Dalis jų tebeveikia, kiti jau iš-

**PAMINĖTAS "STASIO BUTKAUS"
ŠAULIŲ KUOPOS
DVIDEŠIMTPENKMETIS**

Ilgai ir kruopščiai ruoštas "Stasio Butkaus" šaulių kuopos dvidešimt penkerių metų veiklos sukakties paminėjimas buvo kukliai, bet gražiai atšvęstas spalio 9 d. Šv. Antano parapijoje.

9:00 val. ryte mokyklos klasėje buvo atidarytos trys parodos: Aldonos Saimininkienės šiaudinukų paveikslų, kurioje buvo išstatyti gražūs 24 paveikslai ir daug puošmenų;

Antroje — Vilniaus parodoje Algis Vaitiekaitis, surinktomis fotografijomis, laikraščių iškarpomis, plakatais, atvirutėmis ir knygomis atvaizdavo Vilniaus krašto lietuvių gyvenimą; Trečioje parodoje Juozas Jasiūnas turėjo išstatęs savo darže išaugintus didelius gražius įvairių rūšių jurginus.

10:30 val. r. už gyvus ir mirusius šaulius ir šaulius kuopos kapelionas kun. Alfonsas Babonas aukojo iškilmingas šv. mišias. Prieš pamokslą pasveikino kuopos šaulius ir šaulius švenčiančius 25-rių metų veiklos sukaktį. Auką šv. mišioms atnešė buvęs kuopos pirmininkas Leonardas Šul-

cas ir kuopos pirmininkas Vincas Tamošiūnas. Giedodavo muz. St. Šližio vadovaujamas parapijos choras.

3:00 val. p.p. parapijos salėje įvyko akademija, meninė dalis ir pietūs. Salė ir scena buvo atitinkamai gražiai papuoštos. Akademiją pradėjo "St. Butkaus" šaulių kuopos pirmininkas Vincas Tamošiūnas. Programai vesti buvo pakviesta mokytoja Stefanija Kaunelienė. Invokaciją sukalbėjo kun. Alfonsas Babonas. Prisimenant mirusius buvo uždegtos 3 žvakės: už žuvusius šaulius Lietuvos Nepriklausomybės metais žvakę uždegė savanoris-kūrėjas, majoras Kazimieras Daugvydas; už ištremtuosius ir žuvusius Sibire — Vincas Tamošiūnas; už savanoriškai liepsnose žuvusį Romą Kalantą ir kitus — žvakę uždegė jauniausias kuopos šaulys Ramutis Bulota, o gėlių puokštę prie R. Kalantos paveiklo padėjo jauniausioji minėjimo dalyvė Audrute Mingėlaitė. Uždegant žvakes skambėjo muz. St. Šližio vadovaujamo kvarteto (B. Januškienė, Č. Plūtrienė, N. Šližienė ir A. Tamulionienė) vargonais palydima giesmė "Kritusiems šauliams".

Kadangi spalio 9 yra Vilniaus užgro-

bimo diena, programos vedėja St. Kaunelienė papasakojo apie sudarytą su lenkais Suvalkų sutartį, jos sulaužymą ir Vilniaus užgrobimą. Priminė, kaip gražiai ir iškilmingai ji buvo minima Lietuvoje. Atsistojimu ir tylos minute pagerbėme vilniečius.

Kuopos vicepirmininkas Edvardas Milkauskas smulkiai apsakė kuopos įsikūrimą ir jos 25-rių metų laikotarpyje atliktus darbus. Kuopa buvo įsteigta 1958 metais gruodžio 21 d.; jos pirmąją valdybą sudarė: kpt. Jonas Petrulionis — pirmininkas, Kęstutis Kodatis ir Stasys Malinauskas — vicepirmininkai, Pranė Brundzienė — sekretorė, Juozas Augaitis — išdininkas, Albertas Mateika — kultūros reikalams ir Petras Vaicekuskas — kandidatas. Kuopa 1962 metais buvo pavadinta pirmojo Lietuvos kareivio Stasio Butkaus vardu. Tuo vardu ji ir švenčia 25-rių metų veiklos sukaktį. Kuopai vadovauja ilgametis pirmininkas Vincas Tamošiūnas. Po padarytos apžvalgos programos vedėja supažindino su iš toliau atvykusiais svečiais: Aldona ir Vytautu Saimininkais ir Vida Gaižutyte iš

→

keliavo amžinybėn. Tikėkim bus paruoštas atskiras kuopos istorijos leidinys.

Taigi, bent trumpais brožuais perbėgom "St. Butkaus" kp. veiklos barus. Tačiau, ne čia esmė. Mum svarbu, kad kilnios idėjos ir darbai tęstųsi, o pagal Maironį, nemirtų kaip žmonės. O Tėvynė laukia iš mūsų visų, ypač šaulių, dar daug daug pasiaukojimo, ryžto, nenuilstamo darbo ir meilės savo gimtajam kraštui, nes ten mūsų BroLIAI ir Sesės kenčia ir neša sunkią raudonojo okupanto priespaudą. Ten falsifikuojama Lietuvos istorija, dalkoma lietuvių kalba, niekinamos mūsų laisvės dienos ir atsiekti laimėjimai visose srityse: kultūrinė, ekonominė ir politinė. Tad šiandien mes privalome dar daugiau dirbti, siekti kilnesnių žygių, vykdyti garbingas šaulių idėjas, kaip siekė pirmieji savanoriai ir garbingi Kalniškių ir kitų vietų partizanai... Jie kovėsi nelygioj kovoje, niekas jiems nepadėjo, pasaulis buvo kurčias ir nebylys jų šauksmui, kančioms ir mirčiam. Bet gi lietuviai laisvėje užaugę, laisvę pamilę, ryžosi geriau mirti už savo brangią tėvų žemę, negu vergauti okupantui. Jiems sunku buvo suprasti kodėl Lietuvos vyriausybė be šūvio atidavė savo žydintį kraštą barbariškam rusiškam komunizmui ir visą tautą įstūmė baidison vergijon. Kai kas pasakys norėjo išsaugoti kuo daugiau gyvybių, tačiau kovojančios tautos sūnūs krinta tūkstančiais. 1941 metų birželio mėn. 14-15 dienomis išvežta apie

40,000. Deportuoti per antrąją okupaciją 120,000 ir apie 550,000 pokario metais, plius 16-ta divizija, ir tada turėsime apytikrų aukų skaičių apie 700,000. Jei šias aukas būtume pajėgę susudėti 1940 metais, kai Sovietų S-ga pasikėsino į Lietuvos nepriklausomybę, būtume morališkai daug stipresni tarptautinėj arenoje. Gaila! Vyriausybė to nepadarė ir tuo, pati pajėgiausia lietuvių tautos dalis buvo sunaikinta ar įvilktą į raud. armijos uniformą ir kariavo už komunizmo įsitvirtinimą.

Šiandien Tėvynė pavergta, o mes toli atskirti nuo gimtųjų laukų, Dubysos, Nemuno krantų, gal tik sapne sugrįžtam pas savuosius į kadaise žydinčius sodus ir seną bakužę.

Tačiau tikėkime, nieko nėra amžino. Istorija kartojasi. Sugriuvo galingos imperijos, sugrius ir ši paskutinioji-žiauriausioji pasaulyje raudonoji, nekaltų žmonių krauju permirkusi rusiškoji imperija.

Linkiu "St. Butkaus" šaulių kuopai, kad toji 25 metų graži veikla niekad neužgestų, bet klestėtų ir bujotų iki išauš Lietuvos laisvės rytas.

Baigsiu šias mintis posmeliu Sibiro lietuvių poezijos.

Menu Tave, brangi Tėvyne,

Kai gėsta saulė kruvina.

Ant kryžiaus kenčia liūdnas Kristus,—

Po kryžium klūpo Lietuva.

GINKLŲ DIRBTUVĖS LINKAIČIUOSE

JURGIS MIKAILA

Per trumpą nepriklausomo gyvenimo laikotarpį Lietuva daugelyje sričių padarė milžinišką pažangą. Didelė dalis tos pažangos — švietime, mene, literatūroje, sporte yra aprašyta perįodikoje, knygose ir enciklopedijoje. Žemės ūkio ir pramonės pažanga ne retais atvejais buvo pavaizduota statistikomis. Bet kai kurios naujai sukurtosios pramonės liko lyg ir užmirštos; detalaus aprašymo apie popierio, cukraus, tekstilės, maisto ir ginklavimo pramonės šakas neteko matyti.

Lietuva buvo žemės ūkio kraštas. Prieš I Pasaulinį karą lietuviai inžinierius buvo retenybė. Po karo ribotas skaičius lietuvių inžinierių sugrįžo iš Rusijos ir dalis jų sudarė Lietuvos Universiteto Technikos fakulteto mokomojo personalo branduolį. Kiti tapo valdininkais. Tik vėliau ėmė grįžti Lietuvon ir Vakarų Europoje mokslus baigę inžinieriai. Lietuvos Universitete pirmoji inžinierių laida diplomus gavo tik 1927 metais; tai buvo tik pirmosios kregždės kūrybingajam Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiui, kuris tęsėsi tik šiek tiek ilgiau nei vieną dešimtmetį. Dabar, iš penkiasdešimties metų perspektyvos žiūrint į praeitį, reikia stebėtis, kad tiek daug buvo sukurta. Daug lėmė ne tik mokslas, bet ir jaunų žmonių pasišventimas ir entuziazmas dirbant savo tautai ir valstybei.

Lietuvių inžinierių suorganizuotos ir vadovaujamos Ginklų Dirbtuvės Linkaičiuose priskirtinos

prie pačios didžiausios technologinės pažangos Lietuvoje. Plačioji Lietuvos visuomenė apie jas mažai nežinojo; mat, pagal iš senų laikų įsigalėjusį paprotį, visa, kas lieté ginklų gamybą, buvo laikoma karine paslaptimi.

Šiuo straipsniu noriu užfiksuoti ir parodyti, ką lietuviai inžinieriai Nepriklausomos Lietuvos tarnyboje yra sukūrę. Atsižvelgiant į palankias darbo sąlygas, kuriose technikos mokslas, jo pritaikymas praktiškame gyvenime ir kūrybingumo dvasia buvo puoselėjami, galima drąsiai daryti išvadą, kad Lietuvai likus nepriklausomai, jos pramonė per trisdešimtį ar keturiasdešimtį metų būtų tikrai pasiekusi Vakarų Europos lygį.

Nepriklausomoje Lietuvoje kariuomenės ginklavimas ir šaudmenų bei ginklų gamyba buvo Krašto Apsaugos Ministerijos ir jos padalinio Ginklavimo Valdybos žinioje. Jai priklausė Ginklų Dirbtuvės Kaune ir Ginklų Dirbtuvės Linkaičiuose. Ginklų Dirbtuvės Kaune buvo pradėtos organizuoti dar Lietuvos Nepriklausomybės kovų laikais. 1922 metais jos buvo atkeltos iš Tilmanso dirbtuvių į Šančių kareivines, netoli Panemunės tilto. Tose patalpose jos išsilaikė iki 1944 metų. Tolimesnis jų likimas nežinomas. Kauno G. D. remontavo ginklus, transporto priemones ir gamino atsargines ginklams dalis; 1936 - 37 metais pagamino 70 lauko virtuvių, gamino naujoms kareivinėms duris, langus ir atliko kitus panašius kariuomenei reikalingus darbus.

Ginklų Dirbtuvių Linkaičiuose pradžių davė Penktame forte įrengta šautuvų vamzdžių ir šovinių dirbtuvių užuomazga.

Kai antrajame Nepriklausomos Lietuvos dešimtmetyje sustiprėjo ūkinis gyvenimas, kariuome-

→
Clevelando. Čia ji padėjo visiems prie šio paminėjimo prisidėjusiems: kun. A. Babonui, K. Daugvydui, V. Tamošiūnui, R. Bulotui, A. Mingėlaitei, Edv. Milkauskui ir M. Abariui.

Meninėje dalyje solistė Danutė Petronienė dviem išėjimais padainavo: "Miegužėlio noriu" — Br. Budriūno, "Pamyliėjau vakar" — St. Šimkaus, "Vosilkėliai" — V. Kuprevičiaus žodž. A. Vaičiūno, "Jei daina sparnus turėtų" — Raymaldo Hahm ir "Laisvės varpas" — A. Rono, žodž. Lermotavičienės. Akomponavo inž. Vidas Neverauskas.

Žiburio lituanistinės mokyklos mokinė Audrutė Mingėlaitė pianinu paskambino: "Sonata" — Scarlati ir "Daina be žodžių" — Mendelsohn. Svečiai juos įvertino ilgais plojimais.

Lidija Mingėlienė ir Eugenija Bulotienė solistei įteikė gėlių puokštę, o Vidui Neverauskui ir Audrutei Mingėlaitei prisegė po gėlę.

Kuopos 25-rių metų sukakties proga gautus sveikinimus raštu perskaitė St. Kaunelienė. Sveikino: Čiurlionio Ansamblio vardu — Alfonsas Mikulskis, Radijo valandėlės "Lietuvių Melodijos" vardu inž. Algis Zaparackas, D.L.K. Birutės d-jos Detroito sk. vardu Kristina Daugvydienė, Detroito Lietuvių Kultūros klubo pirmininkas Antanas Musteikis, Vliko vicepirmininkas Vytautas Jokubaitis iš Clevelando, buvęs "Švyturio" jūrų šaulių kuopos valdybos narys, dabar gyvenantis Floridoje, Stepas Lungys — su auka ir A. L.T.S-gos Detroito sk. vardu Romas Macionis. Žodžiu sveikino: Ramonėnų ir Savanorių vardu teis. Stasys

Šimoliūnas, "Švyturio" jūros šaulių kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas, ALR klubo "Lietuvių Balsas" pirm. Kazys Gogelis, WSU lietuvių kambario, Balfio ir Tautos Fondo vardu — inž. Jurgis Mikaila, Lietuvių Fondo vardu inž. Vytautas Kutkus ir Vilniaus krašto rezistencijos vardu Albertas Misiūnas.

Po sveikinimų turėjo pietus. Pietums kiekvienas stalas gavo po du butelius vyno, o vyno negerintieji gavo apelsinų ar spanguolių sulčių.

Albinas Andriušaitis turėjo dar ir stipresnių gėrimų. Pietus gamino ir svečius aptarnavo Morta Mejerienė ir sesės šaulės. Pietuose ir minėjime dalyvavo daugiau kaip 100 asmenų, jų tarpe ir kuopos garbės šaulys Feliksas Motuzas, turėdamas 92 metus.

A. Grinius

Šauliai prie sunkaus kulkosvaidžio priešlėktuvinėje apsaugoje. V. Augustino nuotr.

nės vadovybę užėmė Lietuvoje ir Vakarų Europoje išsimokslinę asmenys, buvo suprasta, kad daug pigiau yra ginklus ir šaudmenis gamintis namie nei pirkti užsienyje. Sava darbo jėga ir energija sutaupo kraštui pinigų, duoda savo žmonėms darbo, paruošia specialistų inžinierių ir amatininkų.

Ginklų Dirbtuvės Linkaičiuose buvo pradėtos statyti 1936 m., Karčiamų kaime netoli Linkaičių geležinkelio stoties, 7 km į pietryčius nuo Radviliškio.

Pastatai

Pastatus projektavo ir statybą prižiūrėjo architektas B. Elsbergas; statė Karo Butų Valdyba. Pastatai buvo suskirstyti grupėmis. Pirmąją grupę sudarė: administracijos tarnautojų gyvenamos patalpos, valgykla (karininkų ramovė), ambulatorija ir gydytojo butas. Antroje grupėje buvo elektros jėgainė ir durpių sandėliai. Trečioje grupėje buvo pati esminė fabriko dalis — mechaninio ir šiluminio apdirbimo pastatai. Ketvirtoje grupėje, toliau nuo pagrindinių pastatų, buvo sprogstamų medžiagų gaminto patalpos. Jų kaimynystėje buvo atskiros patalpos artilerijos sviediniams, rankinėms granatoms ir prieštankinėms minoms sprogstamąja medžiaga užtaisyti. Šitame rajone kiekvienas nedidelis pastatas buvo apsuptas pylimais,

ir taip pastatai išdėstyti ir izoliuoti vienas nuo kito, kad įvykus viename pastate sprogimui, detonacija nepasiektų kitų patalpų.

Dirbtuvių rajone po žeme buvo įrengti skysto kuro sandėliai, o už rajono ribos buvo šaudmenų sandėliai. Įskaitant šaudmenų sandėlius, aktyviosios anglies gamybos patalpas ir sargybos būstinę, iš viso buvo devyniasdešimt šeši mūriniai pastatai. Pastatai ir mašinos kainavo apie 8 milijonus litų. Visi vidaus įrengimai, apšvietimas ir higienos sąlygos prilygo naujiems Vakarų Europos fabrikams, o senesnius Anglijos fabrikus net smarkokai pralenkė. 1937 metais apie mėnesį laiko teko praleisti Glasgovo, Birminghamo ir Londono priemiesčių fabrikuose, kur pastatai buvo seni, o apšvietimas ir vėdinimas prasti. Tekinimo staklių ir presų skyriuose jauteisi, kaip miške, nes nuo pagrindinės palubėje pakabintos transmisijos į kiekvieną mašiną ėją individualūs diržai apsikimui perduoti. Darbininkai naudojo primityvius matavimo prietaisus, o tikslumas rėmėsi ilgamete darbininko patirtimi. Tuo tarpu, Linkaičiuose kiekviena mašina buvo aprūpinta individualiu elektros motoru su grindyse paslėptais laidais. Matavimo prietaisai buvo moderniški ir, net mažiau prityręs darbininkas padarydavo tikslų gaminį.

Organizacija

Kai kilo mintis statyti Ginklų Dirbtuves Linkaičiuose, Ginklavimo Valdybos viršininku buvo plk., vėliau generolas Motiejus Pečiulionis. Apie 1935 metus Ginklavimo Valdybos viršininku buvo paskirtas plk. dr. Pranas Lesauskis. Jis buvo baigęs Lietuvos Universiteto Matematikos - Gamtos fakultetą, Italijoje — Torine Artilerijos akademiją ir Romos universitetą, kuriame gavo matematikos daktaro laipsnį. Abiejų dirbtuvių, Linkaičiuose ir Kaune, viršininku buvo plk. dipl. inž. Stasys Birutis. Jis inžinieriaus diplomą įsigijo Berlyne — Šarlotenburgo Aukštojoje Technikos mokykloje. Plk. Birutis buvo puikus administratorius, objektus, žmones vertino pagal jų sugebėjimus, buvo tarnautojų ir darbininkų mėgiamas, gerai žinojo visus gamybos procesus ir gerai orientavosi naujai susidariusiose situacijose. Daug įtakos G.D. Linkaičiuose planavimui ir produktų išvystymui turėjo plk. inž. dr. Juozas Vėbra ir jo įkurta ir vadovaujama Tyrimų Laboratorija. Plk. J. Vėbra mokėsi Prancūzijoje ir chemijos daktaro laipsnį įsigijo Tulūzos universitete. Jis visados buvo pilnas naujų idėjų ir turėjo išsimokslinusių bendradarbių štabą.

Ginklų Dirbtuvių Linkaičiuose viršininku buvo plk. dipl. inž. Domas Grabys, o Technikos skyriaus viršininkas (vyriausias inžinierius) dipl. inž. Jurgis Mikaila. Pirmasis mokslus baigė Prancūzijoje, o antrasis Vytauto Didžiojo universiteto Technikos fakulteto mechanikos skyrių. J. Mikaila buvo vienintelis civilis administracijos tarnautojas, karininko vietoje, atskiro batalijono vado teisėmis. Dirbtuvių viršininkui priklausė bendroji dirbtuvių administracija, ūkio skyrius, tarnautojų ir darbininkų samdymas, gaminių kontrolė, šaudyklos ir dirbtuvių apsauga. Technikos skyriaus viršininkui priklausė visas techniškas personalas, produktų išvystymas, jų gamyba ir braižykla. Ūkio skyriaus viršininkas buvo kpt. Čekauskas, o vyr. buhalteris buvo civilis tarnautojas Šalna. 1940 metais G. D. Linkaičiuose dirbo apie 120 civilių tarnautojų su mėnesiniu atlyginimu ir apie 680 darbininkų su valandiniu atlyginimu. Jų dauguma gyveno Radviliškio ir Šiaulių apylinkėse, iš kur juos kasdien į darbą atveždavo ir išveždavo specialūs traukinys.

Gamyba, pagal rūšį, buvo paskirstyta į skyrius ir poskyrius. Kiekvienas skyrius turėjo skyriaus vedėją. Vedėjui priklausė jo skyriaus darbininkai ir vienas ar keli meisteriai - specialistai. Skyrių vedėjai buvo aktyviosios tarnybos ginklavimo karininkai, Aukštesniąją Technikos mokyklą baigę inžinieriai, išskyrus majorą Eidukaitį, kuris sprogs-

mų medžiagų specialybę įsigijo tarnaudamas pionierių batalione.

Ginklavimo Valdyba, nesamdydama užsieniečių tarnautojų, turėjo sveiką, protingą lietuvišką politiką specialistams ruošti. Gabesnieji, Lietuvoje tiksluosius (realiuosius) mokslus baigę asmenys buvo siunčiami į užsienį specializuotis parinktose srityse. Be to, užsienyje užsakytų įrengimų ir mašinų gamybą prižiūrėti, išmokti jas valdyti ir taisyti, siuntė pas gamintoją parinktus inžinierius, kurie ateityje turėjo suorganizuoti atitinkamą gamybos skyrių. Vėliau, kiti mokydavosi iš jų Linkaičių dirbtuvėse. Tik artilerijos sviedinių presus, grūdimo — atleidimo krosnis ir aktyviosios anglies krosnis sumontavo užsienio firmos inžinieriai ir monteriai, bendradarbiaujant su mūsų inžinieriais.

Didelė problema buvo gamybos mašinų ir įrengimų parinkimas. Reikėjo žiūrėti, kad būtų geros, tinkamos kainos ir, jei galima, būtų perkama iš tos valstybės, su kuria Lietuva turėjo aktyvų balansą.

Be anksčiau minėtų, Lesauskio, Biručio, Grabio ir Vėbros, dideli nuopelnai tenka dipl. inž. Vytautui Mošinskiui. Jis buvo baigęs Berlyne Šarlotenburgo Aukštąją Technikos mokyklą ir, gerai mokėdamas vokiečių ir anglų kalbas, daug važinėjo po Vakarų Europą, ieškodamas tinkamiausių pirkinių. Dirbant drauge su šio straipsnio autoriumi Kauno Ginklų dirbtuvėse, buvo surinkta iš įvairių Vakarų Europos valstybių firmų pasiūlymai, sudarytos kainų palyginimo lentelės ir rekomendacijos, iš kurių firmų mašinos buvo pirktinios. Ginklavimo Valdybos viršininkas paskirdavo dar du asmenis, ir trijų asmenų komisija galutinai nusprendavo, kuriai firmai atiduoti užsakymą. Surašytas motyvuotas protokolas būdavo persiunčiamas Ginklavimo Valdybos viršininkui. Jis, patvirtinęs rekomendacijas, perduodavo jas užpirkimo skyriui kuris, surašęs su firma kontraktą, susitardavo su banku dėl mokėjimo ir atlikdavo visus kitus formalumus.

(Bus daugiau)

A. A.

KRISTINAI RAULINAITIENEI

mirus, sūnų Zigmą, mūsų kuopos narį, žmoną Mariną ir kitus artimuosius šioje liūdnoje valandoje giliai užjaučiame.

“Simo Kudirkos” šaulių kuopos
valdyba ir nariai

Suvažiavimo ir minėjimo prezidentas: iš k.: prof. kun. A. Jurgelaitis, V. Bajerčius, kleb. kun. C. Šakalys, A. Zenkus, prof. V. Mantautas, kun. Rafaelis Šakalys, OFM, ir St. Pangonis. J. Rentelio nuotr.

“MARTYNO JANKAUS” ŠAULIŲ KUOPOS 25RIŲ METŲ SUKAKTIES MINĖJIMAS BROCKTONE

E. RIBOKIENĖ

Tremtyje veikianti Šaulių Sąjunga yra tęsinys Nepriklausomoje Lietuvoje veikusios garbingos Sąjungos. Lietuvoj buvę šaulių vadai ir broliai ir sesės šauliai, būdami laisvi, atkūrė tremtyje savo Sąjungą, kad uždegtų jaunąją kartą vyresniųjų ryžtu dirbti Šaulių Sąjungai ir Nepriklausomai Lietuvai.

“Martyno Jankaus” Šaulių kuopa Brocktone, Massachussets, įsisteigė

1958 m. vasario 16 d. Steigimo iniciatorius buvo Aleksandras Mantautas su didžiąja rėmėja Sofija Pūtvyte-Mantautiene, su būriu entuziasų, kurie 25 m. bėgyje savo veikla Brocktono lietuvių organizacijose buvo pirmaujančių gretose. A. ir S. Mantautai dabar gyvena Matulaičio namuose Putnam, Conn. Jiedu tebėra “Martyno Jankaus” kuopos šauliai ir garbės nariai. Jiedu džiaugiasi kuopos veikla, bet sveikatai susilpnėjus, minėjime nedalyvavo.

1982 m. rugpiūčio 20 d. R. Bielkevičiaus bute valdybos posėdyje buvo nutarta ruošti “Martyno Jankaus”

šaulių kuopos 25-rių metų veiklos sukakties minėjimą. Rengimo komisijos pirmininke išrinkta ilgametė š. veikėja Stasė Gofensienė. Ji sudarė rengimo komitetą iš dabartinės kp. v-bos. Didžiąją rengimo našta nešė Stasė Gofensienė su dabartiniu kp. pirmininku Juozu Stašaičiu, kuris sutiko paruošti “M. Jankaus” šaulių kp. 25 m. veiklos leidinėlį. Leidinėlis bus su padėka išdalintas, o visiems rėmėjams, aukotojams ir sveikintojams išsiuntinėtas.

1983 m. rugsėjo 18 diena buvo šilta, žaliuojanti ir žydinti Brocktone. “M. Jankaus” šauliams minint 25 m. veik-

D. MICKUTĖ - MITKIENĖ

MATYS

Ar aušros auksinės padangė dabina, ar slepiasi saulė ir migdo naktis, lietuvių kiekvieną mintis neramina— ar Tėviškę brangią jis laisvą matys?

Matys, tai tikriausiai— Šalin abejonės— ne patys, tai ainiai, naujoji karta, bet, kol Paneriais aidės brolių dejonės, tol skris Rytų pusėn siekimai svajonės, tol tęsis už laisvę kova nebaigta.

ARĖJAS VITKAUSKAS

VIENAS NEKROLOGAS

Gimus ir augus Pabraduose, Dalyvavo visuose paraduose. Šaulių name ar ore Dainavo chore.

— — —
Pamačius pro langą Raudonąją bangą Su broliu išėjo Tėvynės gynėjų Eilėсна ir žuvo... Ji — saulė buvo.

los sukaktį. Šauliams ir svečiams tai džiaugsmo ir ryžto šventė. 10 val. r. Šv. Kazimiero liet. parapijos bažnyčioj atlaikytos iškilmingos pamaldos šaulių intencija. Šv. mišias atnavašo kuopos kapelionas, klebonas kun. Petras Šakalys, jam asistavo prof. dr. kun. A. Jurgelaitis, O.P. ir "Trakų" Rinktinės Naujojo Anglijoj kapelionas, kun. Rafaelis Šakalys, pranciškonas. Lekcijas skaitė šaulių rinktinės ir "Martyno Jankaus" kp. p-kas J. Stašaitis. Parapijos choras, vedamas muz. Jūratės Lolienės, giedojo Mišias ir giesmes gražiai ir pakiliai. Aukos metu visi trys kunigai įspūdingai pašventino "Trakų" rinktinės šaulių vėliavą ir jai dalis atnešusiams: I pora — Vaidevutis Mantautas ir E. Ribokienė, II — V. Bajerčius ir J. Bajerčienė, III — V. Pajeda ir O. Pajedienė. Po vėliavos pašventinimo visi esantieji bažnyčioje galingai sugiedojo Lietuvos himną ir "Trakų" rinktinės vėliavą įrikiavo į šaulių suneštųjų vėliavų

eilę: JAV, Lietuvos, "Karaliaus Mindaugo" iš Montrealio, Kanados, "Martyno Jankaus", Brocktone, "Dr. Vinco Kudirkos", Worcesterį ir "Jono Vanagaičio", Bostono, kuopų. Pamokslą šiai šventei pritaikytą pasakė rinktinės kapelionas kun. Rafaelis Šakalys. Po mišių visi sugiedojo Marija, Marija. Šauliai su vėliavomis ir kunigai su svečiais iš bažnyčios suėjo į parapijos salę, kurioje šeiminkės pasitiko su gražiai paruoštais priešpiečiais. Po prasmingos kleb. kun. P. Šakalio maldos visi sotinosi, šnekučiavosi sutikę retai matytus iki 2 val. po pietų. Iš toliau atvykę lankė Brocktono lietuvių šeimas, bičiulius.

2 val. p.p. vyko "Trakų" rinktinės suvažiavimo akademinė dalis. Suvažiavimą atidarė rinktinės pirm. Juozas Stašaitis. Į prezidiumą pakviėtė: Šv. Kazimiero parap. kleboną kun. Petrą Šakalį, prof. dr. kun. Ant. Jurgelaitį, O.P., kun. Rafaelį Šakalį, prof. Vaidevutį Mantautą, Augustiną

Mylę iš Montrealio, naująjį "Trakų" rinktinės pirm. Vladą Bajerčių, Algirdą Zenkų, kuris suvažiavimui pirmininkavo ir Stasį Augonį. Sekretoriavo — V. Tumienė ir Pr. Milerienė. Praeito suvažiavimo išsamų protokolą skaitė J. Miliauskienė. Po kalbų ir svarstymų Naujosios Anglijos "Trakų" rinktinės šaulių vėliavą J. Stašaitis perdavė naujam pirminkui Vladui Bajerčiui. Naujasis pirm. prisiekė pašventintą vėliavą globoti.

4 val. p.p. buvo pietūs. Pietų metu žodžiu ir raštu daug sveikinimų gavo "Martyno Jankaus" kuopa savo 25-rių metų veiklos sukakties progą. Visi sveikinimai bus atspausdinti sukaktuviniame leidinyje. Paminėtinas gautas sveikinimas iš Kanadoj gyvenančios Elzės Jankutės, "Martyno Jankaus" šaulių kuopos globėjo dukros. Ji atsiuntė sveikinimą raštu ir užsakė didelį puošnų tortą, kad visiems puotos dalyviams užtektų pasigardžiuoti, ir 25 žvakutes, kurias ku-

"Martyno Jankaus" šaulių kp. valdyba 25 m. sukakties minėjime prie Elzės Jankutės puotai dovanos — torto. Iš k.: A. Šeduikis — kasin., R. Bielkevičius — vicepirm., J. Stašaitis — pirm., St. Gofensienė — sek., O. Eikiniene — parengimų ir E. Ribokienė — spaudos informacijos vadovės. Trūksta 2-jo vicepirm. J. Freimano. Nuotr. J. Rentelio

pos valdyba uždegė ir po kiek laiko užgesino, linkėdama sveikų, šviesių metų gerb. Elzei Jankutei.

Po sveikinimų ir vaišių visa eilė asmenų, nusipelnusių Nepriklausomai Lietuvai ir Šaulių Sąjungai, buvo apdovanoti. Žymenis įteikė pirm. J. Stašaitis:

“1. “Martyno Jankaus” kp. garbės šaulių pažymėjimą: Romualdui Bielkevičiui ir Stasei Gofensienei;

2. Šaulių Žvaigždės ordiną Petruvi Viščiuniui, “Laisvės Varpo” radijo valandėlės vedėjui;

3. Šaulių Žvaigždės medalį: Onai Eikinienei, Konstancijai Endziūnienei, Jonui Freimanui ir Elzbiečiai Ribokienei;

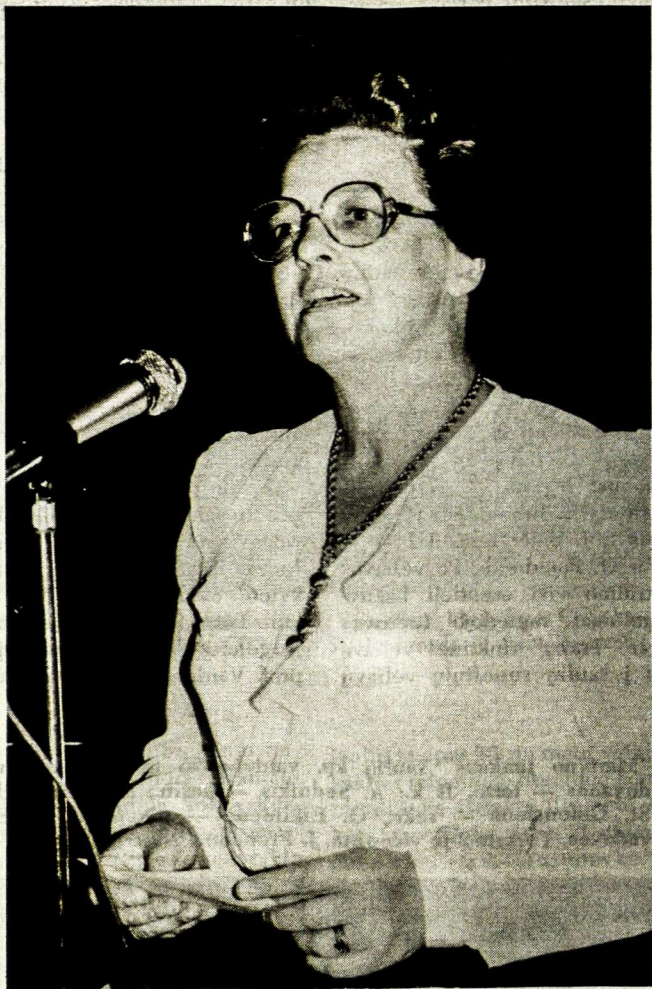
4. Švento Kazimiero medaliais “M. Jankaus” kuopa apdovanojo Mišias atnašavusius kunigus: kleb. P. Šakalį, prof. dr. A. Jurgelaitį ir kun. Rafaelį Šakalį.

“Jono Vanagaičio” kp. pristatyta šaulė Sofija Stašaitienė ir “Dr. Vincas Kudirkos” kp. Edvardas Meilus, buvo apdovanoti Šaulių Žvaigždės medaliais.

Sekė meninė dalis. Muziko Jurgio Petkaičio vedamas, Hartfordo, Conn. Moterų Ansamblio “Paslaptis”, vadovui J. Petkaičiui palydint pianinu, trys dainininkės gražiai padainavo liaudies ir lietuvių kompozitorių 12 dainų. Auditorijai nesiliaujant ploti, padainavo bisui. Dainininkės klausytojus vedžiojo po tėviškės pievas, girias, Nemunėlio ir Šventosios pakrantėmis. Jos nukėlė mus į tautos autorių bei muzikų sukurtąjį pasaulį. Padėka “Paslapties” ansambliui ir jo vadovui.

Veikė ir “Laimės Stalelis”, kuris laiminguosius apdovanojo dosniųjų šaulių suaukotomis dovanomis.

“Martyno Jankaus” š. kp. 25 metų sukakties minėjimas praėjo gražios šventės ženkle. Padėka vyriausiajai šventės rengėjai sesei Stasei Gofensienei, didžiajam talkininkui kp. pirm. J. Stašaičiui, visai kp. valdybai: R. Bielkevičiui, O. Eikinienei, A. Šeduikiui, J. Freimanui, E. Ribokienei, kurie šią šventę kuo nors praturtino. Didelė padėka iš toli ir arti mūsų džiaugsmu pasidalinti atvykusiems svečiams.

LŠST moterų vadovė B. Jasaitienė, š.m. spalio 29 d. pravedusi programą CV-bos parengime, Šaulių namuose, Čikagoje. Nuotr. P. Malėtos

ŠAULIŲ POBŪVIS ISTORINIAMS VEIKALAMS IŠLEISTI

Lietuvos Šaulių Sąjungos centro valdyba, spalio 29 d., vakare, šaulių namuose Čikagoje surengė pobūvį, kurio pelnas skiriamas istorinės Lietuvos žemėlapių ir šešių Lietuvos miestų herbų išleidimui. Žemėlapius, herbus ir istorinį — politinį veikalą, turintį ryšį su leidžiamais žemėlapiais, paruošė Algirdas Gustaitis, o Lietuvos Šaulių S-gos centro valdyba rūpinasi minėtų veikalų išleidimu. Kad sutelktų kapitalą, valdyba ir surengė jau minėtą pobūvį, sukviessdama gausų būrį šaulių ir jų draugų.

Pobūvį pradėjo LŠS-gos centro centro valdybos pirmininkas Karolis Mil-

kovaitis, pasidžiaugdamas gausa dalyvių ir išreikšdamas jiems dėkingumą. Meninei programai vadovauti pakvietė S-gos vadovę, Birutę Jasaitienę. Ji jumoristinėj įžangoj, neva parafrazavo Maironio “Čičinsko” baladės punktą, jei neklystu, tardama, kad į Išganaičio puikų dvarą suvažiavo Milkovaičio daug svečių ir t.t... Vadovė scenon iškvietė dvi šio vakaro programos atlikejas — Solistę Aldoną Buntinaitę ir pianistę — akompaniatorę Nijolę Kupstaitę, neseniai atvykusią iš okup. Lietuvos. Solistė atliko J. Gruodžio “Visur tyla” ir jo harmonizuotą “Rūta”. Po to, pianistė Nijolė Kupstaitė nuotaikingai ir profesionaliai paskambino Fr. Liszt'o “Meilės sapnas”. Į sceną vėl sugrįžo mielos menininkės, kur Aldona padainavo G. Gudauskienės “Akimis tau

Centro Valdybos pareigūnų stalas š.m. spalio mėn. 29 d. LŠST Centro Valdybos parengime, Šaulių namuose Čikagoje.

LŠST pirm. K. Milkovaitis ir S-gos moterų vadovė B. Jasaitienė įteikė gėles CV-bos parengime programą atlikusioms sol. A. Buntinaitei ir akomp. N. Kupštaitei. ↓ Nuotr. P. Malėtos

parašysiu" ir Vl. Jakubėno — "Ruduo". Ilgų plojimų jūroje į sceną įžengė B. Jasaitienė ir K. Milkovaitis, kurie gražiomis gėlėmis ir pabučiavimais apdovanojo menininkes.

Po to sekė vaisės, turtingos ir skoningos, paruoštos naujos šeimininkės. Ne patvirtintomis žiniomis, stalų papuošimui labai įvairios ir gražios gėlės, kurios labai derinosi prie rudens nuotaikos net ir prie menininkių repertuaro, buvo gautos iš B. Jasaitienės gėlyno. Dovanų laimėjimą pravedė "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos pirmininkas ir S-gos Jūrų Šaulių vadovas Edmundas Vengianskas.

Nuotaika pakili ir linksma tęsėsi tvarkingai iki po vidurnakčio. J. P.—KAS

PAMINĖTA DARIAUS IR GIRĖNO TRAGIŠKO ŽYGIO 50-TŲ METŲ SUKAKTIS IR TAUTOS ŠVENTĖ

"Simo Kudirkos" šaulių kuopa New Yorke paminėjo drąsių lakūnų per Atlantą tragiško žygio 50 metų sukaktį ir Tautos šventę, Rugsėjo 8-tą. Minėjimas įvyko rugsėjo mėn. 11 d., 11 v. ryto atnašaujamos šv. Mišios Apreiškimo par. liet. Bažnyčioje. Atnašavo tos parapijos klebonas, kun. Jonas Pakalniškis, asist. kun. Antanas Račkauskas, Tėvas Leonardas Andriekus, OFM, Pranciškonų vienuoly-

Šaulių kuopos New Yorke, Dariaus ir Girėno 50 metų tragiškos mirties sukakties minėjime, rugsėjo mėn. 11 d., Kultūros Židinyje, kalba Lietuvos Gen. Kons. Anicetas Simutis. Sceną dekoravo Česlovas Janušas ir Paulius Jurkus.

no viršininkas ir kuopos kapelionas. Jis, pasakė tai dienai gerai išmąstyty minčių pamokslą.

Vėliavas į bažnyčią įvedė ir jas tvarkė š. Algirdas Jankauskas. Aukas nešė skautės ir š. Vacl. Butkys (kaip vyr. amž. šaulys); mergytės prižiūrėjo sesė Vida Jankauskienė. Pamaldų laiku puikiai giedojo parapijos choras, vadovaujamas muz. Viktoro Ralio, solo giedojo solistė Marytė Bizinkauskaitė. Pagiedojo: Ave Maria... ir Te Deo..., vargonais palydėjo muz. Viktoras Ralys.

Po pamaldų, žmonės skubėjo į Kultūros Židinį prieš minėjimą pasistiprinti ir atsigaivinti. Ta diena pasitaikė nepaprastai karšta, bet salės buvo labai gerai atvėsintos.

Minėjimas turėjo prasidėti 2 val. p.p., bet prasidėjo su mažu pavėlinimu. (Garsiakalbiams buvo per "karšta", jie streikavo). Minėjimas pradėtas kuopos pirminko Kęst. Miklo įvadiniu žodžiu. Įneštos vėliavos. Įnešus vėliavas, Tėvas Leonardas Andriekus skaitė invokaciją. Po invokacijos, solistė Marytė Bizinkauskaitė sugieda J.A.V. ir Lietuvos himnus. Giedant Lietuvos himną, įsijungė ir visa publika. Himnus sugiedojo, JAV ir Lietuvos vėliavos statomos į stovus, kitos vėliavos išnešamos. Vėliavų įnešimui ir išnešimui, vadovavo Algirdas Jankauskas.

Kęst. Miklas pristatė programos vedėją, sesę Vida Jankauskienę. Ji perėmus pareigas, pakvietė Lietuvos Generalinį Konsulą A. Simutį tarti sveikinamąjį žodį. Jis sveikinamajame žodyje daugiau kalbėjo Tautos Šventės tema, ryškino jos reikšmę lietuvių tautai. Prisiminė, Vytauto Didžiojo laikus, prisiminė anų laikų Lietuvą, sujungdamas su Dariaus ir Girėno drąsiu tragišku žygiu. Jie, mums ir mūsų jaunajai kartai, savo tikslą įrašė į savo testamentą, kad bylotų istorijos puslapiuose visiems laikams.

Programos vedėja publikai pristatė asmenis, kurie dirbo Komitete, rinko lėšas tam skrydžiui finansuoti. Štai jie: kpt. Antanas Vaivada, kuris tuo laiku dirbo "Naujienu" redakcijoje, kaip žurnalistas, rašė laikraščiams straipsnius, supažindino visuomenę su pasiruošimu skrydžiui per Atlantą. Kada atsirado reikalas lėktuvui duoti vardą, Vaivada pasiūlius "Lituanica", Komitetui patiko ir buvo jo pasiūlymas priimtas. Anelė Sinušienė, veltui davė kambarius ir maistą Dariui ir Girėnui, kada New Yorke buvo ruošiamos Komiteto šventės, renkant lėšas kelionei finansuoti. Jonas Valaitis, važinėjo su lakūnais po miestus, rinko lėšas ir aukotojų pavardes ir vardus kaligrafiškai surašė ant Lituanicos liemens. Jis suglaustai, trumpai nupasakojo, prieš 50 metų visuomenės nuomones renkant lėšas Dariaus ir Girėno kelionei per

Atlantą. Kpt. Petras Jurgėla, to Komiteto narys, rašęs spaudoje jiems kelionei ruošiantis. Suredagavo knygą, "Sparnuoti Lietuviai", minėjime, dėl ligos, negalėjo dalyvauti, sveikino laišku, kuris buvo perskaitytas. Bronė Spudienė, lakūnam tragiškai žuvus, Brooklyne susidarius Komitetui, jame visą laiką dalyvavo, o dabar yra to Komiteto pirmininkė. Kitiems Komiteto nariams persikėlus į Anapilį, ji čia dar pirmininkauja. Buvusius Dariaus ir Girėno geradarius, esančius minėjime pagerbė, mergytės prisegė jiems gėles.

Pranešėja pristatė istorinio sukaktuvinio minėjimo pagrindinį kalbėtoją kpt. Antaną Vaivadą, gimusį Amerikoje. Su tėvais buvo išvykęs į Lietuvą, į Vilnių. Ten pradėjo mokytis. Lankė Vytauto Didžiojo gimnaziją. Lenkams pradėjus lietuvius daugiau persekioti, 1927 metais sugrįžo į Ameriką. Čia baigė Aukštuosius mokslus, studijavo humanitarinius - žurnalistinius mokslus. II Pasaulinio karo metu išėjo savanoriu į Amerikos armiją, tarnavo gen. Pattono armijoje. Po karo dirbo Pentagonone iki pensijos. Dabar, išėjęs atsargon, gyvena Vašingtono apylinkėje. Vaivada darbuosi ir Vaitkaus skridimo komitete, eidamas komiteto sekretoriaus pareigas.

Antanas Vaivada pradėdamas savo pokalbį, (kalb. nepasirašęs), priminė, kad

netikėtu supuolimu, šiais metais sukan-ka 200 metų nuo pirmo baliono pakilimo nuo žemės ir 80 metų nuo brolių Wrightų, pirmojo lėktuvo nuo žemės pakilimo. Tai būtų avijacijos pradžia.

Kadangi Vaivada buvo artimai susidraugavęs su lakūnais, asmeniniai pažinę jų būdo savybes, apie tai daugiau ir kalbėjo. Jie abu, be abejonės, pirmoj eilėj, buvo geri patriotai. Mylėjo savo tėvų tautą, žemę. Savaimė aišku, kad jie, kaip Amerikos piliečiai ir Amerikai buvo ištikimi sūnūs. Savo sugalvotam žygiui labai rimtai ruošė ir buvo pasiruošę, bet deja, likimas nusprendė kitaip. Prasiskridus 6411 km, nugalėjus Atlantą, jau čia pat, prie vyriausio tikslo... Lituanica suglaudė sparnus Soldino miške, Vokietijoje... Jie žuvo, bet Lietuvos istorija, jų drąsų žygį bylos, iš kartos į kartą: "Lituanicos pralaimėjimas tegul auklėja jaunų lietuvių atkaklumą ir ryžtą, kad sparnuotas lietuvis būtina įveiktų klas-tingąjį Atlantą Tėvynės Lietuvos garbei! Tad šį savo skridimą skiriame ir aukojame Tau, Jaunoji Lietuva!" Taip Darius ir Girėnas įrašė savo testamente. Prie šios testamento ištraukos žodžių nieko pridėtina — tik vykdyti!... Jų skrydį, pakartojo kitas lakūnas Vaitkus.

Jo pasakojima buvo labai įdomus, žmonių su malonumu buvo išklaudytos, todėl nepagailėjo jam paploti.

Programos vedėja publikai pristatė solistę Marytę Bizinkauskaitę, iš Brocktono, Mass. Ji New Yorko scenoje pasirodė pirmą kartą. Publikos buvo sutikta gausiu plojimu. Ji dviem išėjimais padainavo: Mano gimtinė — A. Kačanausko, Kur bakūzė samanota — St. Šimkaus, Kai vejai putė — J. Stankūno, Fava-sario ilgesys — Brazinsko, Mano rožė — A. Kačanausko, Neplauk, Kastyti — arija iš V. K. Banaičio operos "Jūratė ir Kastytis", bisui — Irenos valsą — J. Stankūno. Marytė Bizinkauskaitė, turi gražią išvaizdą, scenoje laisvai jaučiasi, dainuoja maloniu stipriu soprano balsu ir visus maloniai nuteikė. Solistė susilaukė iš publikos karštų plojimų. Jai akomponavo muz. Steven Frank.

Toliau, meninėje dalyje pasirodė, mums newyorkiečiams gerai žinomas ir pažįstamas, mielas aktorius Juozas Boley-Bulevičius, kuris padeklamavo du eilėraščius, sukurtus Lituanicos garbei: Garbingai žuvusiems lakūnams — Juozo Paukštelio ir Giesmė, Dariui ir Girėnui — Stasio Santvaro. Eilėraščiai paimti iš Petro Jurgėlos knygos, "Sparnuoti Lietuviai" Aktorius Juozas Boley-Bulevičius, mylimas ir scenoje laukiamas, todėl jam nesigailėta katučių.

Į sceną kviečiamas kuopos pirmininkas, Kęst. Miklas, kuris pakvietė į sceną

Minėjimo meninėje dalyje sol. Marytė Bizinkauskaitė ir muz. Steven Frank

Kultūros Židinio išlankymo Valdybos pirmininką Algirdą Šilbajorį, ir scenoje stovintį didžiulį 30" x 40" Dariaus ir Girėno paveikslą — nuotrauką įteikė jam kaip šaulių kuopos Kultūros Židiniui dovaną, kuri primintų ateinančioms kar-

Kalba kpt. Antanas Vaivada

toms, kaip reikia mylėti savo tėvų žemę, jos kalbą, dainą ir papročius ir kaip aukojosi jai tragiškai žuvę lakūnai.

A. Šilbajoris, priimdamas paveikslą, publikos ir savo Valdybos vardu padėkojo šaulių kuopai ir pažadėjo, kad Stepo Dariaus ir Stasio Girėno nuotrauka artimiausiu laiku buvo pakabintas Kultūros Židinio patalpoje, tinkamoje vietoje.

Programos vedėja, toliau programą vesti perleidžia kuopos pirmininkui Kęst. Miklui. Jis, tardamas atsisveikinimo žodį, į sceną pakvietė solistę Marytę Bizinkauskaitę ir jai padėkojo. Publikai smarkiai plojant, mergytės ją apdovanojo gėlėmis. Dėkojo Liet. Gen. Kons. Simučiai už atsilankymą ir tartą sveikinimo žodį, Apreiškimo par. baž. Brooklyne klebonui kun. Jonui Pakalniškiui, asist. kun. Antanui Račkauskui, Tėvui Leonardui Andriekui už atnašautas koncelebracines šv. Mišias ir už akademijoj skaitytą invokaciją. Dail. Česlovui Janušui ir Pauliui Jurkui už puikiai papuoštą sceną, Onutei Juzėnienei už dovanotas gėles scenoje ir korsažus. Šaulėm: Elenai Mickeliūnienei ir Aleks. Žukienei, jų pagelbininkei Antaninai Eidukevičienei už paruoštus šaltus ir šiltus valgius, meninės dalies daly-

“Romo Kalantos” š. kp. St. Petersburg, Fla., švenčia savo pirmąjį dešimtmetį

viams. Šaulio Juozo Jurkuvėno šeimai už darbą bare. Laikraščiu “Darbininkui”, kuris nepagalėjo vietos kronikoje, vis primindamas New Yorko lietuviškai visuomenei apie ruošiamą Dariaus ir Girėno skrydžio minėjimą ir 60 metų sukaktį nuo jų tragiškos mirties.

Ypatinga padėka priklauso visuomenei, kuri nepabūgo, pasitaikiusio karščio — 99 laipsnių F, įvertino mūsų darbą ir taip gausiai jį atsilankė, pasakė pirmininkas. Kvietė visus į apatinę salę, kur galėjo už mažą kainą prie staliukų po vasaros atostogų, tarp savųjų pabendrauti, pasivaišinti su draugais bei artimaisiais.

Kaip iš šalies teko nugirsti, minėjimu publika buvo patenkinta, nes puikiai paruošta programa, buvo trumpa ir turininga. Kadangi dar buvo pakankamai laiko, žmonės tik išlengvo skirstėsi.

(škb)

DEŠIMTMEČIO SUKAKTIS

St. Petersburgo “Romo Kalantos” Šaulių kuopos 10 metų sukakties minėjimas ir kariuomenės atkūrimo minėjimas prasidėjo lapkr. 27 dieną pamaldomis Šv. Vardo bažnyčioje, Gulfporte, Šv. Mišias už šaulius, partizanus ir karius žuvusius dėl Lietuvos laisvės atnašavo kun. klebonas V. Zakaras, taip pat pasakydamas tai dienai pritaikytą pamokslą.

Bažnyčioje dalyvavo “Romo Kalantos” Šaulių kuopa, “Palangos” jūros šauliai ir

Vyčiai su savo vėliavomis. Dalyvavo daug moterų apsirengusių tautiniais rūbais; jautėsi daug tautiškumo ir puošnumo.

Antra minėjimo dalis vyko lapkr. 30 d. Lietuvių Klubo salėje. Dail. J. Juodis išpuošė sceną tautiniais, istoriniais motyvais.

Minėjimą atidarė kuopos p-kas A. Gudonis, pakviesdamas programai prvesti dešimtmečio minijimo komiteto p-ką Vladą Gedmintą, kuris pakvietė ir pristatė garbės svečius, būtent; prelatą J. Balkūną, kun. J. Gasiūną, kun. V. Zakarą, kun. J. Stasį, VLIKO p-ką K. Bobelį, kpt. B. Michelevičių, Bendr. Apygardos p-ką A. Gruzdį su ponia, kpt. K. Urbšaitį su ponia, Miami šaulių kuopos p-ką M. Vitkų, Klubo ir šaulių p-ką A. Gudonį su ponia ir Jūros šaulių p-ką V. Baranauską su ponia.

Pagerbti savanoriai-kūrėjai: L. Virbickas, Bładas Daukantas ir Justinas Punks. Šaulė N. Navickienė prisegė visiems po gėlę.

Po to buvo įneštos “Romo Kalantos” Šaulių kuopos, “Palangos” jūros šaulių ir Vyčių vėliavos. Žvakę prie Nežinomo Kareivio kabo uždegė mjr. L. Virbickas, palydint šaulėms, N. Navickienei ir O. Samolevičienei; po to sugiedota Amerikos ir Lietuvos Himnai. Invokaciją sukalbėjo “Romo Kalantos” Šaulių kuopos dvasios vadas kun. J. Gasiūnas. Atsistojimu buvo pagerbti per 10 metų mirę kuopos šauliai, perskaitytas mirusiųjų sąrašas.

“Romo Kalantos” Šaulių kuopos p-kas Antanas Gudonis buvo apdovanotas Šaulių Žvaigždės ordino, kurį prisegė prelatas J. Balkūnas, padedant šaulei A. Miliauskienei. “Palangos” Jūros šauliai, Steponas Lungys ir Antanas Lukas, buvo apdovanoti Šaulių Žvaigždės ordinais, o M. Baranauskienė apdovanota šaulių Žvaigždės medaliu. Jiems ordinus prisegė Miami Šaulių kuopos p-kas J. Vitkus, padedant šaulei Verai Budrikienei.

Po to sekė karo aviacijos kapitono K. Urbšaičio paskaita. Jis labai tiksliai apibūdino šaulių iškūrimą Lietuvoje ir jų veiklą.

Po jo kalbos dvasios vadas kun. J. Gasiūnas pakvietė visus šaulius esančius salėje bendram pasižadėjimui dirbti vieningai ir ištvermingai dėl savo tėvynės Lietuvos.

Gauta daug sveikinimų dešimtmečio proga iš šaulių kuopų ir organizacijų, keletas svarbesnių buvo perskaityta.

Antrą paskaitą, Kariuomenės šventės proga, skaitė kavalerijos kapitonas Bronius Michelevičius, kuris labai išsamiai apibūdino kariuomenės kūrimasi, jos veiklą ir žygius, primindamas, kad mūsų kariuomenė buvo nelygi pasipriešinti rusams užimant mūsų kraštą 1940 met.

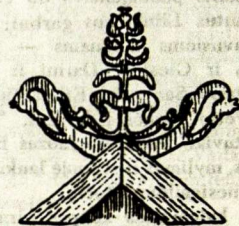
Pasibaigus kalboms, išneštos vėliavos sekė meninė dalis, kurią išpildė Alberto Mateikos vadovaujamas vyrų vienetas. Gražiomis dainomis ir skambiais balsais jis užbūrė klausytojus sudainuodamas 8 dainas. Po visko, prasidėjo banketas. Stalai buvo patiesti spalvingomis staltiesėmis, baltomis servietėlėmis, šampano taurėmis ir gražiomis gėlėmis, kurias parūpino šaulė Irena Kučinskienė. Baliaus šeiminkės, Stasė Štuikienė ir Petronėlė Gudonienė su savo pagelbinėmis skaniai vaišino paruoštais valgiais.

Po vakarienės vyko linksmoji dalis, šokiai grojant geram orkestrui.

Visa šventė praėjo iškilmingoje ir pakilioje nuotaikoje.

Dešimtmečio proga buvo išleistas Metraštis — Knyga, viršelis dail. J. Juodžio, spaudai paruošė, nuotraukas ir medžiagą surinko šauliai, Adolfas ir Juzė Aidukai.

E.G.

“ŠVYTURIO” JŪRŲ ŠAULIŲ KUOPA

“Švyturio” jūrų šaulių kuopos valdybos posėdis įvyko rugsėjo 24 d., Šv. Antano parapijos kavinėje. Dalyvavo 16 kuopos valdybos narių ir du svečiai: Albertas Mišūnas ir Antanas Grinius. Atidarė kuopos valdybos pirmininkas Bronius Valiukėnas ir pateikė darbotvarkę, kuri be pataisų buvo priimta. Praeito valdybos posėdžio protokolą perskaitė sekretorius Antanas Vaitėnas. Kuopos išdininkas Vincas Rinkevičius pranešė, kad išvyka surengta rugpiučio 28 d., Pilėnuose, tu rėjo 702.70 dol. pajamų, 221.08 dol. išlaidų ir gauta gryno pelno 481.62 dol. Kasoje šiai dienai yra 6,857.36 dol. Paskaita priimta ir spaudai paremti paskirta 120.00 dol. Tą sumą, po 3000 dol., gaus šie laikraščiai: Dirva, Draugas, Naujienos ir Karys.

Klaipėdos krašto prie Lietuvos prisijungimą nutarta paminėti 1984 m. sausio 15 d. Šv. Antano parapijoje su mišiomis, paskaita ir menine dalimi. Menine dalimi rūpinasi kuopos kultūriniais reikalams narys Stasys Šližys.

Kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas pranešė apie kuopos atliktus darbus: “Trakų” rinktinei ir “Romo Kalantos” kuopai pasiūsti sveikinimai švenčiant jiems sukaktis.

Į kuopą įsirašė trys nauji nariai: Algis Rekllys, Saulius Milmantas ir Vytautas Radzevičius.

Išvyka įvykusi rugpiučio 28 d. Pilėnuose buvo sėkminga, diena buvo graži ir joje dalyvavo apie 150 žmonių. Viskas buvo išpirkta ir suvalgyta. Pilėnų ežerėlis išvalytas ir yra švarus; valytas grėbliais ir akėčiomis, kurios buvo paskolintos iš kaimyno Stasio Garliausko. Rugsėjo 11 d. kuopos šauliai su vėliava dalyvavo Tautos šventės minėjime Kultūros Centre. Minėjimas buvo pravestas sklandžiai ir gražiai. Kuopos šauliai ir ateityje su vėliava švenčių minėjimuose dalyvaus ten, kur bus pravedami su akademija ir jei jie bus pakviesti.

Kuopos šauliai turi daug keblumų, kai jiems tenka Lietuvos vėliavą pakelti prie miesto rotušės. Vieną kartą, nuvykus pakelti vasario 16 d. vėliavos, lijo lietus ir nebuvo leidžiama jos pakelti, kadangi ir Amerikos vėliava nebuvo keliamą.

Kitą kartą nuvykus radome ją jau pakeltą, pakėlė miesto savivaldybės tarnautojas ir tik trečią kartą mums pasisekė ten Lietuvos vėliavą pakelti. Į vėliavos pakėlimo iškilmes atvyksta tik vienas kitas žmogus. Po ilgų svarstymų ir pasisakymų prieita išvada, kad kaip ten

bebūtų, Vasario 16 d. Lietuvos vėliavą prie miesto rotušės reikalinga kelti, nes ją kelia ir kitos lietuvių kolonijos.

Kuopos moterų sekcijos vadovė Angelė Bukšniėnė kuopos posėdžio dalyvius pavaišino kavute.

A. Gr.

A.A. JURGIS PEČKYS

“Klaipėda” jūrų šaulių kuopai šie metai yra skaudūs. Paskutinių 5 mėnesių laikotarpyje netekome trijų, dar pajėgių savo amžiumi, žmonių. Negailėstinga mirtis kerta iš mūsų tarpo brolius ir seses vieną po kito ir mūsų gretos sparčiai mažėja. O surasti, ir į šaulių gretas įjungti naujų narių, nesiseka.

Sunkios ligos ir didžiū skausmų iškankintas, a.a. Jurgis Pečkys mirė rugsėjo mėn. 24 d. Kūnas buvo pašarvotas Butkaus šerminėje, Rugsėjo mėn. 27 d. įvyko atsisveikinimas su velioniu. Kuopos nariai nešė garbės sargybą. Kuopos kapelionas kun. A. Rutkauskas sukalbėjo maldas, o atsisveikinimo žodį tarė kuopos p-kas J. Mikulis. Trečiadienį, rugsėjo 28 d., iš šerminės buvo nulydėtas į Šv. Antano parapijos šventovę ir po gedulingų pamaldų nuvežtas amžinam poilsiui į lietuvių Šv. Kazimiero kapines.

Jurgis buvo gimęs 1917 metais rugsėjo 15 d. Jūrės miestelyje, Marijampolės apsk. Prieš 12 dienų, jau gulėdamas ligoninėje, sulaukė savo 66-to gimtadienio. Gimęs I Pasaulinio karo pabaigoje jau augo ir subrendo Nepriklausomoje Lietuvoje. Karinę prievolę atliko Geležinkelių Batalione. Grįžęs iš kariuomenės ir jau II Pasauliniui karui prasidėjus gavo darbą Geležinkelių Valdyboje ir ten išbuvo iki pasitraukimo iš Lietuvos. Pa

sitraukęs iš savo gimtojo krašto, kaip ir visi pabėgėliai, gyveno Vakarų Vokietijoje. Prasidėjus emigracijai į užjūrius, a.a. Jurgis atvyko į J.A.V. ir apsigyveno Čikagoje. Vėliau persikėlė į Cicero ir čia išgyveno iki savo amžiaus galo. Turėdamas užteigias, velionis vertėsi savistoviai.

Jau Lietuvoje Pečkys priklausė Šaulių Sąjungai, o atvykęs ir apsigyvenęs Čikagoje, 1965 metais įsijungė į “Gen. T. Daukanto” j.š. kuopą. Atsikėlęs gyventi į Cicero, 1970 metais įsijungė į čia esančią kuopą. Kuopos valdyboje kelias kadencijas yra ėjęs įvairias pareigas. Už gerai atliktas pareigas kuopoje buvo apdovanojęs Šaulių Žvaigždės Medaliumi. Jurgis priklausė ir Cicero žvejų klubui.

Velionis paliko giliame liūdesyje savo žmoną šaulę Teresę, dukrą ir sūnų. Liūdi jo visi giminės, draugai ir pažįstami. Liūdi ir visi kuopos nariai netekę savo brolio šaulio.

Ilsėkis, mielas Jurgi, šioje laisvos šalies žemelėje.

Ap. Skopas

MIRĖ “ŠVYTURIO” KUOPOS ŠAULYS ADOLFAS ARMALIS

Spalio 15 d. staigiai ir netikėtai, savo darbovietėje mirė “Švyturio” Jūrų šaulių kuopos šaulys Adolfas Armalis, sulaukęs 61 m. amžiaus.

Adolfas Armalis buvo gimęs 1922 m. liepos 13 d. Pavenčių km., Papilės valsč., pasiturinčio ūkininko šeimoje. Mokėsi Papilėje ir gimnazijos mokslus Šauliuose. Jaunas karo audrų išblokštas buvo atsidūręs Italijoje ir iš jos, karui pasibaigus, 1930 m. atvyko į Ameriką ir apsigyveno Detroite. Gyvendamas Detroite, Wayne State universitete baigė Ekonomiją ir Administraciją. Dirbo mokesčių inspekcijoje inspektorium. Studijuodamas universitete išėjo karių apmokymo programą ir buvo pakeltas į seržantus. Buvo energingas, linksmo būdo, mėgo sportą. Mirtis užklupo visai nepasiruošus.

Adolfas Armalis priklausė Šv. Antano parapijai ir buvo parapijos choro narys. Taip pat buvo “Švyturio” jūrų šaulių kuopos, “Dariaus ir Girėno” klubo, Lietuvių Namų draugijos ir Lietuvių klubo narys. Pašarvotas buvo Yolandos Zaprackienės laidotuvių namuose. Spalio 21 d. kun. Alfonsas Babonas ir atsilankusieji sukalbėjo rožinį. Raštu užuojautą pareiškė: Detroito sporto klubas “Kovas”, ALRK “Lietuvių Balsas”, Lietuvių Melodijos ir Lietuvių klubas. Žodžiu: Šv. Antano parapijos aukų rinkėjų pirmininkas Juozas Kinčius, Lietuvių Namų d-jos, “Dariaus ir Girėno klubo” ir “St. Butkaus” šaulių kuopos vardu Edvardas Milkauskas, parapijos choro vardu mokytoja Stefanija Kaunelienė ir “Švyturio” jūrų šaulių kuo-

pos pirmininkas Bronius Valiukėnas, Atsisveikinimą pravedė Yolanda Zaporackienė, ji paskaitė atitinkamą eilėraščių ir Amerikos vėliavą perdavė Br. Valiukėnui. Sugiedotas Lietuvos himnas.

Spalio 22 d. Šv. Antano parapijos bažnyčioje už jo sielą mišis aukojo parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas. Mišių metu giedojo parapijos choras, kuriam gyvas budamas priklausė ir Adolfas Armalis.

Po mišių, ilgos automobilių vilkstinės amžinam poilsiui buvo nulydėtas į Woodmeres kapines. Kun. Alfonsui Babonui atlikus laidotuvių apeigas, sugiedojome Marija, Marija ir ranka paliesdami karstą atsisveikinome su velioniu. Adolfas Armalis artimų giminių neturėjo, testamentą nepaliko, laidotuves tvarkė Yolanda Zaporackienė ir draugai.

Liko: Sesuo su šeima Sibire, krikštūs stūnūs Chicagoje, draugai ir pažįstami. Užkandžiai buvo parūpinti Šv. Antano parapijos kavinėje.

A.Gr.

PILĖNŲ STOVYKLOS UŽDARYMAS

Spalio 23 d. Pilėnų stovyklos uždarymui diena nebuvo palanki, apsiniaukus ir lijo smulkus lietus. Tačiau nežiūrint ir to, į uždarymą atvyko ir Pilėnuose dieną praleido gražus būrys žmonių. Švyturietės, vadovaujamos moterų sekcijos vadovės Angelės Bukšnienės buvo gerai pasirušiosios. Jos turėjo užtektinai valgių, o šauliai gėrimų. Atvykę visi buvo pavaišinti. Rengėjai, kaip ir visuomet, turėjo turtingą dovanų stalą. Dovanų paskirstymą pravedė Petras Bukšnis, talkininkaujant S. Grigaitienei ir V. Šiurkienei. Kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas padėjo sesėms šaulėms ir broliams šauliams už teikiamą pagalbą vasaros metu rengiant išvyks Pilėnuose, o svečiams už gausų jų atsilankymą, pabrėždamas, kad nors šiandieną turime Pilėnų stovyklos uždarymą, bet tai nereiškia, kad Pilėnai ir bus uždaryti. Esant gražesnėms dienoms, savaitgaliais atvyksime ir vartus atidarysime. Mėgstantieji gamtą galės atvykti ir dieną praleisti Pilėnuose. Atvykusieji vaišinosi, šnekučiausi, o mėgėjai šoko ir taip praleido rudens dieną Pilėnuose.

A. Gr.

BĖGO METAI

Ten, prie Baltijos krantų
augo vešlios rūtos,
O ant diemedžio šakų
Suposi gegutės.

Saulė juokė už langų,
Kur rūta derėjo,
O kaip buvo augt smagu
savo tėviškėlėj.

Ir pakilo viesulai,
viską suko, rovē.
Kaip devyni pragarai
tėviškėlę griovė.

Kas ištrūko iš ugnies,
bėgo kuo toliausia.
Kur ir kaip žmogau rasies,
nieko nepaklaus.

Vieni radomės gale,
veik pietų ašigaly.
Kitiems mojo Vakarai,
Šiaurėn trėmė likusius.

M. BUTK.

O jūs vargo vieškeliai
Ir vėl gimęs vargel
Kur tie žavūs pamariai
Su miela palange?!

Bet lietuvis ar prisės
kur beatsiradęs?
Dirbs, skubės, plūšės
nors gaires praradęs.

Bėgo metai . . . o su jais
kėlėsi ir rūtos.
Diegės, dažėsi žaliai
kalvos bei pakriūtės.

Visas žemės kamuolys
nusagstytas rūtom,
Kas tikėjos kad prigis
ir pražys saulutėm.

Dega auksu jų žiedai—
gyvos mūsų širdys.
Stiprūs tėviškės kvapai
visą žemę girdys.

Tauriam kultūrininkui, visuomenininkui, kompozitoriui, muzikui, Čiurlionio Ansamblio pradininkui ir nepaįstančiam vadovui, LŠST Garbės nariui, TREMTIES TRIMITO nuoširdžiam bendradarbiui

a.a. ALFONSUI MIKULSKIUI

amžinybėn iškėlavus, LŠST garbės narę, muzikę Oną Mikulskienę giliai atjaučiam ir Jai Viešpaties stiprybės prašome ir Jos skausmu dalinamės.

“T. T.”

Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Garbės nariui, šauliui veteranui, Čiurlionio ansamblio vadovui, muzikui

a.a. ALFONSUI MIKULSKIUI

mirus, giliame skausme likusią žmoną Ona užjaučiame ir kartu liūdime.

“Stasio Butkaus” Šaulių Kuopa Detroit

Švedų pareiškimu, prieštankinės raketos gerinamos atitinkamai tankų šarvų gerinimui (rusų T-72 ir T-80, kurių paskutinės gamybos šarvai priekyje siekia 14 colių). Amerikiečiai individualines lengvas prieštankines raketas keičia ir papildo naujomis "Viper" ir AT-4 raketomis, kurios atstume 300 m pramuša 300 mm storio šarvą; jų pavyzdžiu švedai pasigaminao FFV panašaus tipo raketas, kurios taip pat giminingos "Carl-Gustav" raketoms. FFV raketa 250 metrų atstume pramuša 900 mm šarvą, bendro svorio apie 14 kg. Italai pagamino ir įveda ginklaviman naujo tipo pėstininkų prieštankines MAF raketas, laserių vairuojamas, 2 kilometrų tolimašos; planuojamos 3 km tolimašos prieš-tankinės raketos pritaikytos tiesioginės pėstininkų paramos helikopteriams.

Daromi pagerinimai ir sunkioms "Milan" ir "Hot" sistemos raketoms — didinamas kalibras, didesnė šarvų pramušamoji jėga. 4 km našumo "Hot" ir "Milan" raketos papildomos vidutinio našumo iki 2 km EMDG vežiojamomis raketomis, arba laidomomis nuo stovo. Projektuojama naujo tipo 150 mm lengva raketa apie 6 kg. svorio, su šarvų pramušamąją jėga apie 1300 mm.

Bendrai su ypatinga atyda gerinama kliudymų tikslumas, nesudėtingas naudojimas, lengvas svoris, šarvų pramušamumas ir žema kaina, nes kaip dabartiniai ginkluoti konfliktai rodo, prieš-tankinių ginklų vaidmuo žemės kautynėse turi didelės reikšmės.

— Šešių colių gylio dumbly, sniegu ar smėliu su naujo tipo CTI (Central Tire Inflation) kaitaliojamo oro spaudimo padangomis amerikiečių kariniai sunkvežimiai gali vilkti artilerijos pabūklus, (M-198 gaubicas), arba pakrautas priekabas iki 9 tonų svorio. Sunkvežimyje įrengtas kompresorius su suspaustu oro tanku iš kurio sunkvežimio vairuotojas, būdamas prie vairo, pagal reikalą gali kaitaliooti ratuose oro spaudimą. Minkštoje vietoje, dumble ir pan. varomuose ratuose oro spaudimas sumažinamas didesniai rato paviršiaus sąlyčiui su žeme; ant kieto grindinio ratuose oro spaudimas padidinamas. Prie vairuotojo įrengtas oro spaudimo ratuose rodiklis, pagals kurį vairuotojas savo nuožiūra keičia oro spaudimą ratuose.

— Amerikiečiai pagamino pėstininkams individualines priešlėktuvinės raketas laidomas nuo peties, kurios yra geresnės už "Redeye", "Patriot" ir "Sergeant York". Pagerinta raketa, panašiai kaip "Patriot", vienu šūviu "pasirinktina" gali kauti devynis taikinius. Pagerintų priešlėktuvinų raketų bus pasiūsta Europos kariuomenėms 1984 metais. "Sergeant

York" priešlėktuvinėi raketai padidinta tolimaša, taiklumas ir didesnis sprogi-gimo galingumas.

— F-14 "Tomcat" naikintuvams pagaminti ir pritaikyti varikliai, kurie per einant iš normalaus skridimo greičio į didžiausį — pilną variklio apkrovimą — "nespringsta" (does not stall); tai yra labai svarbu kautynių manevruose, kai reikalinga trumpiausiu laiku pasiekti didžiausį greitį prieš puolant, arba pasitraukiant. Kuro mišinio sunaudojimas pagerintas taip, kad prie pilno variklio apkrovimo nepalieka dūmų pėdsakų. Toks staigus greičio keitimas be pavojaus, kad variklis "neužspringa" turi daug pirmenybių lakūni kautynėse (to baimė varžo lakūno dėmesį manevrui).

— Vakarų Vokietijos pėstininkai ginkluojami naujo tipo lengvais "Armbrust" prieštankiniais ginklais, padidintos šarvų pramušamos jėgos; tolimaša tarp 300 ir 500 metrų; skrisdama raketa nepalieka dūmų pėdsakų, šūvis beveik pistoleto garsumo. Raketa paleista bendra kryptimi, taikinį "susiranda" pati. Aptarnaujama vieno kovotojo, paprasta struktūra, nereikalaujanti ypatingos priežiūros.

— Prancūzai pagamino minų dėstytoją ZPM 11; tai dviejų kovotojų aptarnaujamas šarvuotis, varomas visais keturiais ratais, talpina apie 450 minų, kurias dėsto važiuodamas, tarpais 2.5 m iki 10 metrų. Per valandą gali išdėstyti apie 500 minų. Minos "spaudžiamos" kad ir kiečiausiom žemėn apie 35 cm gylio, hidrauliniu presu 4.5 tonas jėga. Minuotas vietas tam tikru "grėbliu", žemės nelygumas minuojotas važiuodamas paskui save išlygina.

Pagamino ir išbandė specialiai "marinams" pritaikytą tanką AMX tipo-amfibiją, plaukimo greitis apie 10 km/val., didžiausias greitis keliuose 65 km/val. Bendro 43 tonų svorio AMX varomas 1100 a.j. varikliu, veikimo spindulys 550 km. Bokštelyje įrengtas 120 mm pabūklas, kurio sviediniai gali pramušti visus šiuo metu žinomus tankų šarvus iki 2400

m atstumo (sviedinio pradžios greitis 1625 m/sek.); su savimi tankas turi 37 sviedinius. Šalia pabūklo yra 20 mm automatinis pabūklas ir 7,62 mm kulkosvaidis. AMX aprūpintas visiems dienos ir oro pasikeitimų atvejams elektroniniais sekimo įrengimais; kompiūteriais valdoma taikymo ir šaudymo aparatūra, tikslesniam šaudymui judėsyje turi gyrostabilizatorius, AMX bus gaminami keli modeliai, pritaikyti standartiniame šaudmenims ir galimai atsarginėms bendroms dalims.

Pėstininkams prancūzai pagamino naują trumpų atstumų (iki 300 m) rankinį automatinį ginklą FAMAS, 5.65 mm kalibro su šešiomis po 25 šoviniais apkabomis. FAMAS pritaikytas laidyti prieštankines ir prieš gyvus taikinius granatas iki 400 metrų atstumu.

— Turakai užsakė Vak. Vokietijoje keturias "Moko 200", po 2400 tonų, fregatas — dvi iš jų vokiečiai statys turkų dokuose. Laivai varomi keturiais dizelio varikliais galės pasiekti iki 28 mazgų greitį. Ginkluoti 5 colių (125 mm) patranka, dviem keturvamzdžiais "Harpoon" raketų laidytojais, aštuoniais "Sea Sparrow" raketų laidytojais, dviem trivamzdžiais torpedų laidytojais ir 20 mm pabūklais. Denyje yra vieta helikopteriams. Oro sekimui įrengtas "Raytheonos" radaras ir vandens — to paties pavadinimo, sonaras. Elektroniniai ginklų valdymo įrenginiai.

— Vakarų vokiečiai pagamino artilerijos priekinio sekimo daliniams šarvuočius ant M-113 "GAZ" tankų važiuoklės, su dvigubu perioskopu pritaikytu sekimui visokiame ore ir visais paros laikais; taikinių nurodymui turi laserio aparatūrą ir kintamų bangų dažnumo radarą.

— Australai pagamino raketą, kuri nuo taikinio "nuvilioja" prieš laidomas raketas. Ši įdėja atsirado senokai, tačiau praktiškam panaudojimui buvo sunku surasti atitinkamus įrengimus. Šio priešraketinio ginklo detalės šiuo metu dar neskelbiamos.

— Ryšium su nauju M-1 tanku, amerikiečiai pakeitė sunkiųjų tankų dalinių organizaciją — taktiniu vienetu pasiliko batalionas susidedantis iš trijų kuopų tankų M.—1, M-113 ir M-3 žvalgybos tanku šarvuotų minosvaidžių būrio, be to, šarvuotas — motorizuotas vadovavimo būrys, tiekimo, aprūpinimo (techniško) ir sanitarijos motorizuotos priemonės.

— Pagal britų lengvą kautynių naikintuvą GR "MARK 5" modelį, amerikiečiai pagamino pagerintą "Harrier II" naikintuvą ginkluotą 25 mm "Cau 12" patrankėle, "Maverick" prieštankinėmis ir "Sidewinder" priešlėktuvinėmis raketomis. "Harrier II" išskirtinas tuo, kad kilimui ir nusileidimui reikia labai mažai vietos; apie 26% visos struktūros yra pagaminta iš "graphite-apoxy" plastikos, kuri yra daug pigesnė, atsparesnė ir lengvesnė už metalą; tas turi ypatingos reikšmės sparnų ir priekinės liemens dalies konstrukcijoje. Bandymų metu kritiškos lėktuvo konstrukcijos vietos būdamos apkrautos lenkimu, tempimu ir sukimu 10 kartų daugiau leistino apkrovimo išsilaiškė leistinos įlinkio ribose.

— Helikopteriu UH60A "Black Hawk" pritaikė papildomus kuro tankus tikslu padidinti taktinio veikimo tolį ir kėlimo galią. "Black Hawk", ginkluotas "Hillfire" raketomis ir M56 minų dėstytojais. Prie "Black Hawk" amerikiečiai pagamino specialų minų dėstytoją-helikopterį, kurio šonuose įrengti du minų "sandėliai" po 80 minų dėstymo vamzdžių, po šešias minas kiekviena; viso helikopteris neša 960 minų-prieštankinių ir prieš pėstininkus. Skridimo metu, 100 metru plotyje gali išdėstyti po miną viename kvadratiname metre, arba rečiau.

— Po ilgesnių studijų, amerikiečiai atrodo, kad sunkaus tanko M-1 (Abrams) 105 mm pabūklas yra nepakankamo galimumo pramušti visus šiuometinius tankams naudojamus šarvus, todėl naujos M-1 laidos turės 120 mm kalibro pabūklus, pailgintais vamzdžiais ir didesniais sviedinių pradžios greičiais, tokiu būdu sveidinio pramušamoji jėga atitiks dabartiniams reikalavimams (galės pramušti 850 mm storio plieno šarvus).

AFGANISTANAS

Yra nuomonių, kad marksistinė ekspansija peržengė savo kulminacinį tašką — laike paskutini trejetos metų sutinka nepalankias sąlygas kraštuose, kur komunistinių idėjų priedangoje skleidžiami kitos valstybės interesai. Kai amerikiečiai ėmėsi radikalesnių priemonių sustabdyti marksistų siautėjimus Vidurio Ameri-

Laisvės kovotojai Afganistane seka sovietų kariuomenės judėjimą Hangarhar slėnyje

kos srityje, Kremlius sustiprino savo aktyvumą Afganistane, Lebanone, Kambodijoje — Azijoje, Mozambike, Angoloje ir Čade — Afrikoje. Nacionalizmas, kurį kaip priemonę rusai meistriskai naudojo "antikolonializmo" kovoje, grįžta rusams kaip priešingumas marksistinėms idėjomis. Prie to Azijos ir Afrikos gentys pasirodė nėra imlios naujomis idėjomis ir aršiai priešinasi jas peršančiai skirtingai rasei. Kaip ryškus pavyzdys yra Afganistanas — net ir moderniomis viršijančiomis karinėmis jėgomis tiesioginėje veik ketverių metų kovoje rusai neįstengė paglemžt Afganistano laisvės kovotojų. Invazija Kambodijon panaudojant vietnamiečius, Azijos tautas nustatė prieš Maskvą. Ryški nesėkmė yra Afganistane, kurį nuo 1979 m. Kalėdų 80,000 moderniomis priemonėmis ginkluota raudonoji armija jėga užėmė kraštą, įvedė komunistinį režimą, iki šiol padidinusi iki 115,000 okupacinės kariuomenės, su marijonetinės vyriausybės kariuomene, neįstengia nugalėti menkai ginkluotų, neorganizuotų Afganistano laisvės kovotojų. Iki šiol 5000 rusų žuvusių ir dvigubai tiek sužeistų rodo, kad ten vyksta arčios kovos; rusai įstengia kontroliuoti tik didesnius miestus, kuriuose laiko telktines armijos jėgas; apie 280 provincijos miestų ir krašto dalis (apie 80%) yra laisva nuo raudonosios armijos ir Karmalo kariuomenės kontrolės. Sostinė Kabulas dažnai sukilėlių puldinėjama, trukdomas transportas, susisiekimas ir elektros tiekimas. Laisvės kovotojai stiprėja dienomis — įsijungia nauja, daugiau apšvietusių kovotojų karta, sugebanti geriau organizuoti, daugiau suprantanti esamą padėtį, atsiranda daugiau patyrusių vadų sugebančių derinti karinius veiksmus su genčių tarpusavio nesutarimais. Iš pri-

jaučiančių valstybių gaunama daugiau paramos — prisideda nauji moderniški ginklai, prieštankinės, priešlėktuvinės raketos, tuo pačiu padidėja pasipildymai paimti kovose iš rusų (jų laisvės kovotojai turi apie 75% viso savo ginklavimo). Reikia paminėti, kad Afganistane veikia laisvės kovotojų radio stotis, kuri be kitų, transliuoja rusų kalba pabėgusių raudonarmiečių pareiškimus, kritikuojančius sovietų okupaciją ir brutalias priemones prieš Afganistano gyventojus. Vakariečių karių nuomone pergale neuženka vien jėgos, reikalinga ir moralė, kurios raudonoje armijoje ir Kabulo valdžios kariuomenėje nepakanka, gi laisvės kovotojų tarpe kovos dvasia už nepriklausomybę nuolat didėja ir stiprėja.

Kaip desperatiškai rusai bando nugalėt laisvės kovotojus rodo brutalus įvykis: Mazar-E-Shar mieste (šiaurinėje Afganistano dalyje) be įspėjimo rusų tankas šaudė į turgaus aikštėje prekiaujančius civilinius afganistaniečius, nes spėjo, kad jų tarpe slapstosi vienas pajieskomas laisvės kovotojas; žuvo apie 50 žmonių.

1983 m. liepos m. Afganistano laisvės kovotojai sunaikino 40 rusų ir nušovė tris MIG-23 lėktuvus. Rugpjūčio m. 10 d. Hart priemiestyje rusai puolė ten buvusių partizanų grupę — trumpose kautynėse rusai neteko apie 50 kovotojų. Tą pačią dieną Kabule partizanai susprogdino restorane bombą, kuriame tuo metu buvo susirinkę slaptos policijos pareigūnų; dalis jų žuvo. Rugpjūčio m. 25 d. Logar slėnyje partizanai užpuolė rusų motorizuotą transporto vėžį; sunaikino apie 15 sunkvežimių, partizanams atateko karinių reikmenų. Likusi voros dalis grįžo į Kabulą. Kitomis rugpjūčio m. dienomis — apie 150 partizanų, minosvaidžiais ir ir kulkosvaidžiais remiami, Mazar-E-Sharif apylinkėje, puolė rusų karinį aerodromą, sunaikino du MIG naikintuvus, tris helikopterius ir sugadino keletą kitų lėktuvų; ten pat susprogdino bombų ir raketų sandėlį. Prie Karez-e-Mir kaimo susidūrimo su rusais Afganistano laisvės kovotojai sunaikino penkis rusų tankus. Sekančią dieną, rusai atkeršydami subombardavo Karez-e-Mir kaimą ir jo apylinkėje dar šešis kitus kaimus (Dulana, Kochin, Ghaza, Fraza, Beg Toot ir Pshai).

MOKSLAS IR TECHNIKA

Žemės satelitai

Kai giedrią naktį žvelgiame į mirsincias nesuskaitomais šviesuliais pasipuošusį dangų, vargu ar pagalvojame, kad nuo 1957 metų pirmo satelito Žemės orbitoje iki šiol buvo žmogaus pa-

gamintų satelitų virš 14,000, kurių dauguma (su pirmuoju satelitu "Sputnik 1") "eidami pensijon", pakliuvę Žemės atmosferon, sudėgę, kiti iš šimtų mylių aukščio terebeško Žemės turtų, palaiko tarp įvairių pasaulio dalių ryšius (radio ir televizija), blogame ore ir naktį rodo kelią laivams ir lėktuvams, siunčia meteorologijos stotims žinias apie Žemę supančių debesų formacijas, jų judėjimo kryptis, modernias teleskopais žvelgia iki šiol nepasiektuosna, Visatos toliuosna, neša laboratorijas su įvairiais technologijos bandymais, seka įvairių Žemės paviršiuje judėjimą, įrengimus ir pakeitimus.

Su satelito kelionės pradžia orbiton ateina įvairūs netikėtumai ir fiziniai "negalavimai" — vienas iš dešimties, dažniausiai dėl techniškų kliūčių nuo Žemės nepakyla, dalis jų, dėl netinkamo raketos vairavimo, arba nutrūkus ryšiui "dingsta" erdvėje. Vos satelitas atsipalaiduoja nuo jį orbiton iškėlusios raketos, tuojau radiotelimetru praneša Žemės stotiai apie savo buvimą vietą ir visus satelito "sveikatos" duomenis ir toliau nuolatatsiudamas reikiamas žinias. Orbitoje satelito įrengimai turi pakelti didelius temperatūros skirtumus: saulės pusėje temperatūra yra 300° F didesnė negu priešingoje. Satelitą orbitoje nuolatatsi "vargina" Žemės trauka, saulės "vėjai" ir šviesos radiacija (prie jų prisideda kosminės dulkės ir klaidžiojantys kosminiai debesy) dėl to satelitas "ilsta" — reikalingas greitis išsilaikyti orbitoje mažėja, amžius trumpėja ir pagaliau peržengus kritišką apie 17,000 km/val. greitį, krisdamas žemėn sudėga (kartais satelitas orbitoje gali išsilaikyti vos porą metų).

Dauguma satelitų atlieka ryšių darbą — būdami dešimtis tūkstančių mylių virš Žemės paviršiaus šviesos greičiu perduoda žinias iš vienos rutulio pusės kiton; pirmas toks satelitas buvo amerikiečių "Echo 1", 1960 metais, vėliau prisidėjo "Telestar" satelitų serija, šalia radio ir televizijos įsijungė telefono ryšis. Tokių satelitų šiuo metu tarnyboje yra 15, jungiančių apie 110 valstybių, galinčių vienu metu perduoti apie 12,000 pasikalbėjimų telefonais ir spalvotos televizijos vaizdų (toks satelitas turi apie 38,000 dalių ir kainuoja apie 34 milijonus dolerių). Komerčiniam ryšiams yra pagamintos antenos — lėkštės, kurių pagalba pavieniai asmenys galės naudotis transliacijomis tiesioginiai iš satelitų. Amerikiečių krašto gynybos jėgos strateginiam ryšiams naudoja 6 satelitus.

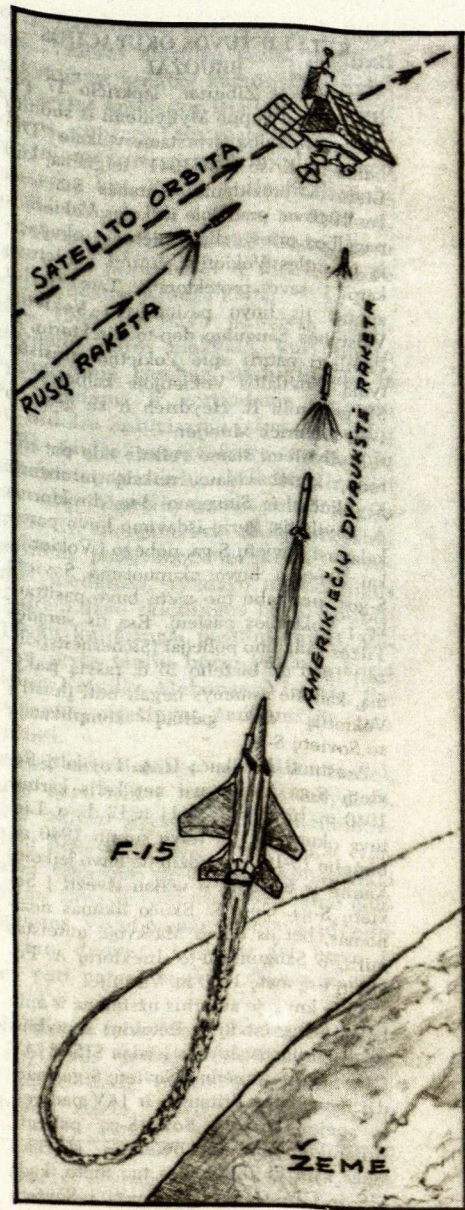
Prieš dešimtmetį buvo pradėta naudoti satelitus atradimui podirvio žemės turtų — alyvos, uranijaus, anglies ir kt., geologinių žemės plutos susiklostymų,

kurie turi įtakos į žemės paviršiaus kontūrų pavidalą, žemės drebėjimus, topografinėms nuotraukoms, sekimui keliuose, ore ir vandenyse judėjimo dieną, naktį (naudojant infra-raudonus spindulius) ir blogame ore; satelituose įrengtos laboratorijos atlieka biologinius, cheminius, metalurgijos ir pan. bandymus be Žemės traukos įtakos, kurių daviniai yra skirtingi nuo panašių bandymų Žemės paviršiuje. Visatos tolių stebėjimui 1983 m. satelito nešamas Žemės orbitoje teleskopas, 27 šviesmečių atstume atrado "Vega" žvaigždės aplinkoje planetas (?).

Satelitų kelionės Žemės orbitose atidžiai seka ir registruoja žemėje įrengtos satelitų sekimo stotys, kurių aparatai yra milijoną kartų stipresnio "matymo" už žmogaus akį — 20,000 mylių atstume gali pastebėti futbolo dydžio daiktą. Kompiuterių pagalba, kiekvienu metu galima sužinoti satelitų vietas (savų ir kaimynų) esančių Žemės orbitoje, taip pat jų fizinių stovį. Satelitų sekimo ir ryšio tarnyboje šiuo metu amerikiečiai turi apie 5000 žmonių iš jų apie 1400 NORAD tarnyboje. Satelitų "medžioklė" ir radio bangų perdavimas Žemės šiuo metu yra dėmesio centre, tas ypatingai bus svarbu ginkluoto konflikto atveju, kai dar prieš mūsų pirmoje eilėje bus ardomos ryšių sistemos su strateginiais ginklais ir strateginės svarbos ginkluotų jėgų punktais. To išvengti bandomi įvairūs trukdymams atsparūs įrengimai.

Priešo satelitų "medžioklei" yra išrasta, pagaminta ir išbandyta kelios priemonės. Amerikiečiai turi apie 50 svarų dviaukštę raketą, kurią lėktuvas F-15 iškėlęs į stratosferą iššauna bendra medžiojamo satelito kryptimi, toliau raketa savais varikliais, vairuojama elektroniniais įrengimais, "susiranda" satelitą ir išveda jį iš rikiuotės. Lėktuvas grįžta savo bazėn. Rusai panašius satelitų naikintojus išmeta raketų medžiojamo satelito orbiton, kurioje "naikintojas" pasivijęs satelitą sunaikina. Dar naudojami satelitų siunčiamų radio bangų trukdytojai ir elektromagnetinė radiacija (erdvėje sprogdinant atominį užtaisą satelito aplinkoje). Trukdymų išvengimui, tam tikrais laikotarpiais (kartais kontroliuojant iš žemės stočių) keičia bangų dažnumą, arba turimų variklių pagalba satelitas keičia orbitą. Ryšio satelitui "išėjus iš rikiuotės" lygiagrečiai orbitoje laikomi satelitai pagal "įsakymus" iš Žemės užima jo vietą.

Paskutinio pusantro dešimtmečio bėgyje praktiškam satelitų naudojimui amerikiečiai yra išleidę apie 1000 satelitų, iš kurių apie 180 yra veikiantys; rusai tokių satelitų tame laikotarpyje yra išleidę apie 2100, veikiančių yra apie 100; kitų

Priešsatelitinė raketa

valstybių — japonai, kanaaniečiai, indai, kiniečiai, australai ir Europos jungtinių valstybių ESA (European Space Agency) buvo išleista 60 satelitų, veikiančių tebėra 7.

Plačiašakis satelitų panaudojimas krašto gynybai, komerciniams bei kultūriniam tikslams tik pradeda savo amžių. Šiuo metu erdvėje tebėra dar labai daug vietos visiems, nes tai yra tik labai ankstyva žmogaus patogumams technologijos įnašo pradžia. □

KELI LIETUVOS OKUPACIJOS BRUOŽAI

“Tėvyškės Žiburiai” lapkričio 17 paskelbė, kad Seppo Myllyniemi iš suomių į vokiečių kalbą išverstame veikale “Die baltische Krise 1939-1941” teigiama, kad Lietuvos prezidentas Antanas Smetona jau 1940 m. pradžioje ieškojęs Vokietijos pagalbos prieš galimą Lietuvos okupaciją ir siūlęs Vokietijai žiūrėti į Lietuvą kaip į savo protektoratą. Tam tikslui aptarti jis buvo pasiuntęs į Vokietiją Valstybės Saugumo dep-to direktorių A. Povilaitį patirti apie Vokietijos nusistatymą. Povilaitis Vokietijoje kalbėjęs su SS generolu R. Heydrich ir su gestapo v-ku Heinrich Mueller.

Myllyniemi šiame veikale taip pat nurodo, kodėl vidaus reikalų ministeris K. Skučas ir Saugumo d-to direktorius A. Povilaitis, kurių išdavimo buvo pareikalavusi Sovietų S-ga, nebėgo į Vokietiją, kai Lietuva buvo okupuojama Sovietų S-gos, nors abu tuo metu buvo pasitraukę į Vokietijos pasienį. Esą jis suradęs Tilžės saugumo policijai (Sicherheitspolizei) 1940 m. birželio 15 d. rašytą įsakymą, kad šie asmenys negali būti įleisti į Vokietiją dėl galimų komplikacijų su Sovietų S-ga.

Areštuoti K. Skučą ir A. Povilaitį Sovietų S-ga reikalavusi net kelis kartus: 1940 m. birželio 7, 9, 11 ir 12 d., o, Lietuvą okupavus, jie buvę suimti 1940 m. birželio 15-16. Iš pradžių jie buvo laikomi Kaune ir tardomi, o vėliau išvežti į Sovietų S-gą. Gen. K. Skučo likimas nežinomas, bet jis buvęs Maskvoje nuteistas mirti, o Saugumo d-to direktorių A. Povilaitį esą matę 1960 m. Vilniuje.

Šioje knygoje autorius užsimena ir apie baltų (estų, latvių ir lietuvių) santykius su Britanijos žvalgybos įstaiga SIS ir JAV CIA. Savo šnipinėjimu Sovietų S-gos naudai daug žalos Britanijai ir JAV padaręs, ir spėjęs laiku į Sov. S-gą pabėgti, Britanijos SIS antisovietinio skyriaus v-kas Kim Philby veikęs tuo metu, kada SIS ir CIA stengėsi įfiltruoti į Sovietų S-gą žmonių subversyviniam veiksmam. Tačiau apie visus tokius SIS ir CIA veiksmus Kim Philby painformuodavęs savo darbdavius Sovietų S-goje. Todėl lietuvių nuleidimas parašiusiais sovietų okupuotoje Lietuvoje buvo greitai išaiškinamas.

Komunistų partizanai

Tame pačiame “Tėvyškės Žiburijų” numeryje Izraelyje lankęsis inž. Algirdas Mošinskis aprašo save pasikalbėjimus su Izraelio armijos ats. gen. Aradu ir prof. dr. Dov Levinu. Aradas yra nuo Švenčionių kilęs ir Vilniaus gete buvęs Rudnickis, kuris Izraelyje savo pavardę pakeitė į Arad.

Vilniaus krašte, Lietuvą okupavus Vokietijai, plačiai veikė gen. Bor-Komarowski vadovaujama lenkų Armija Krajowa. Lenkų partizanai buvo nusistatę prieš žydus, todėl vienintelis žydų išsigelbėjimas buvo — pabėgti iš geto ir prisijungti prie komunistinių partizanų, kurie žydus mielai priimdavo. Dauguma gete gyvenančių žydų buvo sionistai ir komunistų nemėgo, tačiau gyvybei išgelbėti kito kelio nebuvo. Gudijos miškuose veikiančiam, raudonesiems partizanams vadovavęs A. Sniečkus, sugebėjęs išsilaikyti nenukentėdamas per visus Stalino vykdytus valymus.

1945 m. Lietuvą antrą kartą okupavus sovietams ir kovoms apimus, Sniečkus visus savo kovos draugus žydus, apie 200 asmenų, priėmęs į jo vadovaujamą KGB Vilniuje. Visi jie turėję dėvėti rusų karinę uniformą ir buvo padaryti karininkais net iki pulkininko laipsnio. Už savo nuopelnus partizaninio karo metu Sniečkus galėjo ilgesniam laikui išvykti į sanatoriją poilsui. Savo vietoj jis palikęs Rudnickį, turintį pulkininko laipsnį ir aukštus ordinus. Su nieku nesitaręs, Rudnickis išdavęs visiems savo tautiečiams “raudonųjų” partizanų užsienio pasus ir jie išvyko į Rumuniją, iš ten į Turkiją ir slaptais keliais į Palestiną, kur jie įsijungė į slaptas žydų ginkluotas pajėgas, sudariusias Izraelio armijos užuomazgą.

Žydų naikinimas Lietuvoje

“Akiračiai” 1983 m. spalio mėn. numeryje paskelbė JAV valstybės d-to archyve laikomo memorandumo “Lietuva vokiečių civilinės administracijos valdžioje” ištraukas. Memorandumas rašytas greičiausia 1941 m. gale, bet į valstybės d-to rankas patekęs 1943 m. gegužės mėn. per JAV ambasadą Švedijoje. Memorandumą ambasadai paskolino žydų agentūros Palestinai atstovas Londone S. Adler-Rudel. Memorandumas rašytas vokiečių kalba be datos ir parašo, bet gautas, spėjama, iš lietuvių, gyvenusių Šveicarijoje ar Berlyne. Tame memoran-

dume yra 7 puslapių skyrius, pavadintas “Žydų sunaikinimas”. Jo vertimą “Akiračiai” ir išspausdino. Šiame skyriuje chronologiškai išskaičiuojama, kada, kur ir kiek buvo sunaikinta žydų Lietuvoje. Memorandume esą ir klaidų, bet su kai kuriomis šio skyriaus ištraukomis verta susipažinti ir “Kario” skaitytojams.

Taip, čia rašoma, kad 1941 m. birželio 28 Lietūtkio garaže Vytauto prospekte. Kaune įvyko pirmą žydų egzekucija. Čia per 40 žydų buvo mušami kastuvais ir geležinėm lazdom iki sąmonės netekimo. Tada buvo apipilami šaltu vandeniu ir vėl mušami iki mirties. Vienas sukilėlių iš kalėjimo išleistas politinis kalinys atsisėdo ant lavonų krūvos ir armonika pradėjo groti polonezą. Visi užmuštieji buvo komunistų partijos nariai, mušimus vykdė buvę politiniai kaliniai, daugiausia darbininkai, vadovaujami vokiečių SS karininko. Praeidamas vokiečių armijos karininkas pareiškė pasipiktinimą tokiomis veiksmais, o buvęs politinis kalinys, šoferis jam atsakęs, kad jie (polit. kaliniai.) buvę taip pat žmonės, kaip ir tas karininkas, bet bolševikų kalėjimas juos pakeitęs. Esą jis dabar ką tik nužudęs žydą, kuris buvęs kalėjime jo sargu ir tai jam suteikę malonumo.

Arba vėl, rugsėjo 17, anksti rytą, 10,000 žydų įsakoma vykti iš Kauno geto į IX fortą, kur paprastai buvo jie žudomi. Ginkluoti sargybiniai nešiojo Lietuvos kariuomenės uniformas. Pakeliui šita žydų masė buvo sulaukyta pro šalį važiuojančio privataus vokiečių automobilio. Iš jo išlipo žmogus vokiečių karininko uniforma ir, atsistojęs prieš žydus, perskaitė proklamaciją, kurioje buvo sakoma, kad žydų gyventojų Lietuvoje sunaikinimas esąs iki šiol dar negirdėto lietuvių savanorių savivalaiavimo išdava. Nuo šios dienos lietuvių teroras prieš žydus turės pasibaigti, nes vokiečių kariuomenė negalinti leisti, kad su dalimi krašto gyventojų būtų taip žiauriai ir nežmoniška elgiamasi. Dar nesunaikinti žydai turėtų būti dėkingi vokiečių kariuomenei, kad lietuvių vykdomas žydų naikinimas yra sustabdomas.

Šią komediją rūpestingai filmavo PK korespondentas, kad galima būtų įrodyti, kaip kilniai vokiečiai elgėsi su Lietuvos žydais. Visi kolonij dalyvavę žydai grįžo į getą, ir jiems buvo užtikrinta, kad Lietuvos žydas daugiau “nebebus lietuvių keršto auka.”

Bet tą pačią dieną 2000 žydų buvo paimti iš Kauno geto ir nužudyti.

Rugsėjo 19 buvo čia pat vietoje sušaudyti penki lietuviai, kurie iš gailėsčio atnešė maisto produktų į Kauno getą.

Rugsėjo 27 buvo sušaudyta 500 žydų moterų, vaikų ir senų žmonių. Egzeku-

A. A. STASĖS GENOVAITĖS ŽADVYDIENĖS NUEITAS KELIAS

Nelengva rašyti apie mirusį asmenį, kurį gana senai pažinai, tuos pat tremties vargus išvietintųjų stovyklose patyrei. Kurio svajones bei siekimus jautei. Šiandien to artimo žmogaus gyvųjų tarpe jau nėra ir nebebus. Sukako vieneri metai kai amžinybėn išlydėjome visuomenės ir pogrindžio veikėją, buvusią mokytoją Stasę Genovaitę Žadvydiene. Los Angeles lietuvių koloniją ji paliko 1983 metais, sausio 13 dieną. Palaidota Los Angeles šv. Kryžiaus katalikų kapinių mauzoliejiaus koplyčioje (kriptoje B-4y, B-4z, 51 bloke).

Ji mirė po atviros širdies operacijos ir didelių skausmų. Ligoninėje dėl blogos priežiūros peršalo plaučiai, pradėjus dusti, burnon įstatė vamzdelį, nuo kurio vibracijos sužalojo burnos vidų ir pradėjo veržtis kraujas. Vamzdelį perdėjus į gerkle, kraujas dar labiau tekėjo. Perpiovus gerkle, vamzdelį įstatė iš lauko pusės. Po kraujo transfuzijos užkrėstas kraujas užnuodijo plaučius, inkstus, kepenis, galvos smegenis. Nuo sukrešėjusio kraujo pajuodavo lūpos, kojų pėdos, po krūtimis šonuose atsivėrė žaizdos. Ligonė blaškėsi, visas kūnas drebėjo ir po penkių savaičių pragariškų kančių, paliko gyvąjį pasaulį.

Prieš atvykstant į ligoninę plaučiai buvo sveiki. Kasdien po pora valandų plaukydavo apšildomame baseine ir jautėsi sveika. Mirė Eisenhowerio ligoninėje, Rancho Mirage, apie 120 mylių nuo Los Angeles.

Gimė 1905 m. rugpiučio 31 d. Šiaulių apskr., Klovainių vlsč., Kapčiūnų km. Jos tėvai buvo mažažemiai ūkininkai: Mykolas ir Elzbieta (Kazlauskaitė) Svečiuliai. Nelengva buvo tėvams verstis mažame ūkelyje, taip kad, jieskodamas geresnio gyvenimo, tėvas išvyko į Ameriką. Bet gi čia, vieton laimės, jį pasitiko ligos, bedarbė ir šaltas kapas.

Sunkiose sąlygose velionei teko gyventi ir mokytis. Baigusi Rozalimo vidurinę mokyklą 1922 m., pradėjo mokytojauti. Iš mažos algos, taupiai gyvendama, išlaikė motiną ir brolių Alfonsą.

Mokytojavo Kavolių, Pašaltuonio ir Naujosios Įpilties pradinėse mokyklose. Vasaros atostogų metu, pagilinti žinių, vykdavo į mokytojams rengtus kursus. Prie Švietimo Ministerijos sudarytos komisijos išlaikiusi egzaminus, įsigijo mokytojos cenzą. Taip pat baigė, prie Karo Mokyklos, mokytojoms surengtus Fizinio Lavinimo kursus, kuriems vadovavo kpt. Paura. Šalia tiesioginių mokytojos pareigų, Kavolių ir N. Įpilties mokyklose, Žemaičių (Telšių) vyskupo skyrimu, mokė tikybą. Savo profesijoje buvo itin gerai pasiruošusi ir didele meile bei įsijautimu dirbo auklėdama jaunąją kartą.

Jos pastangomis, 1936 m. buvo pastatyta Pašaltuonio dviejų komplektų mūro mokykla, kuri turėjo sceną, salę, klases, mokytojų kambarį su biblioteka ir mokytojams butus. Mėgdama ir vertindama jaunimo auklėjimo darbą, su dideliu entuziazmu įsijungė Šaulių Sąjungos veiklon. Iš šaulių suorganizavo vaidintojų mėgėjų trupę. Statydavo patriotinius veikalus ir pati režisuodavo. Iš surengtų vakarėlių gauto pelno įsigijo muzikos instrumentus ir suorganizavo dūdų orkestrą. Vieno ūkininko šauliams padovanotame sklype, jį sutvarkius ir apsodinus medeliais, vykdavo nuotaikingos gegužinės, kurios sutraukdavo skaitlingus būrius publikos, suteikdamos progų kultūringai pasilinksinti. Vėlionės rūpesčiu buvo įgyta šaulių būrio vėliava, kurią iškilmingai pašventino Eržvilko klebonas. Vietinis, Pašaltuonio klebonas buvo priešingas šauliams ir atsakė vėliavą pašventinti.

Mokytoja nemėgo miesčioniško gyvenimo, todėl, nors jai ir siūlydavo persikelti į miestą, atsisakydavo. Ji buvo linkusi prie ūkiško gyvenimo. Išsinuomuodavo iš ūkininkų keletą hektarų žemės, pavyzdinai tvarkydama ir laikydama naminius gyvulius, ekonomiška ir finansiškai pagerino savo gyvenimą. Buvo labai jautri vargdieniams-elgetoms. Visad pavalgydindavo, įduodavo maisto ir ne vien duonos. Labdara jai buvo įgimtas dalykas, nes pati patyrė sunkias dienas vaikystėje.

Mokytojaujant N. Įpilties mokykloje, Žemės Ūkio Rūmai paskyrė ją apylinkės Jaunųjų ūkininkų ratelio vedėja. Ir čia ji įdėjo daug triūso. Mokiniai, tėvų ūkiuose gavę sklypelį daržo, buvo mokomi auginti

ciją turėjo vykdyti lietuvių savisaugos dalinys, vadovaujamas kpt. Kirkilos, Lietuvos karininkas atsisakęs vykdyti vokiečių įsakymą, tada vokiečių karininkas įsakęs lietuviams kareiviams sušaudyti kpt. Kirkilą ir žydus. Lietuviai kareiviai atsuko ginklus į vokiečius esesininkus ir pabėgo. Po to, kpt. Kirkila ir 12 lietuvių kareivių buvo sušaudyti.

Rugsėjo 28 buvo sušaudyta žydą gydytoją priglaudusi lietuvių gydytojo šeima.

Spalio 4 vokiečiai uždarė geto tiltą virš Panerių gatvės ir apsupo žydų ligoninę. Aplink ligoninę iškasė griovius, ligoninę aplaistė benzinu ir ją padegė. Sudegė 48 žmonės, jų tarpe ligoninės gy-

dytojas dr. Davidavius, dvi gailestingosios seserys ir 45 pacientai.

Kai Lietuvos žydų naikinimas ėjo prie galo, skaitlingi žydų transportai pradėjo atvykti į Lietuvą iš Latvijos, Lenkijos ir įvairių Vokietijos miestų. 1941 m. gruodžio gale atvyko pora žydų transportų iš Olandijos, Prancūzijos, Čekoslovakijos ir kt.

Memorandumo autorius matyt dar nežinojo, kad nacių vadovybė buvo nutarusi išnaikinti visus žydus, todėl samprotauja, kad Lietuvos žydai buvo naikinami todėl, kad 98 proc. Lietuvos žydų gyvenę miestuose, kad 50 proc. Lietuvos importo ir 20 proc. eksporto buvo žydų rankose, kad žydas buvo laikomas ne tik prekybinin-

ku, bet ir pramonininku, namų savininku ir bankininku, todėl išnaikindama žydus, vokiečių civilinė valdžia manė galėsianti perimti į savo rankas Lietuvos pramonę, prekybą ir miestų nuosavybes ir tuo būdu germanizuoti visą Lietuvą.

Nors Antrajam Pasauliniam karui riedant į pabaigą, į JAV pradėjo plaukti žinių apie nacių rengiamą žydų išnaikinimą, tačiau amerikiečių vyriausybė ir net patys Amerikos žydai tuo mažai tikėjo ir nekreipė į tai dėmesio. Pirmosios žinios apie žydų naikinimą pradėjo ateiti 1943 m. pradžioje, todėl šis lietuvių memorandumas yra vienas pirmųjų dokumentų, atskleidžiančių kas tuo metu vyko vokiečių okupuotoje Europoje. □

United States Department of Agriculture

CERTIFICATE OF APPRECIATION

awarded to

OSVALDAS and STELLA ZADVYDAS
CAMPGROUND HOSTS

for a contribution which resulted in improvement or economy
in operations at the Blackberry Campground on the Siuslaw
National Forest.

Date September 30, 1977

NED DAVIS, District Ranger

įvairias daržoves. Taip juos pratino prie žemės darbo. Kretingos apskrities agronomo rengtose parodose jos mokiniai laimėdavo premijas bei pagyrimo pažymėjimus.

Bolševikams įsiveržus į Lietuvą 1940 m. viskas apvirto aukštyn kojom. Visas įdėtas darbas iš karto buvo okupanto panaikintas ir įvesta komunistinė mokymo sistema. Vienas iš pirmųjų taikinių buvo mokytojai, nes jie mokinius auklėjo patriotinėje dvasioje. Juk metų metais mokyklose, organizacijose ir kariuomenėje buvo galvon kalama Tėvynės meilė, ginti nuo priešų, nesigailint ir gyvybės. Dabar atėjo Laikas!

Jos vyras, kapitonas Osvaldas Žadvydas, atsipalaidavęs iš bolševikų kariuomenės, mokytojavo Darbėnų pradinėje mokykloje. Iš buvusios Kretingos apskrities Šaulių Rinktinės patikimų šaulių suorganizavo pagrindį į kurį aktyviai įsijungė ir jo žmona Stasė. Nėra reikalo aiškinti, kokia bausmė buvo skiriama už pogrindinę veiklą. Bet velionė pasiryžo ir ištesėjo.

Enkavedistams areštavus jos vyrą, ji tęsė pavestus uždavinius. Palaikė ryšius su jo patikėtais pogrindininkais, platino LAF atsišaukimus, rinko reikalingas žinias, teikė slaptai laikytus ginklus ir šovinius. Tuo laiku dalyvauti rezistencijoje buvo patsai didžiausias pasišventimo laipsnis, nes NKVD vorų tinklas buvo stipriai išvystytas visame krašte ir dar plečiamas. Net jos tarnaitė buvo užverbuota ją sekti ir pranešinėti agentui. Bet mergaitė, kaip lietuvė patriotė, pasisakė velionei ir iš jos agentas tikrų žinių negaudavo.

Tarsi staigus gaisras, 1941 m. birželio 22 d. kilęs vokiečių-rusų karas sujudino visą lietuvių tautą. Suki-

limas prieš raudonąją armiją parodė ko vertas buvo rezistencinis veikimas.

Bolševikams artėjant prie Lietuvos sienos 1944 m., Stasė su savo vyru pasitraukė Vokietijon. Apsigyveno Dresdenu pabėgėlių stovykloje ir dirbo sunkų fizinių darbų fabrike. Pokariu metu gyveno Koburge, Aschafenburge, Rottenfelse ir Dillingene išvietintųjų stovykloje.

Atvyko į JAV 1949 m. kovo 22 d. ir sustojo Bronkse, Naujorko priemiesty. Ji dirbo maisto paruošimo įmonėje. Maistas buvo išvežiojamas restoranams. Laisvu laiku rinkdavo aukas BALFui. Dėl nepalankaus klimato persikėlė į Melrose Parką, bet ir čia kamavo sąnarių uždegimas.

Persikėlė į šiltesnį kraštą, į Los Angeles, 1952 m. birželio 14 d. Dirbo įstaigų valytoja. Vyrui įsigijus kafeterijos auto, abu dirbo iki išėjimo pensijon. Velionė įsijungė į visuomeninę veiklą. Los Angeles mieste, 1964 m. birželio 26 d., drauge su vyru suorganizavo šaulių būrį, kuris išsivystė į kuopą, pavadintą partizano Juozo Daumanto vardu. Devynerius metus ėjo šaulių moterų vadovės pareigas, iki išsikėlimo į Desert Hot Springs. Jos užsispyrusiu ir sunkiu darbu bei pastangomis buvo įsigyta šaulių kuopos vėliava. Rengiant įvairius renginius, ji visuomet pasiimdavo pačias sunkiausias pareigas — šeiminkės. Nesidairydavo į šalis, kad kas kitas imtųsi šveisti katilus, bei kitus virtuvės įrankius. O tokių savanorių neatsirasdavo. Virimo reikmenis pasiskolinusi iš Šv. Kazimiero parapijos, jau 5-tą valandą ryto, drauge su vyru būdavo gegužinės vietoje, Arroyo Seco parke. Iki vėlyvo vakaro jos rankos atkildavo

visus juoduosius darbus. Tokiu pat stropumu ilgus metus ji šeimininkavo Šv. Kazimiero parapijos renginiuose ir be jokio atlyginimo, anot klebono — tegul Dievas tau atlygina. Ką paėmusi dirbti, tyliai ir sąžiningai atlikdavo, tarsi įsidėjusi širdin Markaus Aurelijaus nemirtingus žodžius: “Dirbk ir nesitikėk už tai atpildo.”

Neliko velionė skolinga ir “Dėdei Samui”. Vasaros sezono metu važiuodavo į Oregono valstiją. Savanoriškai 1974-82 m. ėjo Alsėjos Federalinės miškų urėdijos Blackberry stovyklos prižiūrėtojos pareigas. Stovyklautojams teikė informaciją, vedė registraciją ir vadovybei pranešinėdavo apie įvykius. Jos gimtadienio proga (rugpiučio 31 d.) urėdijos tarnautojai susirengdavo vaišes, įteikdavo dovanas. Šia proga susilaukdavo dovanų ir iš stovyklautojų. Greitai susidraugaudavo su stovyklautojais, mokėjo taktiškai elgtis, jei kuris kartais nusižengdavo stovyklos reikalavimams, taisyklėms. Įsigijo draugų, kurie ir po jos mirties vyrui prisiuntė užuojautas ir dabar nenutraukia ryšius, susirašinėja. Už atliktas pareigas abu (su vyru) buvo apdovanoti padėkos pažymėjimais.

Būtų maža pasakyti jog tai buvo kukli moteris, nesiskardenti, nesireklamuojanti spaudoje nuotraukomis. Minėjimuose bei šaulių susirinkimuose nesėdavo į pir-

mas eiles, užleisdavo kitoms sesėms.

Dėl sunkių išgyvenimų, jos pavargusioje širdyje iki paskutinio atodūsiu degė artimo ir Tėvynės meilės didžioji liepsna. Tai buvo Lietuvos žemelės pilkųjų arimų duklė, didi lietuvi patriotė. Besąlyginiai pasižvėntusi savo mylimam kraštui Lietuvai.

Kai patriotinių švenčių metu pamatau “Juozo Dauranto” šaulių kuopos plevėsuojančią vėliavą, kurios tikslas visus mus jungti neišardomai vienybėn ir Lietuvos atstatymo darban, giliai, giliai susimąstau. Patsai savęs klausiu: “Ar kuomet nors pagalvojo velionė, žygiuodama šaulių gretose, kad toji vėliava, buvusi jos kelrodžiu ir tikslu, apleis ją paskutinėje šios žemės kelionėje?! Kiek velionės įdėta triūso ir pastangų vėliavos įsigijimui. Vienas “įžymus” šaulys prievarta veržėsi vadovauti ceremonijoms bažnyčioje ir nešti karstą, bet “pamiršo” atnešti vėliavą prie velionės karsto, atiduoti paskutinę pagarbą tos kuopos steigėjai.

Mieloji sesė, žemai lenkiame savo galvas prieš šventą tavo atminimą. Būk rami, kaip uola nepajudinamai stovėsime didžiųjų mūsų tautos idealų sargyboje, kad Didžiajam Kūrėjui pašaukus, kaip ir Tu, galėtumėm atsiklaupyti prie jo kojų ir tarti: Atlikome ką privalėjome.

Rezistentas

LIETUVOS KARIUOMENĖS ATKŪRIMO MINĖJIMAS HARTFORD, CONNECTICUT.

A. Maslauskas

1983 m. lapkričio 13 dieną, Hartfordo ramovėnai paminėjo Lietuvos kariuomenės atkūrimą. Paminėjimas prasidėjo šv. mišiomis lietuvių parapijos Švč. Trejybės bažnyčioje 9 val. ryto dideliu skaičiui parapijiečių, organizuotai su vėliavomis dalyvaujant. Dalyvavo ir skautės, skautai ir ramovėnai. Prasmingą minėjimui pritaikintą pamokslą pasakė parapijos klebonas kun. Juozas Matutis. Giedojo choras vadovaujamas muziko ramovėno Jurgio Petkaičio.

Po mišių, bažnyčios salėje, įvyko pagrindinis minėjimas. Įžanginiu žodžiu minėjimą pradėjo ramovėnų pirmininkas Petras Simanauskas, pakviesdamas toliau minėjimą vesti Benediktą Dapkų, kuris įnešus vėliavą, pakvietė kleboną kun. Juozą Matutį invokacijai.

Sekė savanorių-kūrėjų pagerbimas, kurių skyrįje yra du: Jurgis Dragunevičius ir Pranas Špakauskas. Jiems, tautiniai rūbais pasipuošusios lietuvaitės prisegė po gėlę — gvazdiką.

Pakviestas iš N.Y. Aleksandras Vakselis išsamiai apibūdino Lietuvos kariuomenės atkūrimo pradžią, jos nueitą kelią laisvės metu, bei žiaurios faktus rusų okupacijos laiku.

Antroje minėjimo dalyje, lituanistinės mokyklos mokiniai, Rimas Simonaitis —

padeklamavo eilėraštį, o Antanas Šerkšnas paskaitė savo rašinėlį apie Darių ir Girėną. Tautinių šokių grupės “Berzelis” dalyvės, Rūta Virkutytė ir Rima Dzikaitė, pirmoji deklamavo eilėraštį — antroji pritarė trimitu.

Minėjimas baigtas Lietuvos Himnu. Po to pasivaikinta kava ir sumuštiniais, kuriuos paruošė nuoširdžios ramovėnų talkininkės Birutė Šimanskienė, Salomėja Špakauskienė ir Uršulė Furmanavičienė, talkininkaujant skautėms, Zinai Dresliūtei ir Laimai Šimanskytei.

LAIŠKAI KARIUI

Šiuo laišku patiekiu atsakymą p. P. Leliui. Jis žurnale “Kary”, nr. 7, 1983 m., str. “Klaudingas Paaiškinimas” rašo, kad aš vis dar tebeklystu, kad aš savo atsiminimų straipsnį rašęs taip kaip apie tai rašė plk. L. Peseckas 1977 m. “Kario” nr. 6. Atvertę tą “Kario” nr., matome kad ten rašė ne Peseckas o inicialais pasirašęs K.J. “Kario” bendradarbis K.J. “Kario” nr. 6 rašė ne savo nuomonę o perspausdino ką rašė plk. ltn. Peseckas 1977 m. gegužės 6 d. “Draugo” atkarpoje. K. J. perspausdindamas atliko labai naudingą darbą, nes jis supažindino “Kario” skaitytojus su žymaus Karo Aviacijos karo lakūno, plk. ltn. L. Pesecko išgyvenimais bei prisiminimais. Tai tame K.J. rašytame str. yra pareikš-

ti paties plk. ltn. L. Pesecko žodžiai, kuriuos aš ir pakartojau. Aš čia ir pacituosiu ką rašo K. J. str. pradžioje: “1977 m. gegužės 6-tą d. “Draugo” atkarpoje buvo pradėti spausdinti Lietuvos karo aviacijos veterano lakūno plk. ltn. Leonardas Pasecko pasakojimai, pavadinti “Karo Lakūnas”, Peršasi man mintis, kad Jūs, P. Leli, to str. išsamiai neskaitėt. Jei būtumė perskaitęs nebūtumėt rašę str. “Klaudingi Paaiškinimai”, kuriame padarėt nemažai nukrypimų nuo tiesos. Dėl Jūsų pastabos, kad aš vis dar tebeklystu. Betgi, aš parašiau ką pareiškė savo atsiminimuose plk. ltn. L. Peseckas, o savo nuomonės nepareiškiau; tai kur gi aš klystu?”

Dėl lėktuvo dydžio P. Lelis 1982 m. “Kario” nr. 4-tas rašo: tikrumoje tas lėktuvas buvo nemažas, bet gana didelis ir vadinosi “Anelise (jo nuotrauka 1919 m. įdėta iliustr. žurnale “Šešėliai”). O žurnale “Plieno Sparnai” 1971 m. nr. 2-3, straipsnyje Turkų Pašų pabėgimas, Vyt. P. rašo: Į aerodromą nusileido metalinės konstrukcijos banguoto durialinio monoplanas žemasparnis. Tai buvo vokiečių Junkersas F 13, mažas keleivinis lėktuvas vardu Annaliese. Tai kurio tiesa dėl lėktuvo dydžio tesprendžia skaitytojai. Spaudoje turi būt rašoma tiesa; kartais pasitaiko ir klaidų. Vienas iš mūsų, beieškodamas klaidų mūsų rašiniuose, suklydo, tik ne aš.

A. Kutka

Kariuomenės atkūrimo minėjime, lapkričio 20 d., Brooklyne, N.Y. Gražų ir sėkmingą minėjimą suruošė ramovėnai ir šauliai, vadovaujant J. Klivečkaitė (2-ras iš k.), i.e. skyriaus pirm. pareigas. Invokaciją sukalbėjo sk. kapelionas kun. Antanas Račkauskas (1-mas iš d.). Dalyvavo gen. konsulas Anicetas Simutis (4-tas iš k.) su ponija Janina Simutiene (2-ra iš d.). Jis tarė įžanginį žodį, kuriame paminėjo keletą mūsų valstybės atsikūrimo pradžios naujų faktų. Paskaitą apie Lietuvos karių skaitė Aleksandras Vakselis (3-čias iš d.). Į Lietuvos laisvės kovų eigą jis įtraukė ir II Pas. karo meto žygius prieš okupantus ir tų žygių dalyvius (paskaita žada pasirodyti KARIO puslapiuose). Programai vadovavo jaunimo atstovė Viktorija Grabauskaitė (su tautiniu kostiumu — vidury). Nuotraukoje 1-ma iš k. — Irena Vakselienė, greta jos Malvina Klivečkienė, New Yorko birutiečių ilgametė pirmininkė. Minėjimas vyko Apreiškimo parapijos salėje po pamaldų bažnyčioje. Mišias laikė ir pamokslą pasakė klebonas kun. J. Pakalniškis. Liudo Tamošaičio nuotr.

Rašeivų nesorientavimas

Knygoje apie Gen. Plechavičių randu skyrių apie Lietuvių Statybos Batalionus. Skyrius labai trumpas ir nieko bendra neturi su Generolu. Tai kam reikėjo teplioti popierių? Ar tik tam, kad padidinti Knygos puslapių skaičių?

Nesiimu narpliotis į knygos turinį, kur kartojami tie patys įvykiai po kelis kartus, tai ne mano tikslas. Mano tikslas parodyti nors mažą dalelę teisybės, ko nėra knygoje, arba kur rašoma neteisybė.

Rašoma, kad bataliono kariai darė ką norėjo... Kiek turi pagrindo šis teigimas jei ketvirtasis batalionas buvo prie Vitebsko pirmosiose linijose ir puolimo

metu rusų kariuomenė perėjo per juos ir jie liko ten — paaukojo savo gyvybes... Tai to yra vertas knygos autoriaus teigimas, kad jie darė, ką norėjo...

Po pasitraukimo sutikau IV b-no vadą ir klausiu: "Kiek?" Atsakymas: "Kiek matai, septyni."

Dvejus metus išbuva fronte. Iš 500 vyrų kapituliuoju anglams apie 200 vyrų. Tai ar mes darėme, ką norėjome? IV bataliono vadas, rodos tebėra gyvas ir gyvena Vokietijoje.

Mano žiniomis tokių batalionų buvo penki: keturi rusų fronte ir vienas Helos pusiasalyje. Tai būtų apie 2500 vyrų. Batalionas priklausęs Helos korpiui buvo paaukotas kartu su korpu, atsipalaidavi-

mui. Ką tas reiškia, rašeivos turėtų žinoti. Iš to korpo yra pora karininkų pabėgusių. Batalionai buvo išformuoti ir įjungti grynai į Vermachto pionierių dalinius. Įdomiausia, kad 16-tosios armijos pionierių vadas buvo kilęs iš Prūsų, gen. št. plk. lt. BALDŽIUS. Visą aprašant išėitų plati knyga, o ne "kaip jie norėjo, taip darė." Ir tai visa batalionų istorija...

Su pagarba,
Lt. Trubakis

LAIŠKAI KARIUI

Siunčių vertimą ištraukos iš vokiško laikraščio "Luebecker Nachrichten", 195 Nr., 1983 m. rugpjūčio 23 d.

"Klaipėdiečių susitikimas — Ištikimybės prisipažinimas savo Tėviškai.

Klaipėdiečių 1983 metų Baltijos Jūros susitikimas įvyko Luebecke, Travemuendės kurorto salėje. Tai buvo tvirtas pripažinimas ištikimybės savai tėvynei. Savo priešpietinėje kalboje, rytprūsiečių bendruomenės sekretorius Vakarų Vokietijoje — Friedrich - Karl Milthaler pasakė: "Rytprūsiai bus tik tada prarasti, kai mes prisipažinsime juos praradę".

Napaisant Versalio sutarties išdavoje tris metus trukusios prancūzų okupacijos, ir po to, iki 1939 metų trukusio lietuvių valdymo, klaipėdiečiai visada pasiliks rytprūsiečiais. Tai jausmingai pabrėžė to jau 25-tojo Baltijos Jūros susitikimo organizatorė Dora Janz Skerath, kuri yra klaipėdiečių darbo skyriaus Luebecke pirmininkė, savo sveikinimo kalboje į atkeliauvusius dalinai iš tolimesnių Vokietijos vietovių tautiečius.

Pagrindinis dienos kalbėtojas, Karaliaučiuje gimęs, gyvenantis Luebecke, pirmasis rytprūsiečių pirmininkas, 45 metų amžiaus Dieter Schwartz pabrėžė, kad Lietuva tada gerai žinojo, kodėl ji pasirašė 1939 m. tarptautinės teisės pripažintą, sutartį. Ji tada norėjo savo santykius su Vokietija tvarkyti pagal laisvą tautų apsisprendimo principą. Pasirašius tą valstybinę, vokiečių - lietuvių sutartį, abi pusės turėjo naudoti: Klaipėdos Kraštas taikingsai grįžo vokiečių reicho nuosavybėn ir tą pripažino tarptautinė teisė. Ta teisinė padėtis nepasikeitė nei per karinę vokiečių kapituliaciją, nei per 1945 m. okupaciją. Taip vadinama, "1937 siena", yra didžiųjų valstybių neteisėtai nustatyta 1945 m. birželio 5 d.

Toliau seka meninės dalies aprašymas.

Ta proga noriu pranešti, kad Luebecke mirė, sulaukęs 56 metų amžiaus, klaipėdielis Freiherr von Sass Theodor. Jis buvo sūnus ano pastoriaus Sasso, kuris 1934 m. buvo Lietuvos kariuomenės teismo teisiamas už nacionalistinių riaušių kėlimą Klaipėdos Krašte. Velionis buvo palankus lietuviams. Savo darbo kambaryje jis turėjo lietuvišką vėliavą, o prie savo vilos vartų — metalinį Vytį. Jis kartais dalyvaudavo ir Vokietijos lietuvių parengimuose ir paaukodavo bendruomenės reikalams. Jo laidotuvisė dalyvavo ir Vokietijos Lietuvių Bendruomenės atstovai.

Skaitytojas

ARĖJAS VITKAUSKAS

KARALIŲ GYVENIMAS

Gyveno karalius
(Kasdieną vis balius!).
Sėdėjo ant sosto,
Kiekvieno jo mosto
Bijojo net ponai,
O jis tarė žmonai
"O kaip su dinastija?"—
Ji, galim, suprasti ją,
Sutrikus atšovė
"Nesirūpink, Valdove,
Nežiūrint kas bus čia
Neliks sosto vieta tuščia!"
Karalius pavirto į didelę šypsą
Ir, pasitaisęs sau šlipsą,
Sušaukė pilną kariuomenės štabą,
Ir, taręs jiems trumpąjį "Labą!",
Įsakė kad raiti ir pėsti
Eitų jo sienų praplėsti.
Švaplė vilyčios, skydai braškėjo—
Priešų karalius lengvai nugalėjo,
Atjojo su didele pergales svita—
Istorijoje buvo tuomet užrašyta
Kad nauja dinastija pakeitė seną.
Tai šitaip karaliai gyvena . . .

P R A N E Š I M A S

Kurkime tik lietuviškas šeimas.
"Piršlys Vytenis" jums padės susirasti gyvenimo draugą-gę visuose pasaulio kontinentuose. Rašykite "Vyteniui". Pridėkite adresą su slapyvardė ar pavarde, trumpą gyvenimo aprašymą, amžių ir ko jūs pageidaujate. Laiškus rašyti kokia kalba jūs galite rašyti.

"Vytenis" laiškus sukeičia. Susirašynėjimo išlaidoms padengti prisiųskite auką.

Piršlys "Vytenis"

Adresas:

"Vytenis"
BOX 4861
Melbourne 3001
Vic. Australia

ATITAIŠYMAS

1983 m. KARIO 5 Nr., 214 psl., kairėje skiltyje, 18 eilutėje iš viršaus atspausdinta ltn. Jekleckas, turi būti leitenantas KOSTAS SEKLECKAS. Jis gyvena Vienoje, Austrijoje.

STASYS KUZMICKAS-KUZE

ATSIŪSTA PAMINĖTI

LIETUVA—LIETUVIAMS, Melbourne DLK Vytenio Šaulių Kuopos Biuletenis, Rugsėjis-Spalis, 1983, Nr. 4 Redaguoja B. Zumeris, spausdino Juozas Kvietelaitis. Adresas: 5/114 Hyde str. Jarraville 3013, Vic. Australia. 36 psl., rotatorinis leidinys, iliustruotas. Kaina 1 dol. ir persiuntimo išlaidos.

POKALBIS TARP SAVŲ, Bronius Zumeris, LIETUVIŲ KALBOS DIDYBĖ IR TRAGEDIJA MŪŠŲ DIENOSE. Išleido Melbourne DLK Vytenio šaulių kuopa. Melbourne 3001, P.O. Box 4861, Australia. 46 psl. rotatorinis leidinys. Kaina 2 dol. ir persiuntimo išlaidos.

K.J.

KORPORACIJA RAMOVĖ,
1933 - 1983

Vytauto Didžiojo Universiteto studentų, atsargos karininkų korporacijos "Ramovė", 50 metų sukaktuvinis leidinys, išleistas išeivijoje esančių korp. narių, spausdintas 1983 m. Toronte, redaguotas J. Karkos.

Didoko formato 119-kos puslapių leidinyje apstu grupinių ir pavienių asmenų nuotraukų taip pat ir vaizdų (apie 90) iš ano meto ramovėnų veiklos: korporacijos vadovai, nariai bei garbės nariai žydintys jaunyste ir dabartimi žvelgia iš leidinio puslapių.

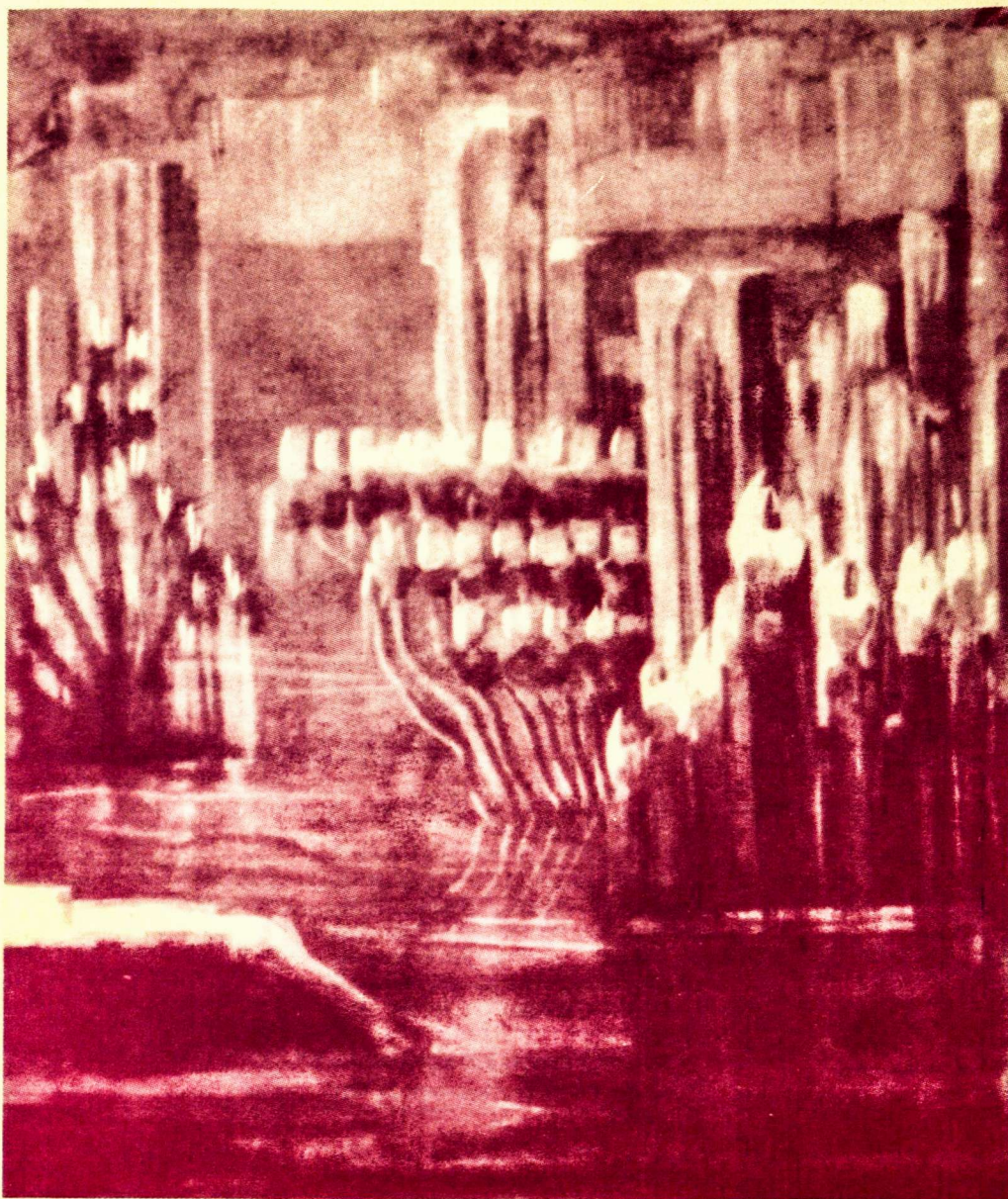
Leidinio pradžioje trumpai aprašoma korporacijos istorija, pradedant 1931 metų būrelio įsteigimu ir 1933 m. jo perorganizavimu į S.A.K. Korp. "Ramovė", nusakomi jos tikslai ir pokarinis likimas. Seka buvusių korporacijos valdybų ir jų pirmininkų biografijos, aprašoma veikla, vėliava, uniformos, stovyklos, pobūviai, sportas, ekskursijos, ramovėnų įnašas į kitų organizacijų veiklą, korp. narių biografijos, statistika ir paskutinį puslapį verčiant — trumpa leidinio santrauka anglų kalba.

Žvelgiant į leidinio puslapius, kaip meteoru brėkšančio ryto dangaus skliaute, sušvinta korp. "Ramovė" trumpas gyvavimas, ryškiai nužymintis kultūrinį įnašą į tautos lobyną.

D Ė M E S I O

KARIO 8 ir 9 Nr. Nr. tilpusio str. "Vietinės Rinktinės Karo Mokykla" autorius — "A. B." prašomas pranešti savo adresą. Jam yra Redakcijoje laiškas.

M. K. Čiurlionis, Pasaulio sutvėrimas VII

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.

90.735410